

TAMPEREEN YLIOPISTO

Pihla Tupamäki

OLIPA KERRAN ÄITI, ISÄ JA NELJÄ TYTÄRTÄ
EEVA-LEHDEN ”MITÄ ONNESTANI PUUTTUU?” –KIRJOITUSKILPAILUN VASTAAJIEN
AJANKUVAUS SODASTA JA PITKÄSTÄ 1950-LUVUSTA

Historian pro gradu –tutkielma

Tampere 2016

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
1.1 Tutkimuskysymys ja rajausta.....	6
1.2 Aineisto	7
1.3 Aikaisempi tutkimus	9
1.4 Käsitteiden määrittely	11
1.5 Metodit	18
2. Onnellisuus	20
2.1 Onnellisuuden määrittelyn vaikeus.....	22
2.2 ”Jokainen on oman onnensa seppä”	24
3. Sota-ajasta pitkän 50-luvun muutokseen.....	27
3.1 Tuli sota murheita muuttoa, evakko matkoja, kodin menetys kaksi kertaa.....	28
3.2 Rakastan sydämeästä maaseutua ja sen elämää	34
3.3 Nyt minun suurin unelmani on omakotitalo	43
4. Perhe elämän keskiössä	48
4.1 Minulla on hyvä mies ja kultaiset lapset.....	48
4.2 Olen ”yliäämä” neiti.....	55
4.3 Minulla on lapsia, ne ovat iloisia ja vilkkaita lapsia	59
5. Perheen ongelmat.....	61
5.1 Mitä tahansa antaisinkaan jos minulla olisi lapsi.....	62
5.2 Kuinka paljon pahaa saakaan aikaa tuo kirottu huumausaine	66
5.3 Useinkaan ihmiset joilla on terveys eivät tiedä mitä omistavat.....	72
6. Työn monet puolet	77
6.1 Eikä minun tarvitse enää painia edes ansioaitiprobleeman kanssa.....	78
6.2 Minulla on työ joka täyttää täysin toiveeni	83
7. Päätäntö.....	89
8. Lähteet ja kirjallisuus	93

Tiivistelmä

Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä Suomi koki suuren muutoksen jälleenrakennusajan ja rakennemuutoksen johdosta. Heti sodan jälkeen Suomessa asutettiin noin 400 000 siirtolaista ja muita asutustoimintaan oikeutettuja. Jälleenrakennus lähti asutustoiminnan kautta nopeinten käyntiin maaseudulta, mutta siirtyi 1950-luvun kuluessa kaupunkeihin helpottamaan kaupunkoja vaivannutta asuntopulaa. Sodan jälkeen alkanut muuttoliike kaupunkeihin kiihtyi 1960-luvulle saavuttaessa. Maaseutujen väkimäärä pysyi entisellä tasollaan vielä 1950-luvun loppupuolelle asti asutustoiminnan ja suurien ikäluokkien syntymisen kautta. Kuitenkin suurien ikäluokkien aikuistuesssa myös muuttoliike kiihtyi heidän muuttaessa töiden perässä kaupunkeihin tai niiden lähetyville.

Tutkin pro gradu-tutkielmassani Eeva-lehdessä järjestetyn ”mitä onnestani puuttuu?”-kirjoituskilpailun vastauskirjoitusten ajankuvaa. Lisäksi tarkastelen työssäni naisten toimijuutta teksteissä sekä tekstien luomaa kuvaa onnellisuudesta. Kirjoituskilpailu järjestettiin vuonna 1957, ja kilpailuun tuli yli 250 vastauskirjoitusta. Jaottelin tutkielmassani vastauskirjoitusten aiheet eri kategorioihin aiheiden mukaan. Nämä kategoriat olivat maaseudun ja kaupungin suhde, asuminen, perhe, alkoholinkäyttö, sairaudet, sota, onnellisuus ja työ. Tutkielmani analyysi pohjautuu tutkimuskysymyksiin, mutta taustalla on myös kilpakirjoituksen aiheen luoma alkuasettelu, koska tämä on vaikuttanut kirjoittajien kirjoitusaiheisiin ja painotuksiin.

Kirjoituskilpailun vastauksissa keskiöön nousi perheeseen liittyvät asiat. Kirjoittajat käsittelivät perhettä perheen määritelmien, yksinäisyyden, lapsien, lapsettomuuden, lapsien kuoleman sekä ansioäitiyden kautta. Lisäksi kirjoittajat käsittelivät teksteissään alkoholin ja sairauksien tuomia ongelmia, jotka myös heijastuivat perheeseen. Kirjoituksissa käsiteltiin myös maaseudun ja kaupungin suhdetta maaseutua puolustellen, uskonnon vaikutusta kirjoittajien elämään monella eri aihe-alueella sekä naisten ansiotyössäkäyntiä muun muassa erilaisten työtehtävien kautta, Ajankuvan tarkastelun lisäksi analysoin teksteistä naisten toimijuutta ja sen muutosta kirjoituksissa. Naisten toimijuus on jaoteltu aktiiviseen toimintaan ja toiminnan kohteena oloksi. Aktiivisen toiminnan äärimuoto on sankarius ja toiminnan kohteena olon äärimuoto on uhrius tai hieman lievempänä muotona autettavuus.

Tutkin työssäni sota- ja sen jälkeistä aikaa monelta eri näkökannalta. Kuitenkin sota- ja jälleen rakennusaika jää kirjoituksessa pienemmälle huomiolle vaikka kaikki kirjoittajat ovat kokeneet sen. Kirjoituksissa korostuu enemmän henkilökohtaiset asiat kuten perhe ja konkreettisesti perheeseen vaikuttavat asiat. Esimerkiksi sota-aikaa käsittelevissä kirjoituksissa korostui evakkotarinat. Tutkimukseni moninaisuus korostuu erilaisten käsiteltävien teemojen kautta. Tutkinkin työssäni ajankuvan lisäksi myös kirjoitusten rakentaman kuvan onnellisuudesta.

1. Johdanto

Sodanjälkeistä aikaa mietittäessä mieleen nousee olympialaiset, sotakorvaukset, jälleenrakennusaika, vaaran vuodet, säännöstelytalous, suurten ikäluokkien syntyminen ja rakennemuutos. Tässä on lueteltu vain osa suomalaisten onnen ja haasteiden hetkistä toisen maailmansodan jälkeen. Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä suomalainen yhteiskunta koki ennennäkemättömän muutoksen. Sodassa toipuvassa Suomessa asutettiin ja rakennettiin ennätystahtiin. Tällä tavalla saatiin siirtolaiset ja rintamamiehet perheineen saivat oman kodin. Samoihin aikoihin Suomessa syntyi ennätysmäärä lapsia ja toisaalta myös useat sota-aikaisista avioliitoista kariutuivat. 1950-luvun puolella alkoi näkyä merkkejä rakennemuutoksen vaikutuksista Suomen maaseudulla. Näinä vuosikymmeninä Eeva-lehti järjesti vuonna 1957 kirjoituskilpailun aiheella ”Mitä onnestani puuttuu?”. Lehti kuvaili kirjoituskutsussaan aihetta seuraavalla tavalla:

”Se on aihe joka on lähellä jokaisen sydäntä. Josta jokaisella on omia kokemuksia ja joka tuo kirjoittajalle tilaisuuden selvittää sisimpiä ja hartaimpia toiveitaan. Se suorastaan houkuttelee tarttumaan kynään ja siitä voi kirjoittaa kauniin kirjoituksen tai synkänkin, miten onnetar kutakin on kohdellut. Harva kenties on syventynyt ajattelemaan, mitä onni on, mutta itse kukin tuntee silloin tällöin syvää tyydytystä suurten ja pientenkin onnen hetkien johdosta. Jokaisen elämäntauluun sisältyy aimo annos onnenpaletin ruusunpunaista väriä, mutta ihminen ei olisi ihminen puutteiden maailmassa ellei hän toisinaan, ehkäpä useinkin, tuntisi onnestaan jotakin puuttuvan, joko sielullisen tai aineellisen elämän alalla.”¹

Kuinka tämän tyyppisen kirjoituskilpailun vastaajat näkevät oman aikansa, tulevaisuudenhaaveensa ja menneen ajan? Pro gradu -tutkielmassani syvennyn kirjoituskilpailun vastauksien luomaan ajankuvaan. Koska kirjoituskilpailun aihe luo puitteet kirjoittajien ajankuvan luonnille, tämä vaikuttaa vastauskirjoitusten analysointiin. Analysoinnin pohjana toimii kilpakeruukutsun luoma asetelma sekä tutkimuskysymyksien rajaukset

¹ ”Mitä onnestani puuttuu?, Eevan uusi kirjoituskilpailu”, Eeva, 2/1957.

1. 1 Tutkimuskysymys ja raja

Tutkimukseni käsittelee ”Mitä onnestani puuttuu” -kirjoituskilpailun vastauskirjoituksia ja niiden luomaa ajankuvaa. Kirjoituskilpailu järjestettiin Eeva-lehdessä vuonna 1957. Lähestyin tutkimustani aineistopohjaisesti. Kiinnostuin ensimmäiseksi kilpakirjoituksen luomista mahdollisuuksista varsinkin, kun kilpakirjoituksen aihe on niinkin mielenkiintoinen kuin ”mitä onnestani puuttuu”. Toinen syy oli se että kilpakirjoitus oli selvästi suunnattu naisille, mikä antoi mahdollisuuden tutkimuskysymysten rajaukseen. Rajaukseni muodostuu vastauskirjoitusten mukaan. Kilpailuun lähetettiin 257 vastauskirjoitusta, joista käytän aineistona naisten kirjoittamia tekstejä. Naiset kirjoittivat 247 vastauskirjoitusta. Rajaan vastaukset naisten kirjoittamiin vastauksiin, koska kirjoituskutsu esitettiin naistenlehdessä ja naisten toimijuutta tarkastellessa saa yhtenäisen ajankuvan. Miesten kirjoittama aineisto jäi niin pieneksi, että yhteenvetojen tekeminen kirjoituksista ei olisi ollut mielekästä. Lisäksi miesten tuottama aineisto oli niin pieni, ettei vertailututkimus olisi ollut mahdollista. Tarkkaa aikarajauksia tämän tyyppiseen aineistoon on mahdotonta tehdä. Kirjoituksista nousseiden asioiden ja kirjoitustyylin perusteella olen pyrkinyt rajaamaan aineistoni käsittelemään sota- ja sen jälkeistä aikaa. Useissa vastauksissa on omaelämäkerrallinen muisteluhistoriallinen osuus, mikä vie lukijan kirjoittajan lapsuuteen/nuoruuteen ja sen jälkeen kirjoittaja kertoo kirjoitushetken tapahtumista. Lisäksi osa kirjoittajista käyttää sota-aikaa ajan määrittelmänä, jonka kautta rajauksen voi tehdä. Kirjoituskilpailu järjestettiin vuonna 1957, eli kirjoitusten aika rajautuu kyseiseen vuoteen.

Kirsi-Maria Hytösen ja Keijo Rantasen toimittamassa teoksessa ”Onnen aika, valo ja varjoja” on käytetty sodan jälkeisestä ajasta ja 1950-luvusta käsitettä pitkä 50-luku. Käsitettä on käytetty sen vuoksi, että ihmisten tarkat muistot eivät ole sidoksissa vuosiin vaan tapahtumiin, ja tämän vuoksi teoksessa 50-luku määritellään jälleenrakennuksen ja erilaisten tapahtumien kautta.² Käytän omassa tutkielmassani samaa käsitettä, koska se kuvaa hyvin tutkimukseni ajanjaksoa.

Päätutkimuskysymykseni on se, millaisen ajankuvan Eeva-lehden vuonna 1957 järjestämän ”Mitä onnestani puuttuu” -kirjoituskilpailun naisten kirjoittamat vastaukset luovat sota-ajasta ja pitkästä 50-luvusta. Toinen tutkimuskysymykseni on se, miten naiset määrittelevät oman

² Hytönen & Rantanen 2013,7–8.

toimijuutensa kirjoituksissa. Lisäksi tutkin, kuinka sodan jälkeinen muutos näkyy naisten kirjoituksissa ja kuinka naiset määrittelevät onnellisuuden. Ajankuvan käsittely muodostuu kahdella eri tavalla. Ensinnäkin olen kirjoitusten analysoinnin yhteydessä valinnut kirjoituksissa esille nousevat teemat tutkimuskirjallisuutta apuna käyttäen. Tämän jälkeen olen jaotellut tutkimukseni näiden teemojen mukaan ja käsittelen naisten ajankuvaa teemojen kautta.

1950-luku on mielenkiintoinen ajankohta suomalaisessa yhteiskunnassa. Ajanjaksoon liittyy monia erilaisia asioita maalta muutosta poliittisen tilanteen muuttumiseen sekä olympialaisten valmistelusta yhteiskunnan vapautumiseen. On mielenkiintoista pohtia, näkyykö näiden muutosten vaikutus kirjoituksissa. Kilpikirjoituksen aihe on kuitenkin suhteellisen vapaa, vaikka aihe on rajattu. Aihetta pystyy lähestymään monelta eri kannalta.

1.2 Aineisto

Tutkimuksen aineistona käytän Eeva-lehden kilpikirjoituksen vastauskirjoituksia, kilpikirjoituskutsua ja Eeva-lehteä kyseiseltä ajalta. Kirjoituskilpailun aiheena oli ”mitä onnestani puuttuu?”. Kilpailuun lähetetyistä kirjoituksista palkittiin kolme parasta. Lisäksi Eevassa julkaistiin myös muutamia muita kirjoituksia. Näistä kirjoituksista maksettiin kirjoituspalkkiot. Kirjoittajat pystyivät kirjoittamaan tekstinsä nimimerkin suojissa. Kilpailukutsussa mainittiin, että omat henkilökohtaiset tiedot pystyy liittämään kirjoituksen mukaan suljetussa kirjekuoressa, ja kirjoittajien henkilökohtaisia tietoja ei julkaista edes voittajakirjoituksissa.³ Kirjoittajat kirjoittivatkin henkilökohtaisia vastauksia esimerkiksi perhetilanteistaan. Useissa vastauksissa kielletään vielä erikseen julkaisemasta kirjoittajan henkilötietoja.

Kirjoituskutsu julkaistiin vuoden 1957 helmikuun numerossa. Valmiiden vastausten piti olla perillä Eevan toimituksessa 15. maaliskuuta, ja voittajakirjoitukset julkaistiin huhtikuun numerossa. Eeva-lehdessä pidettiin vuonna 1957 useita kilpikirjoituksia. Aiheet vaihtelivat fiktiivisistä kertomuksista tosielämän tarinoihin. Kilpikirjoituksia oli muun muassa enneunista, parhaasta rakkausnovellista ja hääkommelluksista⁴.

³ ”Mitä onnestani puuttuu?, Eevan uusi kirjoituskilpailu”, Eeva, 2/1957.

⁴ ”Mitä onnestani puuttuu?, Eevan uusi kirjoituskilpailu”, Eeva, 2/1957.

Tutkimuksessani viitataan kirjoituksiin ainoastaan nimimerkeillä, koska tällä tavalla kirjoittajat saavat säilyttää lehden lupaaman anonymiteetin. Nimien julkaisu ei myöskään toisi tutkimuksellisesti lisäarvoa.⁵ Kursivoin tekstissä kirjoittajien nimimerkit ja viitteessä tuon esille kirjoittajan nimimerkin, Eeva-lehden kirjoituskilpailun järjestäjänä, vastauksien arkistointi paikan eli Tampereen yliopiston Kansanperinteen arkiston ja sen, että kyseessä on kirjoituskilpailu. Jotkut kirjoitukset on kirjoitettu omalla nimellä, ja viitataan tutkimuksessa näihin kirjoituksiin kirjoittajan omalla nimellä. Nimettömyyden vuoksi kirjoittajat pystyivät kirjoittamaan hyvin henkilökohtaisesti aroistakin asioita. Tämä anonyymius näkyykin kirjoituksissa. Esimerkiksi kirjoittajat kuvaavat epätoivoisia perhetilanteita avoimesti, ja useassa kirjeessä tulee esiin se, miten elämä olisi onnellista, jos mies olisi erilainen. Varsinkin kuvauksissa, joissa nainen kuvaa itsensä uhrin asemaan, on anonyymius tärkeää. Suurimmasta osasta vastauksista selviää kirjoittajan siviilisääty ja asuinpaikka. Käytän näitä tietoja analyysini tukena.

Eevan julkaiseminen aloitettiin vuonna 1933. Naisten aseman vapautuessa kustannustoimittaja Anderson koki, että naiset tarvitsisivat aivan uudenlaisen elegantin lehden Kotilieden ja Oma kodin rinnalle. Eeva-lehti profiloitui alusta asti kaupunkilaisnaisten lehdeksi, joka painotti jutuissaan harrastuksia ja kodin ulkopuolista elämää. Kotiliesi ja Oma koti puolestaan keskittyivät enemmän kotielämään. Eeva-lehden tarkoitus oli olla moderni lehti, josta kertoo jo lehden tunnuslause ”nykyaikaisen naisen lehti”.⁶

Eevan suosion tasainen kasvu jatkui 1950-luvulla. 100 000 kappaleen levikkimäärä rikkoutui vuonna 1955, ja vuonna 1959 levikki oli jo 122 000 kappaletta. 1960-luvulle tultaessa Eeva-lehti oli yhä enemmän profiloitunut viihteelliseksi naistenlehdeksi. Lehden linja oli Kotiliettä silotellumpi, ja vakavatkin asiat kerrottiin kevyesti. Lehden sivuilla esiteltiin muun muassa erilaisia henkilögallerioita, joiden pääosassa oli urbaani elämänmuoto ja menestyneiden diplomaattien ja virkamiesten vaimot. Lehti ei kuitenkaan välttynyt 1960-luvun murrokselta, jolloin lehteä arvosteltiin elitistiseksi. Eevan levikki tipahti takaisin alle 100 000 kappaleeseen huippuvuosien jälkeen.⁷

⁵ Liitteissä (ks. liite 1) listataan kirjoittajien nimimerkit ja kotipaikkakunnat. Kaikista kirjoituksista ei selviä kirjoittajan kotipaikkakunta. Kotipaikkakunnat toimivat analyysin tukena.

⁶ Malmberg, 1991, 203–204.

⁷ Malmberg, 1991, 221–222; 229–231.

Eevan rakenne muotoutui vuosien kuluessa, ja lehteen vakiintui pysyviä palstoja. Palstoista tunnetuin oli Leelian lepotuoli, johon pääosin naiset kirjoittivat huolistaan. Leelian lepotuolin suosioista kertoo muun muassa se, että yksipuolisesta kuuntelusta käytetään vieläkin ilmaisua "istua Leelian lepotuolissa". Lehdessä oli myös pukutaiteilija Riitta Ilmosen palsta, rouva Suorasuun pääkirjoitus sekä erilaisia sisustamiseen ja perhe-elämään liittyviä artikkeleita. Suurin osa lehden mainoksista mainosti erilaisia kauneudenhoitotuotteita ja pukeutumista. Lisäksi oli ruuanlaittoon liittyviä mainoksia.⁸

Kilpikirjoituksen vastauksia analysoitaessa on tärkeää ottaa huomioon lehden lukijakunta. Eeva oli suunnattu nykyaikaisille kaupunkilaisnaisille, eli myös vastauskirjoituksissa heidän osuutensa korostuu. Kuitenkin nopean yhteiskunnallisen muutoksen vuoksi monet kaupunkilaiset olivat viettäneet lapsuutensa maaseudulla. Useissa kirjoituksissa viitataan lapsuuden olosuhteisiin, joissa keskiössä on maaseutu.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Aihealueeni aikaisempi tutkimus jakaantuu eri kategorioihin. Aikaisemmat tutkimukset käsittelevät 1950-luvun tapahtumia ja muutoksia Suomessa sekä yleistä kilpakeruuseen liittyvää tutkimusta. Folkloristi Jyrki Pöysä ja etnologi Kirsi-Maria Hytönen tuovat teoksissaan esiin niin sanotun kilpakeruun lyhyen historian tutkimusten päälähdeaineistoina. Hytösen mukaan kirjallisen muistitiedon metodologinen pohja on vahvistunut 1990-luvulta lähtien.⁹ Tämän jälkeen aineistoja on alettu käyttää enemmän lähdeaineistoina, ja on ikään kuin herätty kilpakeruiden monipuolisiin mahdollisuuksiin lähdeaineistoina.

Historiantutkijat Antero Holmila ja Simo Mikkonen ovat käsitelleet teoksessaan "Suomi sodan jälkeen. Pelon katkeruuden ja toivon vuodet 1944–1949" vaaran vuosia ja jälleenrakentamista sodan jälkeen. Holmila ja Mikkonen lähestyvät ajanjaksoa poliittisesta näkökulmasta käsitellen Suomen poliittisia muutoksia, mutta he tuovat esille myös jälleenrakennusajan piirteitä. Lisäksi tutkijat pohtivat teoksessa aikakauden terminologiaa. He tuovat

⁸ Eeva, 1957.

⁹ Hytönen, 2015, 46–47; Pöysä, 2015, 9–10.

mielenkiintoisesti esiin jälleenrakennusajan käsitteen taustan Suomea yhdistävänä tekijänä. Tällöin luotiin kuvaa yhtenäisestä kansasta, joka rakensi ja asutti.¹⁰

Historiantutkija Ville Kivimäen ja Kirsi-Maria Hytösen toimittamassa teoksessa Rauhaton rauha, suomalaiset ja sodan päättymisen 1944–1950 käsitellään monipuolisesti sodan päättymiseen liittyviä asioita ja sodan vaikutusta Suomessa. Teoksessa on esimerkiksi historiantutkija Heli Kanasen artikkeli ”Kylmille asuinsijoille. Miten paikallisväestö otti vastaan ortodoksisen siirtoväen” ja historiantutkija Antti Malisen artikkeli ”Kodittomuutta ja kodin rauhaa. Kaupunkilaisten asuinolot”. Teos on jaoteltu neljään osaan, jotka ovat sodan ja rauhan välissä, kotiinpaluut, rauhankriisi ja väkivallan jälkeen.¹¹

Kirsi-Maria Hytösen väitöskirjassa ”Ei elämäni lomia mahtunut. Naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana” käsitellään muistelukerronnan avulla naisten asemaa sodan aikana ja jälkeen. Hytönen on käyttänyt teoksessaan lähdeaineistona muun muassa Museoviraston kansantieteellisen arkiston, Työväen Arkiston, Kansan Arkiston ja Suomalaisen Kirjallisuuden seuran kansanrunousarkiston kokoelmia. Aineisto koostui pääosin kilpakeruista. Hytönen on käyttänyt väitöskirjassaan muun muassa keruita, jotka käsittelevät säännöstelytaloutta, naisten elämää ja työpanosta sekä sota-aikaisia muistoja.¹²

Hytösen väitöskirja on hyvä esimerkki kilpikirjoitusten tuottaman aineiston käytöstä. Lisäksi teoksessa käsitellään jälleenrakennusaikaa ja varsinkin naisten asemaa siinä. Hytönen keskittyy teoksessaan naisten palkkatyön käsittelyyn ja omassa tutkielmassani naisten palkkatyö on yksi käsiteltävä teema. Näiden asioiden vuoksi teos on hyödyllinen myös 1940- ja 50-lukujen ajankuvan luomisessa. Hytösen teos

Jyrki Pöysän ”Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen” käsittelee erilaisia metodologioita kilpakeruiden tarkastelun taustalla. Pöysä käsittelee kilpakeruiden teoreettista näkökulmaa lähiluvun kautta, jolloin tekstejä tarkastellaan omana kokonaisuutena. Kilpakeruita voi tarkastella muun muassa elämänkerrallisten paikkojen ja kerronnan kautta, kerrottuna tilana, kirjoittajien toimijuutena sekä tutkia ajan vaikutusta

¹⁰ Holmila & Mikkonen 2015, 19.

¹¹ Kivimäki & Hytönen 2015, 1–2.

¹² Hytönen, 2015, 50–51.

kirjoituksiin. Pöysä lähestyy teoreettista puolta esimerkkien avulla. Teoksessa viitataan muun muassa Pöysän toteuttamaan kilpakeruuseen Joensuun paikoista sekä Suomalaisen kirjallisuuden seuran kansanrunousarkiston tietotekniikasta järjestämään kilpakeruuseen.¹³

1.4 Käsitteiden määrittely

Tutkimuksen kannalta tärkeitä käsitteitä ovat aikakauteen liittyvä jälleenrakennusaika-termi, tutkimukselliset kilpakeruun ja muistitietotutkimuksen käsitteet sekä gender-tutkimuksen sukupuolen käsite. Esittelen tässä kappaleessa nämä käsitteet. Lisäksi ensimmäisessä käsittelykappaleessa analysoin kirjoittajien onnen ja onnellisuuden määrittelyitä ja samalla tuon esille näitä määrittelyitä tutkimuskirjallisuuden kautta. Käsitteenmäärittely on jaettu tutkielmassani kahteen osaan sen vuoksi, että onnen käsitteen määrittely vastauskirjoitusten kautta on keskeinen osa tutkimustani, ja sen vuoksi tämä aihealue on rajattu omaan kappaleeseensa.

Jälleenrakennusaika

Sodanjälkeistä aikaa kutsutaan Suomessa jälleenrakentamisen ajaksi suuren rakennus- ja asuttamistoiminnan vuoksi. Suomi menetti sodassa 12 prosenttia maapinta-alastaan Neuvostoliitolle, ja tämän vuoksi 400 000 karjalaista joutui jättämään asuinseutunsa. Lisäksi Suomen kaupunkien asuntokanta oli kärsinyt pommituksista, Lappi oli tuhoutunut Lapin sodan yhteydessä, ja monet rintamiehet kaipasivat pysyvää asuinpaikkaa sodasta palattuaan. Muun muassa näistä syistä Suomessa alkoi heti sodan jälkeen suuri asutus- ja rakennustoiminta. Asutustoiminnan helpottamiseksi säädettiin maanhankintalaki, joka koski muun muassa siirtolaisia, rintamamiehiä ja heidän leskiänsä.¹⁴

Suomen jälleenrakentaminen lähti käyntiin maaseudulta, johon siirtolaisten ja muiden asutustoimintaan oikeutettujen asutustoiminta keskittyi. Myöhemmin rakentamisen paino kuitenkin siirtyi kaupunkieihin, ja vuoteen 1956 saavuttaessa kaupungeissa ja kauppaloissa rakennettiin enemmän kuin maaseudulla. Kaupunkirakentamista vauhditti muun muassa kaupunkien suuri asuntopula ja aravalakien säätäminen. Jälleenrakennusajan symboleiksi

¹³ Pöysä 2015, 21–24

¹⁴ Saarikangas, 2008, 147–148; Roiko-Jokela 2004, 27–28.

nousivat tyyppitalot, joita nimitettiin rintamamiestaloiksi. Näissä perhekeskeisissä taloissa oli kiinnitetty huomiota muun muassa raaka-aineiden käyttöön. Puutaloissa oli keskellä piippu, minkä vuoksi talot vaativat vähemmän tiiltä, jota oli vaikea saada raaka-ainepulan aikaan. Tämänäyttävällä rakennustoiminnalla oli mahdollista rakentaa paljon lyhyessä ajassa, koska rakennusaikaa ei kulunut suunnitteluun. Jälleenrakennusaikana Suomeen nousi yli 100 000 uutta asuinrakennusta, ja uuden asutuksen vaikutus näkyi muun muassa maaseudulla pientilavaltaistumisessa.¹⁵

Holmila ja Mikkola pohtivat teoksessaan jälleenrakennusaika-käsitettä ja sen suhdetta vaaran vuodet -käsitteeseen, jota myös käytettiin sodanjälkeisestä ajasta. Tutkijat tuovat teoksessaan esille sen, että jälleenrakennusaika-käsitteellä luotiin sodan jälkeen ja myös myöhemmin kuvaa yhtenäisestä ja yhteisöllisestä kansasta, joka rakensi Suomen uudestaan sodan jälkeen. Tämän vuoksi jälleenrakennusaika-käsitettä korostetaan myös suhteessa vaaran vuodet -käsitteeseen, jolla korostettiin Suomen epävakasta poliittista ilmapiiriä sodan jälkeen sekä ääriivasemmiston kannatuksen kohoamista ja toiminnan aktivoitumista.¹⁶ Tutkielmassani käytän ajanjaksosta jälleenrakennusaika-käsitettä, koska käsite kuvaa hyvin kirjoittajien luomaa ajankuvaa ajasta. Kirjoittajat eivät käsittele kirjoituksissa poliittista tilannetta.

Kilpakeruu

Kilpakeruilla tarkoitetaan jonkin tietyn tahon järjestämää keruuta, jossa vastaajat kirjoittavat tietyn aiheen mukaisen vastauksen. Suomessa on kerätty satoja kilpakirjoituksia monen eri kerääjän toimesta. Muun muassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Museovirasto ovat järjestäneet erilaisia kilpakirjoituksia vuosikymmenien kuluessa.¹⁷ Tälläkin hetkellä SKS:llä on käynnissä keruu muun muassa lapsuudesta lähiöissä ja työsuojelusta Suomessa¹⁸. Kilpakirjoituksia tutkittaessa on tärkeä ottaa huomioon edustettavuus, kielellinen heterogeenisyys ja keruun aiherajaus. Edustettavuuteen vaikuttaa keruun aihe. Muun muassa rintama-aiheisiin keruihin vastasivat usein miehet, vaikka yleisesti naiset ovat innokkaampia

¹⁵ Saarikangas, 2008, 151–152; Roiko-Jokela 2004, 56–57.

¹⁶ Holmila & Mikkola 2015, 14–19.

¹⁷ Pöysä, 2015, 9–10.

¹⁸ Suomalaisen kirjallisuuden seura, <http://www.finlit.fi/fi/arkisto-ja-kirjastopalvelut/hankinta-ja-kokoelmapolitiikka/keruut#.VtVRHLRDJE4>. Luettu 10.10.2016

vastaajia. Vastaajajoukkoon vaikuttaa myös keruusta tiedottaminen. Esimerkiksi Pöysän tutkimassa 1960-luvulla järjestetyssä jatkaperinteen kilpakeruussa kilpakeruukutsua levitettiin muun muassa Postisäästöpankin Oma markka -lehdessä¹⁹. Tätä kautta kilpakeruukutsu pyrittiin saamaan mahdollisimman monelle potentiaaliselle vastaajalle. Monissa keruissa alempien yhteiskuntaluokkien jäsenet vastaavat hieman ylempiä yhteiskuntaluokkia enemmän keruisiin.²⁰ Eeva-lehden toteuttaman kilpakirjoituksen vastauksia tarkasteltaessa naisten määrä korostuu. Kirjoituskutsu esitettiin moderneille naisille suunnatussa naistenlehdessä, minkä vuoksi myös vastauksissa voi nähdä lukijakunnan vaikutuksen.

Jyrki Pöysä käsittelee artikkelissaan *Kilpakirjoitukset muistitietotutkimuksessa* kilpakirjoitusten ainutlaatuisuutta ja ongelmakohtia muistitietotutkimuksen kannalta. Kilpakeruissa kirjoittajien kirjoittamista rajoittaa kilpakeruupyyntö ja siinä annetut ohjeet. Näitä ohjeita voi tietyllä tapaa verrata suullisen haastattelun kysymysrunkoon, mutta toisaalta kirjoitetun ja suullisen muistitiedon tuottamisen välillä on suuria eroja: Kirjoitetussa muistitiedossa kirjoittaja pystyy miettimään tuottamaansa tekstiä enemmän ja jopa kirjoittamaan vastauksia useissa osissa. Tätä kautta vastauksista voi tulla hyvin huoliteltuja, ja kirjoittaja pystyy vapaasti valitsemaan tekstissään käsiteltyjä asioita. Tietenkin kirjoittajan pitää ottaa huomioon kilpakeruukutsun aiherajaus. Suullisessa haastattelussa haastattelun tekijä puolestaan pystyy paljon tarkemmin ohjaamaan haastattelun suuntaa ja keskittymään hänelle mielenkiintoisiin asioihin. Haastattelija voi esittää haastattelun aikana tarkentavia lisäkysymyksiä ja ohjaamaan tällä tavalla haastattelun haluamiinsa aiheisiin.²¹

Pöysän mukaan kilpakirjoitusten tyypillinen vastaaja on iäkäs nainen, joka kuuluu alempaan yhteiskuntaluokkaan. Huomattavaa onkin, että tavallisesti kilpakirjoituksiin ovat vastanneet myös kirjoittamiseen tottumattomat henkilöt. Pöysä kertoo, että tavallisesti kilpakirjoituksissa ei kartoiteta tarkkaa yhteiskunnallista asemaa, mutta kielen heterogeenisyyden vuoksi tutkija pystyy tulkitsemaan, että osa kirjoittajista on tottumattomia kirjoittajia. Tarkkaa syytä siihen, miksi kirjoittaja on päättänyt osallistua kilpakirjoituksiin ei tiedetä, mutta houkuttimina on voinut olla muun muassa rahapalkinto, tai kyseessä voi olla eräänlainen terapeutin kirjoitus. Tavallista on myös, että tottumattomat kirjoittajat

¹⁹ Pöysä 1997, 35.

²⁰ Pöysä, 2015, 20–22.

²¹ Pöysä, 2006, 224–230.

vähensyivät kirjoituksiaan.²² Mitä onnestani puuttuu? -kirjoituskilpailun vastauksista pystyy selvästi arvioimaan kirjoittajan yhteiskunnallisen aseman. Kirjoitustapa vaihtelee suuresti, ja joillakin kirjoittajilla on tapana vähätellä omaa asemaansa.

Muistitietotutkimus

Historiantutkimuksessa tapahtui 1980-luvulla käänne, jossa tutkimusten aiheiksi otettiin mikrohistoriallisia aiheita. Tällöin tutkimuksen kohteeksi nousivat muun muassa naiset, lapset, vanhukset ja joitain epäsovinnakin pidettyjä aiheita.²³ Kansainvälisessä tutkimuksessa tutkimusaiheiksi nousi muun muassa seksuaalisten vähemmistöjen tutkimus. Muutoksen johdosta myös historiantutkimuksen metodit laajenivat. Tällöin lisääntyi myös omassa tutkimuksessani merkittävässä roolissa oleva muistitietotutkimus ja kansainvälisesti käytetty oral history.²⁴ Muistitietotutkimuksessa tutkimuksen kohteena ovat erilaiset muistitietoaineistot. Tämän kaltaisia aineistoja ovat esimerkiksi haastatteluilla tuotetut aineistot ja kirjoitetut kilpakeruuaineistot. Suomalainen muistitietotutkimus eroaa kansainvälisestä oral history -käsitettä käyttävästä tutkimuksesta, koska kyseisessä tutkimuksessa keskitytään suullisesti tuotettuun lähdeaineistoon.²⁵ Aineistoni vuoksi käsite muistitietotutkimus sopii oral history -käsitettä paremmin tutkimukselleni.

Suomalaisen muistitietotutkimuksen edelläkävijä on historioitsija Jorma Kalela ja hänen työnsä paperiliiton historian parissa. Kalela käynnisti 1980-luvulla paperiliiton historiahankkeen, johon liittyivät tiiviisti maallikoista koostuvat opintokerhot. Tutkimusprosessin aikana Kalela tajusi kuinka maallikoiden historiantutkimus erosi ammattilaisten tekemästä tutkimuksesta. Kalelan mukaan maallikot valitsivat historiantutkimuksessaan sopivia lähdeaineistoja käyttöönsä – heidän tutkimuksillaan oli lähtöajatus, jota kohden he pyrkivät.²⁶ Kalela tuo teoksessaan esille sitä, että se, mikä on historiallisesti merkittävää, on vain omalta osaltaan määrittelytehtävä edellisten tutkimusten ja uusien lähteiden valossa. Tämä tarkoittaa sitä, että historioitsijan tulkinnot tutkittavasta aiheesta ovat keskiössä. Lisäksi historiantutkimuksen kannalta on tärkeää, ettei tutkija tee

²² Pöysä, 2015, 22–22.

²³ Haapala 1989, 17.

²⁴ Abrams 2010, 3-4; Fingeroos & Haanpää 2006, 26–27.

²⁵ Fingeroos & Haanpää 2006, 26–27.

²⁶ Kalela 2006, 67–69.

liiallisia tulkintoja tulevien tapahtumien kautta. Tapahtumalle voi antaa aineiston tuottamisajankohtaan suhteutettuna erilaisen arvon, kun tutkija tietää, mitä tapahtuman jälkeen tapahtui.²⁷ Samalla tavoin tutkijan pitää ottaa huomioon myös tulevien tapahtumien vaikutus muistitietotutkimuksessa samoin kuin se, miten muistelijoiden kertomukseen vaikuttaa kertomuksen tapahtumia seuranneet tapahtumat.

Kalelan mukaan muistitietotutkimus on muistin välittämän tiedon tutkimista. Tieto ei välttämättä ole täysin todenperäistä, mutta muistitiedon avulla tutkija saa uusia näkökulmia aiheeseen, tietoa marginaalisista aiheista ja eri ihmistyyppien kuvaukset tapahtumista. Tutkijan tärkein tehtävä on selvittää, miksi aineiston tuottaja muistaa asioita miten muistaa ja miksi hän kertoo asiat miten kertoo. Jokaisella kertojalla on oma tapa muistaa ja ilmaista asioita.²⁸ Historioitsija Lynn Abrams korostaa teoksessaan, että tutkijan pitää pohtia muistitiedon kohdalla edellä mainittujen asioiden lisäksi sitä, vastaavatko haastateltavan muistot ikäryhmän ja sukupuolen muistoja, kuinka muistot liitetään muiden muistoihin ja mikä on muistojen arvo historiallisena lähteenä²⁹. Näiden asioiden vuoksi tutkijan on tärkeää analysoida tuotettuja aineistoja ja miettiä, mitä tekstin tuottaja jättää kertomatta tai miksi hän korostaa tiettyjä asioita.³⁰

Historiantutkija Katja-Maria Miettusen väitöskirjan *Menneisyys ja historiakuva, suomalainen kuusikymmentäluku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona* keskeisiä käsitteitä ovat muisteleminen ja muisti. Miettunen kuvaa väitöskirjassaan muistelua erilaiseksi toiminnaksi kuin muistamista. Muistelu on julkista hallittua toimintoa, jossa esille tuodaan valikoituja muistoja. Muistelija ei välttämättä aina muista muistelemissään asioita, vaan hän on voinut kuulla niistä muilta ihmisiltä. Muistelu ei myöskään välttämättä ole totta. Muistelussa oma muistelu liitetään laajempaan kontekstiin, jossa muistelulle annetaan myöhemmin merkitys. Muisti poikkeaa muistelusta siinä, että se on yksityinen toiminta, johon ihminen ei voi vaikuttaa. Muisti on kaikki ihmisen muistamat asiat.³¹

²⁷ Kalela 1976, 14–16; Kalela 1993, 34–39.

²⁸ Kalela 2006, 67–69.

²⁹ Abrams 2010, 78.

³⁰ Kalela 2006, 67–69.

³¹ Miettunen 2009, 18–19.

Kilpakeruiden vastaukset pohjautuvat useimmiten muistinvaraisuuteen. Vastauskirjoituksia on tärkeä miettiä lähdekritiikin kannalta. Muistitietoon pohjautuvat kirjoitukset voivat luoda erilaista kuvaa kirjoittajan elämän tapahtumista. Kirjoittaja voi muistaa asioita omaksi edukseen tai unohtaa tiettyjä tapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet asioiden kulkuun. Lisäksi kirjoittajan teksteihin voivat vaikuttaa toisten ihmisten kertomukset. Kirjoittaja on voinut kuulla tapahtuneesta useita kertomuksia, ja tämän takia myös hänen oma suhtautumisensa tapahtuneeseen on voinut muuttua. Vastauksessa on kuitenkin kyse ainoastaan yhden ihmisen näkemyksestä. Folkloristi Taina Ukkonen tuo teoksessaan esille käsitteen kollektiivinen muisti, jossa yleiset historiantulkinnat vaikuttavat muistelijan muistoihin. Tällöin muistot voivat muuttua jälkikäteen kuultujen ja luettujen asioiden vuoksi.³² Kirjoittaja voi myös häivyttää tai vahvistaa omaa toimijuuttaan teksteissä. Suomalaisen muistihistoriatutkimuksen edelläkävijä Kalelan mukaan muistitietohistoriassa absoluuttinen totuus ei ole kaikkein tärkeintä.³³

Sukupuoli

Kilpakeruun vastauskirjoituksissa naiset kirjoittivat pääosin omaan elämäänsä vaikuttavista asioista ja elämänsä vaiheista. Tämän vuoksi sukupuoli on yksi määrittävä käsite tutkimuksessa. Suomalaisessa nais- ja sukupuolentutkimuksessa terminologia on ollut monimuotoista, mikä osalta kertoo siitä, miten tieteenala kehittyy koko ajan tutkimuksellisesti. Sukupuolentutkimuksen käsite on vakiinnuttanut asemansa naistutkimuksen rinnalla, vaikka jotkut tutkijat kritisoivat sukupuolentutkimuksen käsitettä. Heidän mielestä kyseinen käsite voi loiventaa sitä asetelmaa, että perinteisesti miehet ovat olleet valta-asemassa ja normina. Naistutkimus-termin kautta korostettaisiin naisten asemaa tutkimuksellisesti.³⁴

Englannin kielessä käsitteelle sukupuoli on kaksi erillistä käsitettä, jotka ovat sex ja gender. Sex-käsitteellä viitataan sukupuolen biologiseen puoleen, kun taas gender-käsitteellä tarkoitetaan sukupuolen sosiaalisuutta. Suomen kielessä nämä kaikki merkitykset ovat puolestaan laitettu yhden eli sukupuolen käsitteen alle. Sukupuolta voidaan käsitellä eri

³² Ukkonen 2000, 35.

³³ Kalela 2006, 69–76.

³⁴ Juvonen, Rossi & Saresma 2012, 11–12.

näkökulmista kuten biologisesta, sosiaalisesta, yhteiskunnallisesta, symbolisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Tällä tavalla sukupuoli voidaan jaotella perinteisesti biologisten ominaisuuksien kannalta mutta myös yhteiskunnallisten asetelmien kautta.³⁵ Sukupuolittain tarkasteltuna naisen asema on ollut heikompi kuin miehen asema. Naisen sukupuoleen on sidottu synnyttäminen. Tämän vuoksi äitiys liitetään usein naisen käsitteeseen, vaikka äitiyden käsite on paljon monimutkaisempi kuin naiseuden käsite – äitiyden käsitteeseen liitetään huolenpidon päävastuu. Toisaalta lapsen synnyttäjä ja kasvattaja ei ole aina sama henkilö, eivätkä kaikki naiset ole äitejä.³⁶

Etnologi Eerika Koskinen-Koiviston väitöskirja *Her own worth, negotiations of subjectivity in the life narrative of a female labourer* tutkii naistyöntekijä Elsa Sanelma Koskisen kokemuksia suhteessa työhön, luokkaan ja sukupuoleen. Koskinen-Koiviston tutkimusnäkökulma rakentuu sukupuolen kautta. Hän kuvaa johdannossa kuinka Elsa Koskisen elämäntarina tuo esille monia asioita 1920-luvun sosiaalisesta muutoksesta. Näitä ovat muun muassa naisten rooleissa tapahtuva muutos, keskiluokkaisten naisten astuminen työelämään, feministinen liikehdintä ja kotitalouksien tekninen kehittyminen.³⁷ Koskinen-Koiviston tutkimuksen lähestymistapa on mielenkiintoinen, koska tutkimuksessaan hän lähestyy yksilön kautta suurempia kokonaisuuksia. Merkittäväksi tekijäksi tutkimuksen painotuksissa nousee tutkittavat henkilön sukupuoli, joka osaltaan määrittää tutkimuksessa käsiteltäviä asioita.

Koskinen-Koiviston tavoin etnologi Arja Turusen väitöskirjan *Hame, housut, hamehousut! Vai mikä on tulevaisuutemme?* Naisten päällyshousujen käyttöä koskevat pukeutumisohjeet ja niissä rakentuvat naiseuden ihanteet suomalaisissa naistenlehdissä 1889–1945 rajaus tapahtuu sukupuolen kautta. Tutkimuksen lähtökohtana on ollut tutkia miesten vaatteina olleiden housujen käytön yleistymistä naisten vaatetuksessa ja siihen liittyvää pukeutumiskeskustelua. Turunen kuvaa, että hänen tutkimuksensa tarkoitus oli tarkastella minkälaisia pukeutumisen käytänteitä naistenlehdet pyrkivät luomaan.³⁸ Turusen tutkimuksessa sukupuoli toimii määrittävänä tekijänä muutamasta eri näkökulmasta katsottuna. Ensinnäkin tutkimus keskittyy naisten pukeutumisen ympärillä käytyyn

³⁵ Juvonen, Rossi & Saresma 2012, 12–13.

³⁶ De Beauvoir 1949, 26–30; Vuori 2012, 109–111.

³⁷ Koskinen-Koivisto 2014, 12.

³⁸ Turunen 2011 17–24

keskusteluun. Lisäksi housujen käyttö oli ollut perinteisesti miesten pukeutumismalli eli tällöin jo tutkimuksen lähtöasetelma on sukupuolittunut.

Naisten omaelämäkerrallisissa kirjoituksissa sukupuoli voi olla tutkimuksen lähtökohtana, taustamuuttujana tai kategoriana. Toisaalta tutkimuksessa voidaan lähestyä sukupuolen käsitettä sukupuolen tuottamisen keinona.³⁹ Turunen käytti tutkimuksessaan sukupuolta kategoriana, kun taas Koskinen-Koiviston tutkimuksessa sukupuoli oli lähtökohtana. Omassa pro gradu -tutkielmassani lähestyin sukupuolta tutkimuksen kategoriana, koska keskityin aineiston rajauksessa naisten kirjoituksiin ja rajasin miesten tekstit pois. Lähestymistapani nousi aineistosta, koska kilpakeruukutsu oli esitetty naistenlehdessä ja suurin osa kirjoittajista oli ollut naisia.

1.5 Metodit

Kilpakirjoitusten käyttäminen lähdeaineistona on yleistynyt viime vuosikymmeninä folkloristiikan ja etnologian tutkimuksessa, mutta aineisto soveltuu myös muille tutkimusaloille. Tutkimuksien yleistyessä myös tämäntyyppisten aineistojen teoriapohja on laajentunut. Aineiston käsittelyssä on keskitytty tekstien analysointiin ja tulkintaan yleisen merkityksen korostamisen sijaan. Varsinkin folkloristi Jyrki Pöysä on kehittänyt tämän tyylistä lähiluvuksi nimettyä tutkimusta. Lähiluvussa keskitytään yksittäisiin kirjoituksiin ja hahmotetaan sillä tavalla tekstin tai ilmiön merkityksiä. Pöysä julkaisi vuonna 2015 teoksen ”Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistikerronnan tutkimukseen”, joka selventää lähiluvun käyttöä muistikerronnassa.

Käytän tutkimuksessani teoriana lähilukuun liittyvää toimijuuden käsitettä. Toimijuuden käsitettä käytettiin jo antiikin aikana, mutta modernisti tämän käsitteen voi määritellä mahdollisuutena tehdä omia valintoja.⁴⁰ Narratiivisessa toimijuudessa toimijuus määritellään aktiiviseksi toimijuudeksi sekä toiminnan kohteena tai todistajana oloksi. Toiminnan kohteena olon äärimmäinen muoto on uhrius ja autettavuus, jolloin henkilö ei voi vaikuttaa toimintaan, kun taas aktiivisen toiminnan äärimuoto on sankarius.⁴¹

³⁹ Saresma 2012, 74–76.

⁴⁰ Pöysä, 2015, 130–131.

⁴¹ Pöysä, 2015, 135–136; Pöysä, 330, 2009.

Kilpakirjoitusvastaukset voivat olla muistelukerrontaa tai ajankohtaista kuvausta kirjoitusten aiheista riippuen. Tutkimukseni aineisto oli vain osaksi muistihistoriaa lapsuus- ja nuoruusmuistojen kautta. Pääosin kirjoittajat kuvasivat omaa aikaansa. Muistelukerronnassa tärkeässä roolissa on kertovan minän ja kerrotun minän välinen suhde. Kirjoittajan kertomuksessa voi näkyä kasvun, koulutuksen ja muiden tekijöiden merkitys. Lähellä kirjoitushetkeä tapahtuvassa arkikerronnassa kertovan ja kerrotun minän välillä ei usein ole suurta eroa. Kertoja on yksi tarinan toimija eikä minuuden ja kertojan välillä ole tapahtunut muutosta.⁴²

Kirjoittaja voi myös vähätellä omaa toimijuuttaan joissain tapahtumissa. Vähättely voi tapahtua vaatimattomuuden vuoksi, jolloin omia hyvä tekoja ei haluta korostaa. Toisaalta toimijuuden häivyttäminen voi johtua myös oman vastuun pakenemisesta tai häpeästä tietyn teon vuoksi.⁴³ Tutkijan onkin tärkeää määritellä, kuinka kirjoittaja on positioinut itsensä kirjoituksissa.⁴⁴ Toisaalta kirjoittaja voi myös korostaa omaa toimijuuttaan. Pöysän korsuperinteen keruukilpailun tekstianalyysissä tulee esiin vastauksia, joissa kirjoittaja on korostanut omaa nokkeluuttaan. Määrittävinä teemoina korsuperinnemuisteloissa oli armeijan tiukka hierarkia, kuinka kirjoittajat sopeutuivat tähän tai kuinka he kapinoivat kuria vastaan.⁴⁵ Kirjoittajan toimijuus voi vaihdella kirjoituksissa. Esimerkiksi muistelukerronnassa kirjoittaja voi olla lapsuusaikana uhri vanhempien vallankäytön alla, mutta toimijuus voi kehittyä aikuisuuteen saavuttaessa.

Määrittelen tutkimuksessani sen, miten naiset kuvaavat omaa toimijuuttaan kirjoituksissaan sekä sen, mitkä tekijät vaikuttavat toimijuuteen. Kirjoituksissa naisten toimijuuteen vaikuttivat sisäisten asioiden rinnalla ulkoiset tekijät, eli naisten asema vaihteli aktiivisesta toimijuudesta toiminnan kohteena oloksi. Tarkastelen sitä, kuinka kirjoittajat määrittelevät oman asemansa. Aktiiviseen toimijuuteen vaikutti muun muassa miehen alkoholinkäyttö, naisen terveydentila sekä perheen taloudellinen tilanne.

⁴² Pöysä 2009, 332.

⁴³ Pöysä, 2015, 136–137.

⁴⁴ Pöysä, 2009, 331.

⁴⁵ Pöysä, 2015, 144–145.

Tutkimukseni aineistot on analysoitu laadullisella sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysin avulla erittelen vastauskirjeet kategorioihin, joiden teemat tulevat esille kirjeissä käsitellyissä aiheissa.⁴⁶ Teemoittamisen pohjana käytin aineistosta nousseita ajankuvaa kuvaavia teemoja. Tarkastelin kirjeitä toisaalta lähiluvun avulla yksittäisinä kirjeinä ja toisaalta sisällönanalyysillä yhtenä suurena kokonaisuutena. Lähiluvun avulla pystyin löytämään sisällönanalyysin teemat. Lisäksi käytän kirjeiden analysoinnin tukena Eeva-lehteä ja tutkimuskirjallisuutta.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä lähdeaineistot ryhmitellään valmiiksi johtopäätöksiä varten. Tarkoituksena on saada tiivistetyt ja luetteloidut sanalliset tulokset dokumenteista. Sisällönanalyysillä pystyy ryhmittelemään aineiston, mutta analysointitapaa on kritisoitu tuloksettomaksi, koska analysointi ei anna valmiita vastauksia. Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöinen, teorialähtöinen tai teoriaohjaava.⁴⁷

Tutkimukseni analysointi etenee vaiheittain. Aluksi kävin lävitse kaikki vastaukset ja poimin niistä tutkimuskysymyksiin liittyvät aiheet. Sitten jaottelin aiheet teemoittain ja merkitsin värikynällä kuhunkin teemaan sopivat kirjoitukset, minkä jälkeen taulukoin kirjoitukset yhteen. Lopuksi analysoin kirjoituksia aihealueittain. Varsinaisessa analysointivaiheessa tein sivuhuomautuksia tärkeistä ja mielenkiintoisista aiheista. Noudatin laadullisen sisällöntutkimuksen vaiheissa Jari Eskolan "Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullinen aineiston analyysi vaihe vaiheelta" artikkelin neuvoja. Tutkimukseni on vankasti aineistopohjainen. Tämän vuoksi melkein jokaisessa vastauksessa käsiteltiin tutkimuskysymyksien aiheita, ja aineiston tarkka jaottelu oli tärkeässä roolissa.

2. Onnellisuus

Vuonna 2012 julkaistun YK:n onnellisuusraportin mukaan Suomi oli maailman toiseksi onnellisin maa. Ainoastaan Tanska voitti Suomen onnellisuudessa. Seuraavaksi tuli Norja. Kiinnostava kysymys on, kuinka onnellisuutta voidaan mitata. Kyseisessä raportissa mitattiin elintaso, poliittisista vapautta, sosiaalisia verkostoja ja korruption puuttumista. Maiden suhtautuminen onnellisuuteen vaihteli. Kokonaisvaltaisesti tyytyväisimpiä elämäänsä olivat

⁴⁶ Eskola 2001, 136–137.

⁴⁷ Eskola 2001, 143–148.

Costa Rican asukkaat, vaikka maa ei kaiken kaikkiaan pärjännyt raportissa. Onnellisuusraportin viimeisinä olivat Afrikan eteläpuolen köyhät maat. Pelkkä varallisuus ei ollut onnellisuuden mittarina. Varallisuuden puuttumisen lisäksi onnettomuutta ihmisille aiheuttivat läheisten kuolema, eroaminen ja työttömyys.⁴⁸

Voiko onnellisuutta mitata erilaisten tilastojen avulla? Vaikka Suomi pärjasi loistavasti onnellisuusraportissa, tilastot osoittavat, että Euroopassa vain Latviassa ja Liettuaassa tehdään enemmän itsemurhia kuin Suomessa.⁴⁹ Itsemurhat ovat ääriesimerkki ihmisten pahasta olost, mutta yleisestä pahan olon lisääntymisestä on Suomessa monia esimerkkejä. Mielenterveyspalveluiden käyttäjien jonot kasvavat, ja ihmisten paha olo ja yksinäisyys lisääntyvät. Australialainen tutkijaryhmä selvitti vuonna 2013 maailman masennustilastot. Suomessa masennuksesta kärsi 5,5-6 prosenttia väestöstä. Tältä osin Suomi sijoittui tilastoinnissa samaan joukkoon Kuuban, Kongon demokraattisen tasavallan ja Norjan kanssa. Kuitenkin on otettava huomioon, että edellä mainitut tutkijat käyttivät valmiiksi saatuja aineistoja. Tilastoihin vaikuttavat muun muassa terveydenhuollon tilanne ja maan suhtautuminen masennukseen.⁵⁰

”Mitä onnestani puuttuu?” -kirjoituskilpailun vastaajat kertoivat, mitä heidän omasta onnestaan puuttuu. Samalla useat kirjoittajat määrittelivät myös yhteiskunnallisten normien mukaista onnellisuutta. Pro gradu -tutkielmani päätutkimuskysymys käsittelee kirjoitusten luomaa ajankuvaa, mutta lisätutkimuskysymyksenäni käsittelen kirjoittajien luomaa kuvaa onnellisuudesta. Jaottelen tutkimuksessani onnellisuutta käsittelevät kappaleet kahteen osaan. Ensiksi tarkastelen sitä, kuinka onnellisuus on määritelty tutkimuksellisesti. Tämän jälkeen käsittelen sitä, miten kirjoittajat toivat esiin onnen määritelmiä aineistossani.

⁴⁸ Lahtinen, ”YK-selvitys: Tanska, Suomi ja Norja maailman onnellisimmat maat”, <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305559227160>. Luettu 10.10.2016

⁴⁹ Kivinen, ”Suomen itsemurhatilastot yhä Euroopan kärkeä: kaksi ja puoli itsemurhaa päivässä”, <http://www.ksml.fi/kotimaa/Suomessa-tehdään-lähes-kaksi-ja-puoli-itsemurhaa-päivässä/354467>. Luettu 10.10.2016

⁵⁰ Kivipelto, ”Tutkimus: suomalaiset ovat yhtä masentuneita kuin kongolaiset”, <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1383884538802>. Luettu 10.10.2016.

2.1 Onnellisuuden määrittelyn vaikeus

Onnen käsite näyttäytyy ihmisten puheissa monella tavalla. Uutena vuotena toivotetaan onnellista uutta vuotta. Hääpäivää tai lasten syntymän päivää sanotaan usein elämän onnellisimmaksi päiväksi. Mielihyvää tuottavissa tilanteissa voidaan sanoa, että tältä onni tuntuu. Toisaalta epätoivoisissa tilanteissa voidaan todeta, etten voi olla enää ikinä onnellinen. Mitä onnellisuus sitten on? Suomalainen psykologian emeritusprofessori, Markku Ojanen on keskittynyt tutkimustyössään hyvinvoinnin ja onnellisuuden tutkimiseen. Ojasen mielestä onnellisuuden määrittely on hankalaa. Onnellisuutta on eri aikakausina määritelty eri tavoin, mutta määrittelijät eivät ole päässeet yhteisymmärrykseen onnellisuuden tarkasta määrittelystä.⁵¹

Ojanen lähestyy teoksessaan ”Kaikki on hyvin juuri nyt. 100 paradoksia onnesta” onnellisuuden määrittelyä kumoamalla onnellisuudesta luotuja paradokseja. Samalla tavoin Filosofi Fred Feldman lähestyy onnellisuutta kyseenalaistamalla teoksessaan ”What is this thing called happiness?” aiempia onnellisuuden määritelmiä ja keskittymällä tämän jälkeen onnellisuuden määrittelyyn. Feldman tuo teoksessaan esille muun muassa hedonismin, Kahnemanin objektiivisen onnellisuuden ja McGillin mittaamiseen perustuvat onnellisuuden käsitykset ja oman kritiikkinsä näitä käsityksiä kohtaan.⁵²

Ojanen ja Feldman käsittelevät teoksissaan muun muassa hedonismiin pohjautuvaa onnen määritelmää sekä yleistä kritiikkiä tätä määritelmää kohtaan. Antiikin ajalta peräisin olevassa hedonismissa määritelmässä keskitytään mielihyvään, joka luo onnellisuutta: ihminen on onnellinen silloin, kun hän tuntee mielihyvää. Hedonismissa ihmisen päätavoite on tavoitella tuota mielihyvää, eli mielihyvän tavoittelu määrittelee tekemisen kohteet, ja niinpä kaiken tekemisen pitäisi tuottaa mielihyvää. Tutkijat pitävät jatkuvan mielihyvän etsimistä mahdottomana, minkä vuoksi he kritisoivat mielihyvään perustuvaa onnellisuutta.⁵³ Feldman puolestaan tuo teoksessaan esille McGillin onnellisuuden määritelmän, jossa onnellisuutta mitataan ihmisten tyytyväisyydellä. Jos esimerkiksi 100 ihmisestä 80 vastaa olevansa tyytyväinen, on onnellisuuden suhdeluku 80/100. Feldman kritisoi tätä onnellisuuden

⁵¹ Ojanen, 2015, 17–19.

⁵² Feldman, 2010, 1; 53–54.

⁵³ Feldman, 2010, 23–24; Ojanen, 2015, 18–19.

käsitystä siksi, että ihmiset tuntevat tyytyväisyyttä eri tavalla. Tällöin suhdeluku voi vaihdella ihmistyyppien mukaan.⁵⁴ Näissä kahdessa onnellisuuden määritelmässä on eroja, mutta toisaalta molempia kohtaan on esitetty kritiikkiä. Erilaiset teoriat kuvaavat sitä, kuinka monipuolisesti onnellisuutta on yritetty määritellä. Ojanen tuo teoksessaan esille myös onnellisuusyhtälön, jossa onnellisuutta on yritetty määrittää matemaattisen kaavan avulla⁵⁵.

Psykologi Juha Perttula on käsitellyt teoksessaan "Olenko onnellinen" psykologista tunnustelua suomalaisen aikuisen onnellisuudesta, onnellisuuteen vaikuttavista asioista sekä näiden kehitystä ihmisen kasvaessa. Perttula on sitä mieltä, että ihmisten onnellisuutta määriteltäessä ei ihmisiltä saisi suoraan kysyä, ovatko he onnellisia. Kysymyksenasettelussa ihmisiltä pitäisi kysyä, miten he voivat kehittyä. Tällöin vastauksista voi poimia myös onnellisuuteen vaikuttavia asioita. Perttula kirjoittaa teoksessaan, että ihmisten onnellisuuteen eivät välttämättä vaikuta yksittäiset asiat. Vastaavasti esimerkiksi onnettomuuteen ei ole yksittäistä syytä kuten esimerkiksi sairauksia. Perttula toteaa teoksessaan, että ihmiset, joilla niin sanotut elämän ulkoiset puitteet ovat kunnossa, ovat todennäköisemmin onnellisia kuin he, joilta nämä asiat puuttuvat. Tämä ei kuitenkaan takaa onnellisuutta.⁵⁶ Myös Feldman tuo teoksessaan esille sen, että ihmiset voivat olla onnellisia, vaikka elintaso olisi matala⁵⁷. Tätä väittämää tukevat myös tutkielmani onnellisuus-luvun alussa esitetyt onnellisuusbarometrin tulokset. Perttula on teoksessaan lähestynyt onnellisuuden käsitettä tutkimuksen kautta. Hänen tutkimustuloksensa onnellisuuden ilmenemisestä perustuu hänen pohdintaansa ja tutkimukseensa siitä, milloin aikuinen ihminen on onnellinen. Perttulan perusajatus teoksessa on, että yksittäiset asiat eivät välttämättä vaikuta onnellisuuteen, vaan onnellisuus on pidempiaikainen asia.

Ojasen mukaan ihmiset eivät normaalielämässään pohdi paljon onnellisuuttaan. Varsinkin tilanteissa, joissa ihmisten normaali elämä sujuu suhteellisen hyvin, onnellisuuden miettiminen on taka-alalla. Onnellisuus määritellään moninaisesti ja siksi onnellisuuden tavoittelu on vaikeaa. Miten voidaan tavoitella jotain, jota ei pystytä määrittelemään; jotain, jonka yhteyteen ei voida laittaa selvää määränpäättä? Ei voida sanoa: kun olet saavuttanut

⁵⁴ Feldman, 2010, 53–54.

⁵⁵ Ojanen, 2015, 42–43.

⁵⁶ Perttula, 2001, 135; 215–217.

⁵⁷ Feldman, 2010, 108.

nämä, olet onnellinen.⁵⁸ Myös Perttula toteaa teoksessaan, että onnellisuus ei ole elämän itseisarvo. Ihminen ei voi tulla onnelliseksi tavoittelemalla onnellisuutta.⁵⁹ Sosiaalipolitiikan professori Paul Dolan painottaa puolestaan teoksessaan happiness by design hedonismin kaltaista ajattelutapaa, jossa onnellisuutta tavoitellessa kannattaa tehdä vain sellaisia asioita, jotka tekevät onnelliseksi. Dolanin mukaan onnellisuus onkin mielihyvän ja mielekkyyden kokemuksia.⁶⁰ Ojanen taas toteaa onnellisuuden tavoittelun yhteydessä, että ehkäpä ihmisten pitäisi onnellisuuden tavoittelun sijasta tavoitella sitä, että he eivät olisi onnettomia. Suomalainen hyvinvointi on ollut Ojasen mielestä viimeiset vuosikymmenet niin hyvä, ettei sen lisääminen enää nostaisi onnellisuutta.⁶¹

Ojasen, Perttulan, Feldmanin ja Dolanin esittämät onnellisuuden määritelmiin ja tavoitteluun liittyvät teorat kuvaavat hyvin sitä, kuinka abstrakti käsite onnellisuus on. Onnellisuuden käsitettä on yritetty määritellä antiikin ajoista lähtien, ja käsite on saanut eri vuosisatoina erilaisia merkityksiä. On mielenkiintoista, miten kirjoituskilpailun vastauskirjoittajat määrittelivät kirjoituksissaan onnellisuutta sen kautta, mitä onnesta puuttuu. He olivat ennen kirjoittamista/kirjoittamisen aikana miettineet onnellisuuden käsitettä sitä kautta, mitä he kokivat puuttuvan onnellisuudesta. Samalla tavalla nykypäivän ihmiset käyttävät onnellisuuden määrittelyssä useimmiten konkreettisia asioita, jotka tuovat heille onnellisuutta. Useimmiten nämä asiat ovat samoja asioita, jotka tuovat ihmiselle mielihyvää.

2.2 Jokainen on oman onnensa seppä

Kilpakeruun vastauskirjoittajat lähestyivät kirjoituksissaan onnellisuuden määrittelyä monella eri tavalla. Jo kilpailukirjoituksen kysymyksen asettelu ”mitä onnestani puuttuu?” luo eräänlaisen määritelmän onnellisuudelle. Tällöin kirjoittajat määrittelevät onnellisuuteen kuuluvia asioita sen kautta, mitä heidän onnestaan puuttuu. Kirjoittajien onnesta puuttuvien asioiden määrittely vaihtelee konkreettisesti nimetyistä asioista abstraktimpiin asioihin. Kirjoittajat esimerkiksi haaveilevat kirjoituksissa omasta kodista, rakkaudesta, lapsista, Kööpenhaminan matkasta, terveydestä sekä raittiista aviomiehestä. Lisäksi hieman

⁵⁸ Ojanen, 2015, 21–27.

⁵⁹ Perttula, 2001, 222.

⁶⁰ Dolan, 2014, 77.

⁶¹ Ojanen, 2015, 32–33.

abstraktimpina asioina kirjoittajat esittävät kasvamisen, anteeksiantamisen ja elämän pienten asioiden huomaamisen taidon sekä alituisen kiireen tunteen poistumisen.

Kirjoittajat lähestyvät onnellisuuden käsitettä monin eri tavoin. Yleisimmin esiintyvät tieteellinen lähestymistapa, uskontoon, sanontoihin, lauluihin tai kirjailijoihin liittyvä onnellisuuden määrittely tai onnellisuuden kuvailu jonkin tunteen tai paikan avulla. Nimimerkki Sulpicia määritteli kirjoituksessaan onnellisuuden käsitettä seuraavalla tavalla:

Professori Shryock tulee kirjassaan Happiness ja Health siihen loppuratkaisuun että onnea ei ole omistaminen, ei etujen eikä kunnian saavuttaminen, vaan ihmisen tekee onnelliseksi epätsekäs toiminta toisten hyväksi. ”⁶²

Sulpicia määrittelee tekstissään onnellisuuden tutkimuksellisella tavalla. Hän referoi Professori Shryockin onnellisuuden määritelmää, jossa tutkija tulee siihen lopputulokseen, että onnellisuuden perusta on epätsekäs toiminta muiden hyväksi. *Sulpician* sosiaalinen tausta tukee hyvin hänen tieteellistä lähestymistapaansa kirjoituskilpailun vastaukseen. Kirjoittaja nimittäin jatkaa kirjoitustaan kuvailemalla, miten hänen suurin haaveensa olisi saattaa loppuun omat korkeakouluopintonsa. *Ehkä onni onkin vain elämän filosofiaa* lähestyy onnen määritelmää tieteellisesti filosofian kautta miettimällä sitä, mitä onnellisuus on. Hän kirjoittaa onnellisuuden määritelmästä, että onnea ei voi tarkasti määritellä, koska kaikilla on oma individualistinen käsitys onnellisuudesta. Kirjoittaja päätyy onnen määritelmässä siihen, että onni on se hyvänolon tunne, joka vie jokaisen ihmisen seitsemänteen taivaaseen asti.⁶³ *Sulpicia* ja *Ehkä onni onkin vain elämän filosofiaa* määrittelevät teksteissään onnellisuutta tieteellisesti omien filosofisten määritelmiensä ja aiempien tutkimusten tulkitsemisen kautta.

Tieteellisten määrittelyjen lisäksi kirjoittajat lähestyivät onnen määritelmää kuvailemalla omia onnen hetkiään ja luomalla siten lukijalle kuvaa onnen paikoista ja tunteista. Esimerkiksi *Elämältä paljon saanut* kuvailee onnen tunnetta ja siihen liittyvää paikkaa:

”Maalla, lapsuuskotini lähellä, rannalla suurten koivujen varjossa oli pieni harmaa mökki. Aina juostessani asioille sinne vaistomaisesti hidastin askeleitani tullessani pihaan ja astuessani tupaan. Sen ilmapiiri oli jotain joka vetosi jo lapsenkin mieleen. – Saatoin istuskella tuntikausia pureskellen pulla-palaa jonka mummi ”ystävällisesti hymyillen” oli

⁶² Sulpicia, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁶³ Ehkä onni onkin vain elämän filosofiaa, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

tarjonnut ja kuunnella "papan" keinutuolin tahdikasta narinaa, ja sen tuvan ajatonta rauhaa, ja seinäkellon tuttua tik, tak-kieltä, sen tuvan ajatonta rauhaa en ole tavannut en sen jälkeen ole tavannut. Liitin sen onnen tunteen, jonka siellä koin siihen ympäristöön."⁶⁴

Hän kuvailee tekstissään lapsuutensa onnentunnetta, jonka hän liittää pieneen harmaaseen mummonmökkiin ja sen kiireettömään tunnelmaan. Nimimerkki *Sinivuokko* puolestaan kuvailee tekstissään lumista maalaismaisemaa hiihtoreissun aikana. Hänen mielestä ihmisen pitäisi olla onnellinen tällaisen maiseman keskellä, mutta kuitenkin hän ei tunne onnentunnetta.⁶⁵ *Sinivuokon* kirjoituksessa ilmenee, että hänen mielestään tietyn paikan pitäisi luoda onnellisuuden tunne, mutta toisaalta onni ei ole paikkaan sidottu. Kirjoittaja jatkaa kirjoitustaan kertomalla, miten hänen rakkautensa omaa aviomiestä kohtaan vähenee, vaikka mies onkin hyvä puoliso. Tämän vuoksi hän ei voi olla onnellinen edes sellaisessa maisemassa, jossa pitäisi olla onnellinen.⁶⁶ *Elämältä paljon saanut* ja *Sinivuokko* liittävät onnellisuuden tunteen tiettyyn ympäristöön. Toisaalta *Sinivuokko* kertoo tekstissään myös, että onnellisuus ei ole paikkasidonnaista, vaan siihen vaikuttavat monet asiat.

Monet kirjoittajat lähestyivät onnellisuutta ja onnentunnetta sanontojen, laulunsanojen tai uskonnollisten määritelmien kautta. Varsinkin uskonnon merkitys korostuu vastausteksteissä onnellisuuden määrittelyn yhteydessä. *Emala* kirjoittaa tekstissään, että "*Jumala antoi hänelle onnellisen kodin ja rakastavat vanhemmat*". *Kotiapulainen* puolestaan kuvailee vastauksessaan, kuinka heidän perheensä elämässä hengelliset kokoukset ovat olleet tärkeitä, koska niistä saa rauhaa onnea kotielämään. *Satu Sininen* kirjoittaa tekstissään, että Jumala auttaa kaikkia ihmisiä löytämään sisäisen tasapainon, onnen.⁶⁷ Kirjoittajat liittävät uskonnon onnellisuuden tunteen saavuttamiseen ja toisaalta myös onnentunteen säilyttämiseen. Tosin harva kirjoittaja liittää onnellisuuden ja uskonnon suoraan yhteen, mutta useissa kirjoituksissa kuitenkin kirjoittajat toivovat Jumalalta onnellisuutta tuovia asioita.

Onnellisuutta määritellään myös laulunsanojen, sitaattien ja sanontojen kautta. Esimerkiksi *Sabrina 17* siteeraa kirjoituksessaan ensiksi laulunsanoja, joissa lauletaan "*hetken aina onni kestää – loppuhun se ei voi kestää*". Tämän jälkeen hän lopettaa kirjoituksensa sanoihin "*ken*

⁶⁴ Elämältä paljon saanut, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁶⁵ Sinivuokko, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁶⁶ Sinivuokko, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁶⁷ Emala, Kotiapulainen & Satu sininen, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

kerran onnen tavoittaa, sen kätkeköön syvälle syömehen".⁶⁸ Sabrina 17:n lisäksi muun muassa kirjoittaja Beth Tujulin käyttää tekstissään sanontaa *"jokainen on oman onnensa seppä"*. Onnen onkija puolestaan siteeraa laulunsanoja, joissa lauletaan *"on jokaisella onnenmaa ja kaikille se heijastaa."* Suopursu siteeraa Koskenniemen sanontaa *"kukkii onni unelmaissa vain"*.⁶⁹

Moni vastauskirjoittaja käyttää tekstissään otteita suomalaisten kansalliskirjailijoiden teksteistä. Esimerkiksi Muti siteeraa Eino Leinoa seuraavalla tavalla: *"Ei onni kärsi katseit ihmisten, Kell'onni on se käyköön korpehen ja eläköhön hiljaa, hiljaa vaan ja hiljaa iloitkohon onnestaan"*⁷⁰. 50 v. toivonut puolestaan tuo kirjoituksessaan esille Waltarin sanat: *"Lienee kai tähtiin kirjoitettu ennen minun syntymääni päivää että tämä juuri puuttuu minun onnestani"*⁷¹. Onnen määrittelemine siteerauksien kautta kertoo kaksi asiaa: 1950-luvulla onnellisuutta käsiteltiin paljon erilaisissa lauluissa ja kirjoituksissa, ja onnellisuuden määritelmää on helppo lähestyä erilaisten lausahdusten ja mietteiden kautta.

Useimmissa vastauskirjoituksissa onnellisuutta oli yli yritetty määritellä jollain tavalla. Tueksi omille määritelmilleen kirjoittajat käyttivät tieteellisiä määritelmiä, erilaisia onneen liittyviä lausahduksia ja uskonnosta nousevia ajatuksia. Suurimmassa roolissa onnellisuuden määrittelyssä olivat uskonnolliset ajatukset. Tästä heijastuu hyvin pitkän 50-luvun ajankuva, jossa uskonto oli suuressa roolissa tukevana tekijänä. Lisäksi kirjoituskilpailun aihe luo jo yhdenlaisen määritelmän onnellisuudelle, johon jokainen kirjoittaja vastaa

3. Sota-ajasta pitkän 50-luvun muutoksiin

Yhteiskunnallisista teemoista kirjoittajat käsitelivät sota-aikaa, maaseudun ja kaupungin suhdetta sekä asumista. Hieman yllättäen kirjoittajat eivät käsitelleet kirjoituksissaan Suomen tai maailmanpoliittista tilannetta. Vaikka Suomen poliittinen tilanne oli epävakaa muun muassa äärivasemmistolaisten puolueiden sallimisen, kovien rauhanehtojen, valvontakomission ja neuvostoliittosuhteiden vuoksi⁷². Lisäksi maailmanpoliittiseen tilanteeseen vaikutti toisen maailmansodan jälkeen kylmään sotaan ajautuminen ja pelko

⁶⁸ Sabrina 17, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁶⁹ Beth Tujulin, Onnen onkija & Suopursu, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁷⁰ Muti, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁷¹ Muti & 50 v. Toivonut, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁷² Holmila & Mikkonen 2015, 33, 127–129.

ydinaseiden käytöstä. Ainoastaan kirjoittajat *Sirkka Seppälä*, *Hopeahuilu naukka* ja *epäsovusta kärsivä* viittaavat teksteissään Suomen tai maailmanpoliittiseen tilanteeseen. *Epäsovusta kärsivä* kirjoittaa seuraavansa uutisia, vaikka puolueiden erimielisyydet ja haukkuminen rasittavat häntä. *Sirkka Seppälä* puolestaan kirjoittaa, että tällaisena ”atomiaikana” kukaan ei voi olla enää levollisin mielin ja *Hopeahuilu naukka* puolestaan toivoo kirjoituksessaan rauhaa Unkariin ja Palestiinaan.⁷³ Nämä kirjoitukset ovat ainoat kirjoitukset, joissa käsitellään poliittista tilannetta. Kyseisten aiheiden vähäinen käsittely kuvastaa hyvin vastauskirjoitusten yksilö- ja perhekeskeistä lähestymistapaa.

3.1. Tuli sota murheita muuttoja, evakko matkoja, kodin menetys kaksi kertaa

Kirjoituskilpailun järjestämisen aikaan vuonna 1957 oli kulunut kaksitoista vuotta toisesta maailmansodasta. Tänä aikana Suomi oli maksanut suuret sotakorvaukset, asuttanut yli 400 000 kotinsa menettänyttä evakkoa ja järjestänyt historiansa ainoat olympialaiset.⁷⁴ Sota oli omalla tavallaan koskettanut jokaista kirjoittajaa. Vastauksissa kuitenkin käsitellään sota-aikaa suhteellisen vähän. Sota-ajan vähäiseen käsittelyyn voi vaikuttaa se, että kirjoitukset ovat naisten kirjoittamia. Vaikka naiset olivat kokeneet sota-ajan siinä missä miehetkin, heidän kokemuksensa olivat erilaisia kuin miehillä. Vastauksissa kirjoittajat käsittelevät sotakokemuksiaan pääosin evakkokokemuksina. Naiset kirjoittavat vastauksissaan myös kaipauksestaan miehiään kohtaan ja pelostaan heidän puolesta.

Lisäksi kirjoituksissa käytetään sotaa ajan määrittelyyn. Esimerkiksi *Sopu* kirjoittaa heidän olevan puolisonsa kanssa ”niitä sota-ajan nuoria”. *Elvi Pulkkinen* puolestaan kirjoittaa, että he menivät naimisiin sodan jälkeen.⁷⁵ Monessa kirjoituksessa viitataan myös sota-aikaan listauksen muodossa: kirjoittajat käyvät esimerkiksi tekstissään lävitse elämäänsä ja mainitsevat, että sitten tuli sota-aika ja sen tuomat kauheudet ja vaikeudet.⁷⁶ Toisaalta sota-ajan ponnistuksia tuodaan teksteissä esille myös ylpeyden ja romantisoinnin kautta. Esimerkiksi *Mielikki* kirjoittaa sota-ajasta seuraavalla tavalla: ”Tuli aika nähdä ja kuulla taistelua vallasta ja vapaudesta maamme ja kotiemme suojaksi. Kuolematon uhrautuva rakkaus

⁷³ Sirkka Seppälä, Hopeahuilu naukka & Epäsovusta kärsivä, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁷⁴ Saarikangas 2008, 104.

⁷⁵ Sopu & Elvi Pulkkinen, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁷⁶ Mm. Nimimerkki Paikka auringossa (Paikka auringossa, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.)

*luo onnea ihmisten ja kansojen keskuuteen.”*⁷⁷ Historiantutkija Ilona Kemppainen on käsitellyt artikkelissaan "Kuolema, isänmaa ja kansalainen toisen maailmansodan aikaisessa Suomessa" sodanaikaista uhriajattelua. *Mielikin* kuvailu sodanaikaisesta uhrautuvaisuudesta heijastaa hyvin Kemppaisen esille tuomia nationalismiin keskeisiä ajatuksia sodan aikana eli isänmaan puolesta uhrautumista. Talvisodan aikaan Suomessa korostui Talvisodan hengeksi nimetty ajatustapa, jossa pieni Suomi puolustautui suurta Neuvostoliittoa vastaan. Kemppainen kirjoittaa artikkelissaan, kuinka Suomen valtio nähtiin talvisodan aikana uhrin asemassa ja kaatuneet sotilaat yksittäisinä uhreina.⁷⁸ Uhriajattelun vaikutus näkyi myös sodan jälkeen, jolloin korostettiin sankarivainajien asemaa ja sitä, että sodasta selvinneiden piti elää kaatuneidenkin puolesta⁷⁹. Samalla tavoin *Mielikki* kuvailee tekstissään uhrautuvaisuutta kansakunnan puolesta ja uhrautumisen yhdistävää voimaa.

Tällaiset nopeat maininnat ja sodan käyttäminen aikamääritelmänä kuvastavat hyvin sota-ajan merkityksellisyyttä. Kirjoittajat kokevat, että he eivät voi käydä lävitse elämänsä vaiheita mainitsematta sota-aikaa, sillä tämä aika oli jollakin tavalla vaikuttanut kaikkiin suomalaisiin. Kirjoittajat voivat kuitenkin tuntea, että heidän kokemuksensa eivät ole niin merkityksellisiä, että niitä kannattaa eritellä tarkemmin. Toisaalta he voivat kokea, että koska kaikilla on sotakokemuksia, niistä ei tarvitse kertoa enempää. Merkityksellistä on kuitenkin se, että sota-aikaa käytetään eräänlaisena ajan määritelmänä ja se, että kirjoituksista ei noussut esille mitään toista ajanjaksoa, jonka kautta asioita määriteltäisiin yhtä laajasti.

Kirsi-Maria Hytösen mukaan naisten osallistumista sotaponnisteluihin on tutkittu suhteellisen vähän. Aiheesta tehdyt tutkimukset keskittyvät pääosin lottien ja pientilojen emäntien ympärille. Hytönen kirjoittaa, että koska naisten sotaponnisteluiden tutkimus on keskittynyt pääosin rintamalle, kotirintaman naiset eivät välttämättä pidä omia ponnistelujaan tarpeeksi tärkeinä muisteltaviksi. Katja-Maria Miettusen kuvaus muistelusta tukee Hytösen oletusta vähäisen tutkimuksen taustalla. Miettusen mukaan muistelun tapahtumisen tärkein edellytys on, että muistelijä tuntee, että yhteiskunta haluaa kuulla hänen muistojansa. Vähäisen aiemman tutkimuksen vuoksi Hytönen sai idean väitöskirjaansa, jossa hän tutkii naisten palkkatyötä kokonaisvaltaisesti sota-aikana ja sen jälkeen.⁸⁰

⁷⁷ Mielikki, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁷⁸ Kemppainen 2006, 231–233.

⁷⁹ Kirves 2015, 274.

⁸⁰ Hytönen 2014, 7; Miettunen 2009, 19.

”Sitten tuli raskain hetki mitä ihmisen elämässä voi olla, aika jättää rakastamamme kodit, metsät ja pellot, kaiken mikä on rakkainta ja kalleinta, varmasti osa sydäntämmekin jäi sinne. Oli vaikeita aikoja – sitten tuli ilosanoma saamme kotimme jälleen. Tuli myös toinenkin sanoma häntä ei enää ollut, joka oli rakkaus edellinen sanoma tuntui menettävät kaiken merkityksensä – ja niin sitten taas oltiin kotona niin kipu ei enää tuntunut niin pistävältä. Jokainen tietää ettei sitä kauan kestänyt – edessä oli taas raskas evakko tie.”⁸¹

Mirkku kuvaa tekstissään sotakokemuksiaan. Monen muun suomalaisen tavoin *Mirkku* joutui lähtemään pitkälle evakkotaipaleelle. Rauhanehtojen mukaan Suomi menetti Neuvostoliitolle 12 prosenttia pinta-alastaan ja samalla yli 400 000 karjalaista joutui jättämään kotinsa ja lähtemään pois menetetyiltä alueilta. Evakkojen asuttaminen vaati suuria ponnistuksia sodasta kärsineelle Suomelle. Asuttamista helpotti talvisodan jälkeen säädetty pika-asutuslaki, jolla asutettiin talvisodan aluemenetysten jälkeen kodittomaksi jääneitä evakkoja. Lisäksi osa karjalaisista ei ollut palannut kotiseuduilleen talvisodan evakuoinnin jälkeen, ja tämän vuoksi heidät oli asutettu jo talvisodan jälkeen.⁸²

Jatkosodan jälkeen säädetyn maanhankintalain johdosta suomalaisille kunnille, seurakunnille ja yksityisille maanviljelijöille tuli maanluovutusvelvollisuus. Tällä pyrittiin asuttamaan mahdollisimman tehokkaasti Jatkosodan evakot ja muut maahan oikeutetut. Siirtoväki pyrittiin sijoittamaan alueille, joka vastaisi ilmastollisesti ja maantieteellisesti entistä asuinaluetta. Evakoille oli varattu alkuperäisen asuinpaikan perusteella määräytyvä alkusijoituspaikka, mutta rauhan jälkeen siirtolaiset alkoivat siirtyä muun muassa kaupunkeihin parempien koulutus- ja toimeentulomahdollisuuksien vuoksi, eivätkä jääneet odottamaan lopullista asuinpaikkaa.⁸³ Tämä muuttoliike kasvatti entisestään kaupunkeja vaivannut asuntopulaa sodanjälkeen. Kaupunkilaissiirtoväki oli huonoimmassa tilanteessa asuntojen saannin suhteen yhdessä muun muassa sota-aikaan avioituneiden ja pommituksissa kotinsa menettäneiden kanssa.⁸⁴

Uusi maanhankintalaki tuli voimaan toukokuussa 1945. Säättämisprosessia syytettiin hitaaksi, koska komitean ehdotus maanhankintalaista valmistui jo puoli vuotta ennen lain säätämistä.

⁸¹ Mirkku, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁸² Roiko-Jokela 2004, 27–28.

⁸³ Roiko-Jokela 2004, 34–38.

⁸⁴ Malinen 2015, 128.

⁸⁵ *Inkeri* sai pitkän odotuksen jälkeen tiedon, että hän sai Karjalaan jääneen kotinsa tilalle maapalan Vihdistä Nurmijärveltä. Hän kuvaa oman kodin rakennusta uudenaikaiseksi ja vaihtelevaksi työksi, josta oli apua sodan tuomaan suruun. Sota oli nimittäin vienyt häneltä miehen ja kodin.⁸⁶ Historiantutkija Jenni Kirves tuo artikkelissaan esille, että nopean asutustoiminnan tavoitteena oli asuttamisen lisäksi miesten kotouttaminen takaisin normaalielämään. Viljelys- ja rakennustoiminnan kautta miehet ja heidän perheensä pystyivät keskittymään työntekoon pelkkien sota-aikojen muistelun sijaan.⁸⁷ Lisäksi asutustoiminnalla pyrittiin ehkäisemään radikalisoitumista ja maaltamuuttoa. Kiihtyvän maaltamuuton pelättiin aiheuttavan ongelmia kaupungeissa.⁸⁸

Sota-ajan vaikutus heijastuu ihmisten toimijuuksiin. Ihmisten aktiivinen toimijuus muuttui sota-aikana toiminnankohteena oloksi tai usein myös toiminnankohteena olon äärimuodoksi uhriudeksi tai autettavuudeksi. *Inkeri* kuvaa tekstissään, miten hän lapsineen odotti uuden elämän alkua väliaikaisessa asunnossa. Hänen toimijuuttaan rajoitti viranomaispäätösten odottelu. *Inkeri* oli autettavassa asemassa menetettyään kotinsa. Samanlaisessa asemassa hänen kanssa oli myös muu siirtoväki, joka odotti tietoja uudesta asuinpaikastaan. *Inkeri* tunsi, että vasta maapalan saatuaan hän pystyi perheineen rakentamaan uutta elämää. Lisäksi hän koki, että työ oli parasta lääkettä suruun.⁸⁹ Asutus- ja tukitoiminnan pääideana olikin, että siirtoväelle ja muille tukiin oikeutetuille ei jaettu vastikkeetonta rahaa. Avustus tuli maan ja muiden tukien muodossa, ja tätä kautta väestöä pyrittiin ohjaamaan rakentamisen pariin.⁹⁰

Rhea kuvailee tekstissään kotinsa menetystä pommituksien takia, ja kuinka hän tällöin joutui uhrin asemaan. Kirjoittaja jatkaa tekstiään pyytämällä Jumalalta tukea tilanteeseensa, mutta tuo esille myös kuinka Jumalalle ei voi tehdä lahjalistaa samalla tavalla kuin lapsuudessa joulupukille.⁹¹ Kirjoittajat kokivat usein *Rhean* tavoin uskonnon tukeväksi elementiksi vaikeuksien keskellä.

⁸⁵ Roiko-Jokela 2004, 36–40.

⁸⁶ *Inkeri*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁸⁷ Kirves 2015, 262.

⁸⁸ Alasuutari 1996, 54.

⁸⁹ *Inkeri*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁹⁰ Uljas 2013, 212.

⁹¹ *Rhea*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Siirtoväen lisäksi maata luovutettiin sotien jälkeen sotainvalideille, -leskille ja -orvoille sekä perheellisille rintamamiehille. Siirtoväen sijoituskriteerejä olivat muun muassa uskonto, kieli ja entinen asuinpaikkakunta.⁹² Kaipuu kotiseuduille rajan taakse säilyi kuitenkin pitkään. Esimerkiksi *Viliina* kirjoittaa, että juurtuminen uuteen maaperään kesti kauan ja kaipaus synnyinseuduille oli kova. *Viliinan* tavoin myös *Sarri* kertoo kirjoituksessaan, että vei vuosia ennen kuin uutuutta hohtava koti alkoi tuntua kodilta. *Sarrin* mukaan uusi koti ja kotia ympäröivät pellot kuitenkin opettivat uudelleen elämisen taidon.⁹³

Asutustoiminnan konkreettiset vaikutukset näkyivät maaseudulle erityisesti maaseudun pientilavaltaistumisessa. Tällä tavalla maaseudun omistusolot ja väestön rakenne muuttuivat. Maanhankintalain avulla muodostettiin yli 101 000 erilaista tilaa tai maakiinteistöä. Asutustoiminnalla luovutettiin eniten niin sanottuja asuntotontteja, jotka olivat omakotitalotontteja, ja tarkoituksena ei ollut käyttää tonttia viljelyyn. Asuntotonttien lisäksi perustettiin myös niin sanottuja asuntotiloja, joihin kuului alle kaksi hehtaaria maata. Lisäksi maanviljelyyn tarkoitettuja viljelystiloja perustettiin noin 30 000 kappaletta ja asuntoviljelystiloja perustettiin noin 15 000 hehtaaria. Viljelystiloihin kuului viljelysalaa 6–15 hehtaaria ja perheen toimeentulo tuli pääosin maanviljelystä, kun taas asuntoviljelystiloihin kuului 2–6 hehtaaria peltoalaa. Asuntoviljelystiloilla maanviljely oli usein perheen sivutoimeentulo.⁹⁴

Evakkomatkojen lisäksi kirjoittajat käsittelevät sota-aikaa koskevissa kirjoituksissaan suhdettaan puolisoihinsa ja tuleviin miehiinsä. Joissakin kirjoituksissa kirjoittajat käsittelevät pelkojansa ja suurta surua miehiensä kaatumisen jälkeen.⁹⁵ Toisaalta kirjoituksissa tuodaan esille myös erilaisia avioliitto-ongelmia. *Eräs monista* kirjoittaa vastauksessaan sota-ajasta ja sen päättymisestä:

”Tuli sota murheita muuttoja, evakko matkoja, kodin menetys kaksi kertaa, mutta rakkaus, se oli onni joka oli säilynyt. Sota loppui toi mukanaan murheen sieltä täältä kirjojen ja korttien muodossa kiitokseksi ihanista ja hauskoista hetkistä allekirjoituksina lyydit ja diivat”⁹⁶

⁹² Nevala-Nurmi 2013, 205.

⁹³ Viliina & Sarri, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

⁹⁴ Roiko-Jokela 2004, 56–57.

⁹⁵ Mm. nimimerkki Elina (Elina, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.).

⁹⁶ *Eräs monista*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Sota-aikana kirjeenvaihto oli ainut säännöllisen yhteydenpidon keino. Kirjeenvaihtoa tapahtuikin kaikissa yhteiskuntaluokissa. Kirjeenvaihtoa käytiin muun muassa avioparien, sisarusten ja kaverusten välillä. Lisäksi naimattomilla miehillä saattoi olla useita kirjeenvaihtotovereita kotirintaman naisista.⁹⁷ *Elma* käsitteleeekin vastauksessaan sotakirjeitä kirjeenvaihtotoverin ominaisuudesta. Hän tutustui puolisoonsa sota-aikana kirjeenvaihdon kautta ja häpeää kirjoituksessaan tätä tutustumistapaa. *Elma* kuvailee salaisuuttaan seuraavalla tavoin:

”Olen nimittäin tutustunut mieheeni kirjeenvaihtotoverina ”sotaheilana” joka sai mieheltään ensimmäisen kirjeen monistettuna. Muut kappaleet olivat jaettu korsun muille sotilaille edelleen lähetettäväksi heidän tuntemattomille ”sotaheiloilleen” Kirjeen ääneenlukemistakaan ei unohdettu”⁹⁸

Elma kuvailee kirjoituksessaan todistajuuden kautta sotakirjeenvaihtoilmoituksia ja kirjeiden lähettelyä rintamalta. Kirjoittaja on kuullut puolisoltaan kuinka kirjeenvaihto huvitti miehiä rintamalla. Toisaalta *Elma* on ollut kirjeenvaihdossa myös aktiivisessa roolissa. Samalla kirjeenvaihdosta kertomisessa korostuu myös kirjoittajan sukupuoli. Kirjoittajan todistajuus perustuu pääosin sukupuoleen, koska hän on kirjeiden vastaanottaja. Samalla hän kuvailee kuinka miehet lukivat rintamalla kirjeitä ääneen toisillensa ja kuinka tämä oli yleistä sota-aikaan. Viisitoista vuotta sodan jälkeen hän varjelee tutustumistarinaansa salaisuutena ja häpeilee pariskunnan tutustumistapaa. *Elma* ja *Eräs monista* tuovat vastauksissaan mielenkiintoisesti esille sotakirjeenvaihdon ja sen vaikutuksia elämäänsä. *Elma* häpeilee sotaheila-asemaansa, kun taas *Eräs monista* kuvailee, kuinka murheet kasaantuivat tuoreen, juuri ennen sotaa solmitun avioliiton ympärille, kun hän tajusi miehensä kiinnostuksen muita naisia kohtaan.

Elvi Pulkkinen ja *Harmaalapsen* kirjoituksissa nousevat esille myös sodan jälkeiset traumat ja niiden vaikutukset heidän perheidensä elämään. *Harmaalapsen* mies sairastui sodan jälkeen henkisesti, ja kirjoittaja kertoo jääneensä yksin miehensä mielisairauden vuoksi. *Elvi Pulkkinen* puolestaan pohtii kirjoituksessaan, miten sota-ajan traumat ja repivä ilmapiiri ovat osaksi syyllisiä hänen huonoihin hermoihinsa. Sota-ajan traumat säilyvät rintamiesten mielissä pitkään. Nämä traumat heijastuivat muun muassa kasvaneeseen alkoholinkäyttöön,

⁹⁷ Taskinen 2015, 13–15.

⁹⁸ *Elma*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

painajaisiin ja miehien huonoihin hermoihin suhteessa koviin ääniin.⁹⁹ Sota-ajan tuomat traumat heijastuivat edellä mainittujen asioiden kautta perheeseen.

”Sota-aika olikin niin synkkä ja raskas kaikkien kohdalla oli sillä kuitenkin omat valopuolensa minulle, olihan mieheni poissa kotia. Vaikkakin kaipasin häntä tiesin ettei elämäni hänen kanssaan koskaan voisi tulla hyväksi. Rukoilin kuitenkin, että hän muuttuisi nähdessään kaiken sen kurjuuden joka silloin oli osanamme. Toiveeni oli turha. Kaikki oli entistä pahempaa hänen luonteensa ei voinut muuttua.”¹⁰⁰

Surullinen tarina kirjoitus sota-ajan kokemuksissa kuvastaa hyvin, kuinka toiminnankohteena olon uhrius voi näkyä monin tavoin. Vaikka kirjoittaja myöntää sota-ajan kurjuudet, hän on toisaalta jo ajautunut avioliitossaan niin epätoivoiseen tilanteeseen, että pitää sota-aikaa helpottavana ajanjaksona, koska silloin mies oli poissa kotoa. Hänen uhrin asemaansa korostaa se, että hän rukoili apua tilanteeseensa. Vaikka sota-aikaan liittyvissä kirjoituksissa vallitsevana olotilana on usein uhrius tai autettavuus, sen esiintymistavat vaihtelevat. Esimerkiksi siirtoväki joutui aluemenetyksien kautta autettavaan asemaan.

Sota-aikaa käsiteltiin kirjoituksissa mainintojen, siirtolaiskokemusten ja pelkojen kautta. Sodan vaikutus näkyi muun muassa jälleenrakentamisen ja naisten työelämään astumisen muodossa. Naisten sota-ajan kuvauksista korostuivat evakkokokemukset. Evakkokokemukset ovat konkreettisia kokemuksia, jotka vaikuttavat naisten elämään yhtä paljon tai jopa enemmän kuin miesten elämään, koska evakkotaival jouduttiin usein kulkemaan silloin kun mies on rintamalla. Tämän vuoksi näiden korostuminen teksteissä on perusteltua, ja kokemuksen vaikutukset heijastuivat naisten elämään jatkuvasti uuden asuinpaikan johdosta.

3.2 Rakastan sydäimestä maaseutua ja sen elämää

”Vilkaasti liikennöityjä kaupunkin katuja pitkin kulki ihmisvilinässä vanhahko, yksinkertaisesti pukeutunut nainen. Katujen risteyksessä hän käyttäytyi hieman kömpelösti, huomasi selvästi ettei hän ollut tottunut kaupunkin hyörinään ja temmellykseen. Parilla nuorella tytöllä oli hillittömän hauskaa katsella naista, eivätkä he suinkaan rynnänneet auttamaan. Kuulin toisen heistä ylimielisesti sanovan. Sehän oli vain maalaiseukko, näkihän tuon.”¹⁰¹

⁹⁹ Kivimäki 2013, 369; Kivimäki 2015, 305.

¹⁰⁰ *Surullinen tarina*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁰¹ *Yksi monista*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Yksi Monista kuvailee tekstissään naisen liikkumista kaupungin ihmisvilinässä. Hän kertoo, kuinka kulkijan tottumattomuudesta huomaa, ettei liikkuja ole tottunut kaupunkilaiselämään, ja nuoret tytöt pilkkaavat tätä kulkijaa. Tekstin kirjoittaja ei ota itse osaa tapahtumiin, mutta toimii tapahtumien todistajana.

Käsittelen tässä kappaleessa maaseudun ja kaupungin välistä eroavaisuutta. Lisäksi käsittelen, miten kirjoittajat suhtautuivat maaseutuihin ja kaupunkeihin sekä mitä merkityksiä kirjoittajat olivat luoneet näille alueille. Kirjoittajien tuntemuksiin maaseudusta ja kaupungista vaikuttivat muun muassa lapsuusmuistot, yhteiskunnallinen tilanne ja nykyiset asuinpaikat.

Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä maaseudun ja kaupunkien välinen suhde koki suuren muutoksen. Suomi oli ollut sota-aikaan saakka perinteinen agraariyhteiskunta, jonka pääelinkeinot olivat olleet maaseudulla maa- ja metsätaloudessa. Tämä kehitys jatkui myös sodan jälkeisenä aikana, mutta samalla väestörakenne muuttui asutustoiminnan vaikutuksesta. Rauhanehtojen mukaisesti Suomi menetti Neuvostoliitolle alueitaan Karjalasta ja joutui tämän vuoksi asuttamaan 400 000 kotinsa menettänyttä siirtolaista. Lisäksi asutustoiminnan piirissä olivat muun muassa rintamamiehet ja heidän leskensä.¹⁰² Asutustoiminnan konkreettiset vaikutukset näkyivät maaseudulla erityisesti maaseudun pientilavaltaistumisena, minkä vuoksi maaseudun omistusolot ja väestönrakenne muuttuivat. Maanhankintalain avulla muodostettiin yli 100 000 erilaista tilaa tai maakiinteistöä.¹⁰³

Asutustoiminnan tuomat maatalouden muutokset näkyivät muun muassa lypsykarjatilojen kasvuna ja tätä kautta maidon tuotannon lisääntymisenä. Lisäksi 1950-luvulla alkoi maataloudessa näkyä merkkejä rakennemuutoksesta, joka vauhdittui 1960-luvulla. Maatilataloudessa rakennemuutos näkyi työn muuttumisena. Maatilatyö koneellistui, kasvinsuojeluaineiden ja lannoitteiden käyttö yleistyi sekä kasvi- ja eläinlajikkeiden jalostusmenetelmät kehittyivät.¹⁰⁴ Näiden muutosten vuoksi maatilatalous tarvitsi yhä vähemmän työntekijöitä. Samaan aikaan Suomen kansantalous kasvoi, ja työvoima siirtyi

¹⁰² Roiko-Jokela 2004, 27–28.

¹⁰³ Roiko-Jokela 2004, 56–57.

¹⁰⁴ Vihinen 2004, 255–256.

palvelualalle. Tuotannontekijöiden muuttumisen vuoksi maatalouden päätehtäväksi jäi ainoastaan raaka-aineiden tuottaminen jalostuksen siirtyessä laitoksiin.¹⁰⁵

Aineistossani *Yksi Monista* tekstissä kuvaillaan maalaisnaista epävarmaksi kaupungissa liikkujaksi, josta nuoret kaupunkilaistytöt puhuvat alentavaan sävyyn. Kirjoittaja pitää tekstissään puolustuspuheen maalaisuuden puolesta ja kuvailee maalaisnaisen työrytmiä pellon kylvöineen ja niittämisineen.¹⁰⁶ Kirjoittaja nostaa tekstissään esille perinteisiä maalaisarvoja, jotka 1950-luvun yhteiskunnassa olivat hiljalleen jäämässä kaupungistumisen ja populaarikulttuurin alle. Rakennemuutoksen vuoksi Suomi alkoi vähitellen kaupungistumaan ja maaseudun väkiluku alkoi vähetä.

Professori Pertti Haapala kirjoittaa artikkelissaan, että ilman toista maailmansotaa poismuutto maalta olisi alkanut vaikuttamaan jo aiemmin maaseudun väkilukuun. Nyt, kun suurta poismuuttoa kompensoi siirtolaisten ja rintamamiesten asuttaminen sekä suurten ikäluokkien syntyminen, maaseudun väkiluku pysyi poikkeuksellisen korkeana 1960-luvun loppupuolelle saakka. 1960-luvun loppupuolella ja 70-luvulla poismuutto maaseudulta lisääntyi huomattavasti suurten ikäluokkien aikuistumisen johdosta. Tehostuneen tuotannon vuoksi maatilat elättivät yhä vähemmän ihmisiä, ja siksi esimerkiksi maanviljelijöiden lapset olivat suuri väestöryhmä, joka muutti Ruotsiin.¹⁰⁷

Poismuuttamiseen oli muitakin syitä. Maaseudulle oli rakennettu lisää kouluja, ja siksi maaseudun lasten ja nuorten mahdollisuus kouluttautua lisääntyi. Nuoret pystyivät asumaan oppikouluihin saakka lapsuudenkodeissaan, mutta usein tämän jälkeen lukio ja yliopistokoulutus piti lähteä hankkimaan muualta. Sodanjälkeinen asutustoiminta vaikutti myös muuttoon maalta kaupunkiin. Maaseudulle oli asutettu paljon työikäisiä, jotka saivat lapsia heti sodan jälkeen. Näille lapsille ei riittänyt enää toimeentulomahdollisuuksia kotiseudulla. Lisäksi maaseudulla asui paljon ihmisiä, joilla ei ollut omaa tilaa. Näiden ihmisten oli helpompi muuttaa kaupunkeihin työn perässä.¹⁰⁸ Kirjoittaja *Yksi monista* vertailee tekstissään kaupunkeja ja maaseutua sekä samalla kuvailee myös maalta muuttoa:

¹⁰⁵ Vihinen 2004, 256–257.

¹⁰⁶ *Yksi monista*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁰⁷ Haapala 2004, 237–239

¹⁰⁸ Haapala 2004, 244–246

Pian on taas aika, jolloin saamme ryhtyä odottamaan kesää kaupungeissa ja teollisuuskeskuksissa asuvat ihmiset pyrkivät silloin maaseudulle. Auringoisille niityille ja laulaville laineille. Niinä viikkoina kaupunkien ja kylien elämät tapaavat toisensa. Enimmäkseen se on aina tapahtunut sovinnon ja viihtyisyyden merkeissä, mutta nykyisin saattaa tämäkin olla toisin. Meidän korkein kansallinen sivistyksemme pohjautuu talonpoikaiskulttuuriin eikä mihinkään ulkoapäin tulleeseen, mutta suurkaupunki houkuttelee vastustamattomasti. Monesti on liian kevytmielisesti innoitettu ne juuret jotka ovat yhdistäneet meidät kotiseutuun; kotikylään – innoitettu vahingoksemme. Silti on kunnioituksemme säilynyt ainakin teoriassa ja välimatkan päästä¹⁰⁹

Kirjoituskilpailu järjestettiin vuonna 1957, jolloin Suomen rakennemuutos ei ollut vielä suurimmillaan. Rakennemuutoksen vaikutuksia voi tarkastella esimerkiksi maatilojen lukumäärän muutoksena sodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Tilamäärä väheni 40 prosentilla 1950–1980 välisenä aikana. Nopeinta väheneminen oli 70-luvun alkupuolella. Maatilojen lukumäärän ohella on hyödyllistä tarkkailla myös maataloudessa toimivien henkilöiden määrää. 1950-luvulla maataloilla toimivien määrä väheni 186 000 henkilöllä kymmenessä vuodessa. Se tapahtui ennen kaikkea niin sanottujen avustavien perheenjäsenten määrän vähentymisenä.¹¹⁰ Edellä mainitut esimerkit maatalouden muutoksista kuvastavat myös rakennemuutoksen kehitystä. Vuonna 1957 sen vaikutukset näkyivät jo esimerkiksi maataloudessa työskentelevien määrän vähentymisenä. Maatilojen määrä väheni kuitenkin nopeinten 70-luvulla. *Yksi monista* kirjoittaa maaseudun asemasta niin sanottuna kesälomapaikkana. Maaltamuuton kiihtyessä seuraavina vuosikymmeninä maaseudun asema lomaviettopaikkana korostui entistä enemmän. Varsinkin Ruotsiin muuton kulta-aikoina lähdön vaikutukset näkyivät kesäisin, jolloin kesälomille päässeet Ruotsiin muuttajat palasivat lapsineen kotiseuduilleen. Suomesta muodostuikin suurelle joukolle pelkkä kesälomien maa.¹¹¹ Lisäksi usein Suomen sisällä tapahtuvissa muutoissa lähtijät olivat työikäisiä nuoria aikuisia, jotka kävivät loma-aikoina kotiseuduillaan.

Muuttoliikkeen vaikutuksesta myös termi kotiseutu muuttui. Ennen muuttoliikettä suurimmalle osalle kotiseutu oli ollut alue, jossa he olivat syntyneet ja eläneet koko elämänsä. Muuttoliikkeen myötä suurelle osalle väestöstä kotiseutu vaihtui elämän kuluessa. Tämän vuoksi ihmisillä ei ollut enää juuria uudella kotiseudullaan, ja myös perhemuodon käsitteet

¹⁰⁹ Yksi Monista, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹¹⁰ Haapala 2004, 246; Vihinen 2004, 261.

¹¹¹ Snellman 2010, 84–89.

kokivat muutoksen.¹¹² Maaseudulla perheeseen oli yleisesti kuulunut monta sukupolvea, jotka olivat asuneet samassa pihapiirissä, mutta muuttoliikkeen ansiosta ydinperheen käsite korostui.

Aineistossani *Yksi monista* puolustaa tekstissään perinteisiä talonpoikaisarvoja, joihin hänen mielestään pohjautuu kansallinen sivistyksemme. Suurkaupungit puolestaan edustavat hänen mielestään enemmän ulkoapäin tulleita arvoja, jotka houkuttelevat ihmisiä muuttamaan pois kotiseuduiltaan ja unohtamaan juurensa. 1950-luvulla alkanut ja seuraavana vuosikymmenenä jatkunut maaltamuutto loi aivan uudenlaisia ongelmia monille eri tahoille. Näihin ongelmiin joutuivat vastaamaan myös kotiseutuaatteen ja talonpoikaiskulttuurin kattojärjestö Kotiseutuliike ja eri paikkakuntien kotiseutuyhdistykset. Kotiseutuyhdistykset olivat eläneet omaa kulta-aikaansa sotien jälkeen, jolloin poliittisten järjestöjen toiminnan kieltämisen vuoksi kotiseutuyhdistysten kannatus nousi. Kuitenkin muuttuvat yhteiskunnalliset olot alkoivat tarjota kotiseutuyhdistyksille aivan uudenlaisia haasteita 1950-luvun loppupuolelta alkaen. Yhdistyksiä alettiin pilkata vanhanaikaisiksi tuohivirsukulttuurin säilyttäjiksi. Yhdistysten kotiseutuiltoja ja vanhojen esineiden säilömistä pidettiin vanhanaikaisena verrattuna uuden populaarikulttuurin tuloon ja liikkuvamman elämäntavan löytymiseen. Autojen vuoksi nuoriso pystyi lähtemään kauemmaksi huvitusten perässä ja televisio toi aivan uudenlaisen kulttuurin ihmisten olohuoneisiin.¹¹³ *Yksi monista* tekstistä huoli maaseudun arvojen säilymisen puolesta kuvaa hyvin myös Kotiseutuliikkeessä käytyä keskustelua rakennemuutoksen vaikutuksesta yhdistyksen toimintaan ja siihen, miten perinteiset arvot saataisiin säilytettyä parhaiten.

Kirjoittajat kuvailevat vastauksissaan maaseutua ja maaseudun erilaisia työtehtäviä. Esimerkiksi *Taru* kirjoittaa, miten hän on tehnyt työtä navetassa ja miten monet kuvailevat hänen asuinpaikkaansa paratiisiksi.¹¹⁴ *Hopeahuilu naukka* puolestaan kuvailee uutta kotiansa avaraksi maatilaksi, ja *Lisbet* kertoo asuinpaikkansa olevan pienehkö maalaiskylä¹¹⁵. Nimimerkki *Marita* puolestaan kirjoittaa työtehtävistään maaseudulla. Hän aloittaa kirjoituksensa kertomuksella siitä, miten hän on vähän aikaa sitten saanut ylioppilaslakin. Huonojen arvosanojen vuoksi hän ei ole päässyt niihin kouluihin, joihin hän haluaisi. Hänellä

¹¹² Turunen, 2004, 128–132

¹¹³ Turunen 2004, 128–132.

¹¹⁴ Taru, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹¹⁵ Taru on lähettänyt vastauksensa Haukilahdelta, Hopeahuilu naukka Reisjärveltä ja Lisbet Eurasta (kt. Liite 1); Hopeahuilu naukka & Lisbet, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

on kuitenkin mieluisa työpaikka maaseudulla. Kirjoittajan lähipiiri kuitenkin halveksuu kirjoittajan työskentelyä maaseudulla, koska heidän mielestään hänen pitäisi mennä yliopistoon. Hän kuitenkin jatkaa kirjoitustaan kertomalla, kuinka hän viihtyy maaseudulla parhaiten ja tuntee olonsa hyödyllisimmäksi.¹¹⁶

Kirjoittajat tuovat vastauksissaan esille maalaiselämää muun muassa navettatöiden, kotiensa kuvailun ja tulevaisuuden haaveiden kautta. Tällöin maaseutu näyttäytyy rauhausana paikkana, jossa luonto on lähellä. Suurimassa osassa maaseutua käsittelevistä kirjoituksista tuodaan esille vain joitain piirteitä maaseutuelämästä. Tällöin kirjoittajat kuvailevat omaa asuinpaikkaansa ja sen tuomia asioita. Toisentyypinen lähestymistapa maaseutuelämään on maaseudun ja kaupungin suhteen läpikäyminen ja sen eräänlainen vertailu. Tällöin kirjoitus on rakennettu tämän teemaan ympärille, ja kirjoittajilla on tietty tavoite kirjoituksissaan.

Annastiinan kirjoituksen pääpaino on nimenomaan kaupungin ja maaseudun suhteessa tarinallisesti kerrottuna. Hän kirjoittaa *Yksi Monista* tavoin maalaisnaisen kaupunkireissusta.. *Annastiina* kuvailee, kuinka kaupungissa liikkua voi nähdä maalaisnaisen tuijottamassa pikkukaupungin paperikaupan ikkunasta sisälle. Samalla tavoin kuin *Yksi Monista* kuvaa tyttöjen halveksun maalaisnaista, myös *Annastiina* kirjoittaa, kuinka ohikulkijan pitää käydä tarkastamassa maalaisnaisen katsoma taideteos. Hän näkee ainoastaan tuntemattomien taiteilijoiden teoksia ja ajattelee halveksuen ”maalainen”. Maalainen ei kiinnitä huomiota taiteilijoihin vaan tutkii tuntemattoman taiteilijan työtä tarkasti, kuin se olisi hienokin teos. *Annastiina* jatkaa kirjoitustaan miettimällä, miten tällä maalaisnaisella on hienoin taulu kotiovesta ulos astuttaessa, Suomen kaunis luonto.¹¹⁷ Mielenkiintoista on, että *Annastiinan* ja *Yksi monista* päähenkilöt kirjoituksissa ovat naisia. Kirjoittajat kirjoittavat kertomuksensa saman sukupuolen henkilöstä ja samalla korostavat maaseudulla elävien naisten ahkeruutta ja uhrautuvaisuutta.

Nimimerkkien *Annastiina* ja *Yksi monista* vastauksista heijastuu kaupungin ja maaseudun vastakkainasettelu. Molemmissa kirjoituksissa kerrotaan maalaisnaisesta, jota kaupunkilaiset voivat pitää yksinkertaisena ja vanhanaikaisena. Kirjoittajien mielestä maalaisnaisissa on kuitenkin omanlaista viisautta, päättäväisyyttä ja tarmokkuutta, joista kaupunkilaisten pitäisi ottaa oppia ja kunnioittaa näitä hiljaisia puurtajia. On mielenkiintoista huomata, kuinka

¹¹⁶ Marita, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹¹⁷ Annastiina, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

kirjoittajat ovat lähestyneet tätä vastakkainasettelua sellaisten tarinoiden kautta, joissa he ovat silminnäkijöitä. Sivustaseuraajan osa jää kuitenkin hämäräksi, ja lukija ei voi olla varma tarinoiden todenperäisyydestä. Molemmissa tarinoissa tarinalla on kuitenkin selvä yhteiskunnallinen viesti maaseudun puolesta.

Myös *Lempi Björn* ottaa kirjoituksessaan kantaa maalaisten asemaan maalaisen näkökulmasta. Aluksi hän muistelee mummoaan, kahdentoista lapsen vaatimatonta äitiä, joka kasvatti lapsensa Jumalan pelkoon. Hän pohtii kuinka nykyajan ihminen ei tyytyisi näin vähään, vaan riittäisyys ja kadehtiminen on vallannut ihmismielen. Muistelun jälkeen hän kirjoittaa maaseudun vaatimattomuudesta ja siitä, kuinka siellä on parempi elää kuin liikekeskuksissa:

”Täällä maalla ei meillä pienissä taloissa ole liiain mukavuuksia ei ole vesijohtaja ei koko kylässä elokuvia teattereita ei sileitä katuja jalkojemme alla, vaan silti olemme tyytyväisempiä varmasti kuin liikekeskuksien asukkaat. Kohta tulee kevät, odottelkaamme luonnon puhkeamista vihreäksi, muuttolintujen tuloa ja niiden pesimispuuhia pihapiirissämme pellolla ahertavaa perhettämme ja kirkkaita kastehelmiä metsässä kun aamulla menemme lehmiä haahuilemaan.”¹¹⁸

Björn vertailee kirjoituksessaan maaseutua ja kaupunkia. Pienistä kylistä puuttuvat vesijohdot ja elokuvateatterit ja talot ovat pieniä, mutta hän on vakuuttunut siitä, että maaseudulla elää onnellisempia ihmisiä kuin kaupungeissa. Maaseutu tarjoaa luonnon kauneutta ja ahkeria ihmisiä, jotka nauttivat maaseudun töistä. Tässä vastauskirjoituksessa luodaan kuvaa siitä, miten maaseudun ihmiset ovat kaupunkilaisia ahkerampia eivätkä tarvitse huvituksia ympärille. Maalaisten huvituksina toimii ahkera työntekeä ja luonnon ihailu. *Björn*in mielipide kaupunkien elämästä perustuu todistajuudelle. Historiantutkija Jenni Kirves on tarkastellut artikkelissaan sodanjälkeistä kotiinpaluukirjallisuutta. Kotiinpaluukirjallisuus luo Kirveen mukaan maaseudusta rauhallisen kuvan, jossa korostetaan viattomuutta ja ruumiillisen työntekeä. Elämää kaupungeissa puolestaan kuvataan paheellisena ja kevytmielisenä.¹¹⁹ Kotiinpaluukirjallisuuden kuvaukset vastaavat hyvin myös vastauskirjoituksia kuvauksia maaseudun ja kaupungin suhteesta.

¹¹⁸ Lempi Björn, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹¹⁹ Kirves 2015, 264.

Myös *Kyllikki* muistelee mummonsa aikoja ajatuksella, että nykyisin kaikki on paremmin. Kyllikki kokee, että hänen lähtökohtansa elämään olivat paljon huonommat kuin lopputulos on. Äidinäitiään hän kuvaa oppimattomaksi saloseudun vaimoksi, joka jäi leskeksi nuorena. Äidinäidin ainoa ammattitaito oli pyykinpesu. Oman elämänsä hän kokee olevan paljon tätä onnellisempaa, koska hänellä on kaunis koti, johon hän saa tehdä hankintoja ja koska mies tuo leivän taloon vaimon hoitaessa lapsia.¹²⁰

Kyllikin ja *Lempi Björnin* todistajuus on kertomuksiin perustuvaa. Molemmat muistelevat vanhempiansa lapsuutta ja heidän mummojensa toimia tässä lapsuudessa. Mielenkiintoista kuitenkin on se, miten kirjoittajat suhtautuvat eri tavalla isoäitiensä aikaan. *Lempi Björn* ihailee tomeraa isoäitiään, joka osasi kasvattaa ison lapsilauman vaatimattomiksi ja hyviksi aikuisiksi, kun taas *Kyllikki* vertaa omia olojaan isoäitinsä oloihin ja korostaa siinä omaa asemaansa. *Kyllikki* esimerkiksi vertaa tekstissään omaa ylioppilaslakkiaan mummonsa ainoaan taitoon, pyykinpesuun. Hänen mielestään tämä kertoo siitä, kuinka paljon pidemmälle hän on päässyt. Molemmat kirjoittajat käyttävät menneisyyteen pohjautuvaa todistajuutta perustellakseen oman näkemystään. Tällöin he tuovat menneisyydestä vain pienen osan lukijan luettavaksi.

Maaseutua puolustelemissa teksteissä korostuu myös maaseudun rauhan ja kaupungin vilskeen vastakkainasettelu. Kirjoittajat kirjoittavat tekstejä maaseudun näkökulmasta ja tällöin kaupungin vilskettä ja huvituksia kuvataan negatiivisessa valossa. Maaseudusta ja sen asukkaista puolestaan nostetaan esiin perinteisiä suomalaisia asioita ja arvoja kuten ahkeruus, vaatimattomuus ja luonnonkauneus. Lisäksi kirjoituksissa puolustetaan maaseudun ihmisiä suhteessa kaupunkilaisiin ja toisaalta tuodaan esille maaseudun kehitystä sukupolvien ajalta. Maaseudun kauneutta ja omalaatuisuutta tuodaan esille myös erilaisilla tarinallisilla kuvauksilla. Muun muassa *Kirjokudos* kuvailee maaseutua seuraavasti:

”On kesä, sininen taivas korkealla tyyni järven ranta lämpiävän saunan kevyt savun haju, kesäheinän lemu ja tuvassa rukiisen leivän tuoksu, ajattomana kesäyönä kehrääjälinnun pehmeä hyrinä ja vanamoiden tuoksun huuma.”¹²¹

¹²⁰ Kyllikki, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹²¹ Kirjokudos, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Useissa kirjoituksissa maaseudun asemaa ja elinoloja tuodaan esille lapsuudenmaisemien kautta. Esimerkiksi *Onnetar* kuvailee lapsuudenmaisemiaan seuraavalla tavalla: "[...] *menin yhden luonnonkauniin mäen töppörälle koivuista tuli tuore lehden haju ja laaksosta alapuolelta mäen tuli kielojen tuoksu*¹²²". *Kirjokudos* ja *Onnetar* kuvailevat teksteissään suomalaista kesämaisemaa, jota pidetään useissa kirjoituksissa perinteisenä Suomi-maisemana. Nimimerkki *Beth* vertailee kirjoituksessaan lapsuuden kotiaan nykyiseen asuinpaikkaansa seuraavasti: "[...] *En luule koskaan olevani täysin onnellinen asuessani jossakin yhtiöiden taloissa, jossa ei ole tuumaakaan omaa maata, jota ei armottomasti tallottaisi jalkoihin. Maalla kasvaneena kaipaen aina luontoon. Säälin lapsiani jotka jäävät vaille luonnon ihanaa kauneutta*"¹²³. Kirjoituksissa korostuu lapsuudenmaisemien muistelu ja niiden ainutlaatuinen kauneus. Tämänkaltainen nostalginen muistelu onkin Hytösen mukaan yleistä muistelukerronnassa. Nostalgia muuttaa muistoja kauniimmaksi, ja niissä näkyy kaipausta menneeseen paikkaan tai aikaan. Muistelukerronnan todenmukaisuuden kannalta nostalgia on hankala käsite, koska nostalgiaa ikävät asiat painetaan unohdukseen ja kauniit muistot vahvistuvat. Hytösen mukaan nostalgia ei tee muistoista vääriä vaan ainoastaan nostalgisia.¹²⁴ Useille kirjoittajille maalaismaiset kuvastavat nimenomaan lapsuutta ja sen nostalgisia muistoja. Maaseudusta luodaankin kirjoituksissa rauhaista kuva, jossa luonto on lähellä, maisemat kauniita ja ihmiset ystävällisiä.

Kirjoittajat lähestyvät kaupunkien ja maaseudun välistä suhdetta eri näkökulmista. Nimimerkit *Annastiina*, *Yksi monista*, *Kyllikki* ja *Lempi Björn* lähestyvät kaupunkien ja maaseudun suhdetta vertailemalla asiaa maaseudun näkökulmasta. Heidän kirjoituksensa ovat eräänlaisia puolustuspuheenvuoroja maaseudun puolesta, joissa tuodaan samalla esille maaseudun ja kaupungin eroja. Kaikki edellä mainitut kirjoittajat kuvailevat maaseutua naisten kautta, jolloin kirjoituksissa korostuu myös sukupuolen merkitys. Lisäksi kirjoituksissa käsitellään maaseutua yleisellä tasolla ja kuvailemalla lapsuutta. Kirjoituskilpailun järjestämisaikana maaseudun rakennemuutos kaupungistuminen ei ollut vielä saavuttanut suurinta vauhtiaan. Kuitenkin esimerkiksi maatalouden parissa työskentelevien määrä laski 1950-luvulla. Samoin kuin tilojen määrä. Näiden vaikutukset heijastuvat myös maaseutuun ja sitä kautta myös kirjoituskilpailuun. Tätä kautta kirjoituksista heijastuu eräänlainen maaseudun alemmuus suhteessa kaupunkeihin, Tätä

¹²² *Onnetar*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹²³ *Beth*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹²⁴ Hytönen, 2014, 30–31.

alemmuutta kirjoittajat pyrkivät hälventämään puolustelemalla maaseutua ja tuomalla esiin sen hyviä puolia samalla, kun he puolustelevat maalaisia. Kirjoituskilpailun vastauskirjoituksissa ei ole samanlaisia puheenvuoroja kaupunkiasumisen kuin maaseudun puolesta. Tämä kertoo siitä, kuinka maaseudulla oli ollut vallitseva asema 1960-lukuun saakka ja kuinka muutokseen nyt suhtauduttiin.

3.3 Nyt minun suurin unelmani on omakotitalo

”Näin ulkoapäin katsellen ja vieraan silmällä tuskin havaitsee että meiltä puuttuisi mitään. Sillä meillä on pieni oma koti talo (joskin hieman aravaa ym. luottoa) Kotimme on lämmin, valoisa ja rauhallinen.”¹²⁵

Kirjoittaja *Sopu* kuvailee tekstissään aravalainaa, yhtä jälleenrakennuskauden symboleista, jonka avulla Suomessa ostettiin tuhansia asuinrakennuksia ja asuntoja. Aravalainojen suunnittelu aloitettiin vuonna 1948 Suomen hallituksen perustaessa asuntorakentamisvaltuuskunnan eli ARAVAN, jonka tarkoituksena oli huolehtia asuntotuotannosta ja sen rahoituksesta. Seuraavana vuonna voimaan tuli asuntorakentamisvaltuuskunnan mukaan nimetty lakipaketti, joka sisälsi kolme eri lakia. Nämä lait olivat laki asuntolainoista ja asuntoavustuksista, laki asuntokeskusten asuntorakennustuotannon edistämisestä sekä laki asuntorakennustuotannon tukemisesta valtion varoin.¹²⁶ Kirjoituskilpailun vastauskirjoituksissa mainitaan vain muutaman kerran sodanjälkeisen ajan symboleita nimeltä. Esimerkiksi *Sopu* kertoo aravalainasta. Nimimerkki *Itsensähillitsemätön* puolestaan kirjoittaa, että [...] *kaunis uusi koti se tosin on hyvin velkainen [...]*¹²⁷. *Pyörteitä* tuo puolestaan esille tekstissään korttiajan tuomia hankaluuksia¹²⁸. Nämä edellä mainitut viittaukset ovat ainoita suoria viittauksia aravalainoihin, korttiaikaan tai rintamamiestaloihin.

Asumiseen liittyvissä kuvailuissa kirjoittajat kertovat yleisesti kirjoitushetken asuinmuodostaan ja toiveistaan. Kuvailuissa he tuovat esille asumisratkaisujaan ja asumisympäristöään. Toiveissaan he puolestaan käsittelevät asumiseen liittyviä haaveita. Sodanjälkeinen aika on Suomessa jälleenrakentamisen aikakausi, jolloin Suomeen

¹²⁵ Sopu, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹²⁶ Jaatinen 1991, 187

¹²⁷ *Itsensähillitsemätön*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹²⁸ *Pyörteitä*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

rakennettiin kaikkiaan 163 000 uudisrakennusta. Aikakautta voidaan kutsua myös niin sanottujen tyyppitalojen aikakaudeksi. Suurien rakennusmäärien vuoksi yksilöllinen rakentaminen oli melkein mahdotonta, ja siksi sekä kaupunki- että maalaismaisemaan alkoi kohota jälleenrakennuskauden symboliksi nousseita rintamamiestaloja.¹²⁹ Suuret rakennusmäärät johtuivat muun muassa siirtoväen ja sotamiesten asuttamisesta. Sodasta palasi paljon nuoria miehiä, joille perheen perustaminen ja oman talon rakentaminen oli ajankohtaista. Lisäksi oli sodanjälkeisen Suomen Lapin uudelleen rakentaminen.

Kirjoituksissa käydään suhteellisen vähän lävitse asumista ja varsinkin sen muutosta. Sotajan kertomuksissa korostuvat evakkotarinat ja niiden vaikutus kirjoittajien elämään. Näiden tarinoiden kirjoittajien ja heidän perheidensä elämään on vaikuttanut myös asutus- ja rakennustoiminta, mutta kirjoittajat tuovat esille rakennustoiminnan vain mainintojen kautta. Esimerkiksi Sarri kirjoittaa: *"En ollut ainoa nainen, joka sodan päätyttyä joutui perustamaan oman kodin [...]"*¹³⁰. Sodan jälkeinen jälleenrakentaminen vaikutti koko maahan. Rakennustoiminta alkoi maaseudulta, jonne rakennustarvikkeet suunnattiin¹³¹. 1940-luvulla rakentaminen painottui maaseudulle, ja sinne rakennettiinkin 70 prosenttia valmiista asunnoista. Kaupunkirakentaminen kiihtyi 1950-luvulle saavuttaessa aravalainojen ansiosta.¹³² Tästä huolimatta rakennustarvikepula leimasi niin maaseudun kuin kaupunkien rakentamista. Rintamamiestalo olikin suunniteltu nimenomaan säästämään raaka-aineita rakennusvaiheessa. Rintamamiestalo on ulkoasultaan kuutiomainen monikerroksinen talo, jossa huonejärjestys poikkesi aiemmin rakennetuista taloista. Rintamamiestalossa toiminnot jaettiin keittiöön, olohuoneeseen ja makuuhuoneeseen, kun taas aikaisemmin näiden huoneiden toiminnot olivat keskittyneet tupaan. Rintamamiestalon huoneet rakennettiin yhden savupiipun ympärille, jolloin rakentaminen oli halvempaa. Näin tehtiin myös siksi, että raaka-ainepulan vuoksi tiiltä oli hankala saada.¹³³

Kirjoittajat kuvailevat teksteissään asumismuotojaan eri tavoin. Esimerkiksi *Ehyttä onnea* kuvailee, miten hänellä on kaunis ja viihtyisä koti. *Marjut* taas kirjoittaa, että hän asuu vuokra-asunnossa. *Sinivuokko* puolestaan kuvailee asumismuotoaan seuraavalla tavalla: *"[...] siellä on pieni valkoiseksi rapattu talo, punaiset viirut ikkunanpielissä erottuvat hauskesti tänne. [...]"*

¹²⁹ Roiko-Jokela 2004, 67.

¹³⁰ Sarri, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹³¹ Juntto, 1990, 203.

¹³² Saarikangas 2008, 109.

¹³³ Saarikangas 2008, 106–107.

*tuon talon jonka nyt omistamme on mieheni saanut periä edesmenneeltä isoäidiltään*¹³⁴. Hieman varakkaammat kirjoittajat *Johanna* ja *Kirsikka* kirjoittavat veden äärellä sijaitsevista huviloistaan, joissa on kaikki mukavuudet¹³⁵. *Sairaanhoitaja Soria* puolestaan kuvailee kotiaan pieneksi kahden huoneen kodiksi, jossa on pienoiskeittiö ja puutarha. *Nimimerkki 50 vuotta toivonut* tuo puolestaan tekstissään esille vuokra-asumisen epävarmuuden lukuisten häättöjen vuoksi.¹³⁶ Maaseudulla asuvat kirjoittajat kuvailevat asumistaan esimerkiksi maanviljelijämiehensä ammatin kautta tai kutsumalla itseään maatalonemännäksi¹³⁷.

Kyllikki käsittelee tekstissään tarkemmin kaupunkiasumista esikaupunkilaisen näkökulmasta. Hän kirjoittaa, että hänellä ei ole käytössään vesijohtoja, ja talousvesi joudutaan hakemaan 300 metrin päästä¹³⁸. *Kyllikin* haaveena olisikin päästä muuttamaan omakotitaloon, jossa olisi olohuone ja riittävästi makuuhuoneita kolmilapsiselle perheelle. Asuinaluettaan hän kuvailee kallioiseksi paikaksi, jossa moni muu perhe on samassa tilanteessa kuin hänen perhe.¹³⁹ Historiantutkija Kirsi Saarikankaan mukaan sodan jälkeisenä aikana omakotitaloa ja pihaa sen ympärillä pidettiin parhaimpana asumismuotona. Lasten oli hyvä leikkiä luonnon lähellä ja mielikuvana oli, että omakotitalossa asui onnellinen perhe. *Kyllikki* jatkaa tekstiään kuvailemalla jokakesäisiä polkupyöräreissujaan hautausmaalle, jonne hän polkee omakotitaloalueen lävitse. Omakotitalojen pihossa hän näkee leikkipaikkoja lapsille, kauniita kukkaistutuksia sekä omenapuita ja marjapensaita. *Kyllikki* elää todeksi Saarikankaan kuvaileman mielikuvan siitä, että perhe olisi onnellinen, jos asuisi omakotitalossa.¹⁴⁰

Kyllikin kanssa saman haaveen omasta kodista jakaa *Maarit*. Mielenkiintoista on, että hän kirjoittaa haaveestaan melkein samalla tavalla kuin *Kyllikki*. Myös hän haluaisi pienen puutarhan, omenapuita, marjapensaita ja paljon kukkia. Kodin pitäisi sijaita maaseutupaikkakunnalla, mutta kuitenkin kaupungin läheisyydessä.¹⁴¹ Monet samantyylliset kuvaukset kertovat hyvin siitä, millainen kodinunelma vallitsi 1950-luvulla. *Kyllikin* ja

¹³⁴ Ehyttä onnea, Marjut & Sinivuokko, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹³⁵ Johanna & Kirsikka, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹³⁶ Sairaanhoitaja Soria & 50 vuotta toivonut, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹³⁷ Riitta, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹³⁸ 1950-luvulla kaupungeissa oli vielä yleistä viemäröinnin ja lämpimän veden puuttuminen. Esimerkiksi Helsingissä 60 prosenttia talouksista oli ilman lämmintä vettä ja joka viidennestä taloudesta puuttui viemäröinti. (Malinen, 2013, 33–34)

¹³⁹ Kyllikki, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁴⁰ Saarikangas 2008, 108–109.

¹⁴¹ Maarit, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Maaritin laajoissa kuvauksissa tämä unelma omasta omakotitalosta nousee selvästi esille. Myös muiden eri kirjoittajien kertomuksista selviää, että he asuvat omakotitalossa ja pitävät sitä parhaimpana asuinmuotona. Esimerkiksi *Harmaalapsi* kirjoittaa, että heidän perheensä unelma eli omakotitalo, on valmistumassa¹⁴².

Hakopää aloittaa tekstinsä kirjoittamalla: ”Siitä puuttuu juuri tuota aineellista. oma talo, auto ja ulkomaa matkat ja paljon muuta mitä rahalla saisi [...] kun on sentään koti ja perhe, jonka hyväksi saa tehdä työtä [...]”.¹⁴³ Hän kirjoittaa vastauksessaan varallisuudestaan ja sen vaikutuksesta asuinmuotoonsa. Tässä kirjoituksessa *Hakopää* erottelee haaveensa omasta talosta verrattuna omaan kotiin, mistä selviää, että hänen perheensä asuu vuokralla. Samalla tavoin *50 vuotta toivonut* kirjoittaa, että hän asuu vuokralla, ja tämä on luonut epävarmuutta hänen elämäänsä häätöjen muodossa¹⁴⁴. Useimmista kirjoituksista ei kuitenkaan selviä tarkasti kirjoittajien asuntojen omistussuhteet. Kirjoittajat kertovat haaveistaan omasta talosta, mutta eivät erittele kirjoitushetken asuinmuotoa. Varsinkin nuoret kirjoittajat voivat mainita, että heillä on oma asunto, mutta eivät tarkenna sen yksityiskohtia.

Jälleenrakentamisaikaa leimaa maaseudun jälleenrakentamisen ohella kaupunkien suuri, sodan jälkeinen asuntopula. Tätä asuntopulaa pyrittiin helpottamaan 1950-luvun alusta lähtien, ja rakentaminen alkoi vähitellen siirtyä maaseudulta kaupunkeihin. Kaupunkien asuntopulaa pyrittiin helpottamaan rakentamisen lisäksi myös muilla toimin, joita olivat muun muassa vuokrasäännöstely. Vuokrasäännöstelyssä huoneenvuokralautakunnat välittivät asuntoja ja samalla määrittelivät asuntojen hintatason.¹⁴⁵ Helsingissä vallitsi katastrofaalinen asuntopula heti sodan päättymisen jälkeen. Sota-aikaan ihmiset olivat pyrkineet pois kaupungista, mutta sodan jälkeen muun muassa sodan ajaksi maalle muuttaneet, entiset asukkaat sekä siirtolaiset ja rintamamiehet muuttivat Helsinkiin. Vallinnut asuntopula hajotti muun muassa perheitä asumaan eri osoitteisiin.¹⁴⁶ Muuttovoittoisuuden vuoksi Helsingin asuntopula jatkui muita kaupunkeja pidempään pitkälle 1950-luvun puolelle. Esimerkiksi 1950-luvulla Helsingin väkiluku kasvoi 68 000

¹⁴² *Harmaalapsi*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁴³ *Hakopää*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁴⁴ *50 vuotta toivonut*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁴⁵ Malinen 2013, 33

¹⁴⁶ Holmila & Mikkola 2015, 107–108

asukkaalla pääosin muuton vuoksi.¹⁴⁷ Myös asunto-olosuhteet olivat Helsingissä huonot. Esimerkiksi kaupungin talouksista 60 prosenttia oli ilman lämmintä vettä, ja joka viidennestä taloudesta puuttui viemäröinti.

Kaupunkirakentaminen alkoi kuitenkin lisääntyä. Kaupunkeihin kohosi aivan uudenlaisia kerrostaloalueita vanhan rakennuskannan viereen. Muun muassa Helsinkiin rakennettiin Herttoniemen, Maunulan ja Pohjois- sekä Etelä-Haagan kaupunginosat¹⁴⁸. Lisäksi vanhojen kaupunginosien ulkopuolelle rakennettiin niin sanottuja metsälähiöitä. Umpinaiset kaupunkikorttelit koettiin huonoksi elinympäristöksi lapsille, ja metsälähiöiden suunnittelussa otettiin huomioon luonnonläheisyys ja lapsiperheiden tarpeet. Vastauksessaan *Kyllikki*¹⁴⁹ kuvailee asuinaluettaan tuulen pesäksi, jossa lapset ovat tottuneet juoksemaan kallioilla. Maisemat ovat karuja, mutta luonto on lähellä. Hänen kuvaus sopii hyvin esikaupunkialueille, joissa jo kaupunkirakentamisessa otettiin huomioon luonnonläheisyys. Metsälähiöihin rakennettiin eri tyyppisiä rakennuksia korkeista pistetaloista pienempiin rivitaloihin. Suunnittelun pääajatuksena oli se, että pihat ympäröisivät rakennuksia toisin kuin kaupungeissa, jossa umpikortteleissa pihat olivat rajattuja. Muutenkin rakentaminen suuntautui kaupunkien ulkopuolelle, ja lähiörakentaminen levisi pääkaupunkiseudulta myös muihin kaupunkeihin.¹⁵⁰

Kirjoittajat ovat kirjoittaneet vastauskirjoituksiaan 1950-luvun loppupuolen Suomessa, jossa on sodan jälkeen ollut ennennäkemätön jälleenrakennuskausi. Kuitenkin tämän kauden vaikutukset näkyvät kirjoituksissa suhteellisen vähän, vaikka kirjoittajat tuovat kirjoituksissaan esille usein maininnan, että heillä on oma koti. Aikakaudelle tyypillisesti kirjoituskilpailun vastauskirjoituksissa korostuu omakotitalon merkitys, ja tämän vuoksi useimmissa pidemmissä kuvailuissa kuvataan perinteistä suomalaista omakotitaloa valkoisine ikkunapielineen. Kuitenkaan kirjoittajat eivät tuo kirjoituksissaan esille aikakauden vaikeuksia kuten raaka-aine- ja asuntopulaa tai erilaisia tukimenetelmiä, joita olivat muun muassa aravalainat. Kirjoituksissa ei myöskään tuoda esille rakennusprosesseja tai tarkkoja talotyyppejä. Esimerkiksi tyyppi- tai rintamamiestalo nimitystä ei käytetä kertaakaan teksteissä. Jotkut kirjoittajat kuvailevat teksteissään asumisen ahtautta ja siihen liittyviä

¹⁴⁷ Malinen 2013, 31–32

¹⁴⁸ Saarikangas 2006, 40.

¹⁴⁹ Kirjoittaja asuu Turussa.

¹⁵⁰ Saarikangas 2008, 109–111

ongelmia. Useimmiten pienet asuinitilat tulevat teksteissä esille mainintojen kautta, kuten että kirjoittajilla on oma huone. Toisaalta kirjoittajat eivät erittele, ketä muita asunnossa asuu. Tekstien analyysistä nousee selvimmin esiin haaveet omasta omakotitalosta ja toisaalta kirjoitukset siitä, että kirjoittajilla on oma asunto. Saarikangas kuvaili artikkelissaan, että rintamamiestaloa pidettiin onnellisen perheen kotina. Tällainen mielikuva välittyi myös vastauskirjoituksista. Lisäksi omakotitaloa voidaan pitää eräänlaisena varallisuuden mittana ja toisaalta myös uutena alkuna sodan jälkeen.

4. Perhe elämän keskiössä

Kilpakeruun vastauskirjoituksissa korostui perheen merkitys ja sen tuoma onnellisuus sekä myös onnettomuus. Kiinnostavia kysymyksiä aineistossa olivat esimerkiksi se, keitä kirjoittajat tunsivat kuuluvan heidän perheeseensä, se, kuinka perheen määritelmä oli muuttunut ja mitkä tekijät olivat vaikuttaneet perheen kokoonpanoon sekä se, minkälainen suhtautuminen kirjoittajilla oli perheettömään elämään tai lapsiin. Pro gradu -tutkielmassani jaottelen perheeseen liittyvät asiat kolmeen kategoriaan, jotka olivat perheen määritelmä, yksinäisyys ja lapset. Lisäksi käsittelen seuraavissa kappaleissa perheen ongelmia ja ansityön vaikutusta perhe-elämään.

Kilpakeruun aiherajauksen vuoksi on ymmärrettävää, että perheen merkitys korostuu vastauskirjoituksissa. Usein onni ja onnellisuuden tavoittelu liitetään perheeseen, ja tämän vuoksi myös kirjoittajat käsittelevät perheeseen liittyviä asioita. Kilpakeruu järjestettiin 1950-luvun loppupuolella, jolloin suuret ikäluokat olivat syntyneet sodan jälkeen, ja vuosikymmentä nimitettiin myös lasten vuosikymmeneksi.

4.1 Minulla on hyvä mies ja kultaiset lapset

”Pieneen kotiimme on tullut neljäs henkilö, mieheni pikkusisko, joka oppikoulua käydessään asuu meillä. Itse olen suostunut siihen, koska haluan olla hyvä vaimo miehelleni ja anopilleni hyvä miniä.”¹⁵¹

Maatalousvaltaisessa Suomessa monet sukupolvet olivat perinteisesti asuneet samoissa pihapiireissä, ja niin sanottu ydinperheajattelu oli pienemmässä roolissa. Kuitenkin

¹⁵¹ Sinikka, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

sodanjälkeisenä aikana kiihtyneen muuttoliikkeen ja rakentamisen muutoksen vuoksi myös perheen käsitys oli muuttumassa. Tavallisesti lähtijät olivat nuoria aikuisia, jotka lähtivät suuriin asutuskeskuksiin opiskeluiden ja työn perässä. Vanhempi väestö puolestaan jäi kotiseuduille, ja muuttajissa oli harvoin kokonaisia perheitä.¹⁵² Sodan jälkeen syntyi toisaalta paljon uusia pientiloja, joissa jatkuvuus sukupolvien välillä oli yleistä. Tällöin perheen kanssa asui usein myös isovanhempia.¹⁵³

Asumisen muutoksen yhteydessä ydinperheen ajatus korostui, vaikka myös vanhantyylinen asuminen monen sukupolven kesken säilyi. Ydinperheen muodostivat äiti, isä ja lapset, ja asuminen alkoi muodostua tällaisen perheen ympärille. Tämäntyyppisen asumisen mallikodiksi nousi rintamamiestalo, jossa korostettiin perhekeskeistä elämää.¹⁵⁴ Historiallisesti modernin perheen käsite on alkanut muotoutua vasta viimeisten 300 vuoden aikana, jolloin perheeseen on alettu liittää muun muassa liittää yksityisyys ja äidinrakkaus. Perheen käsitteen kehityksessä on alettu kiinnittämään huomiota myös ”me ja he” -ajatteluun, jossa perhe rajataan pieneksi yhteisöksi.¹⁵⁵ Sosiologi Riitta Jallinojan mukaan perheen asema ja merkitys alkoi kasvaa Suomessa muiden maiden tavoin 1800-luvun loppupuolella, ja tämäntapainen perheen puolesta puhumisen ja puolustelun aikakausi jatkui 1950-luvulle asti. Tällöin luotiin niin sanottuja perheyhteyden symboleja, joiden käyttö vakiintui nykypäivään asti. Näitä symboleja olivat muun muassa perhepäivälliset ja -lomat.¹⁵⁶

Kilpakeruun vastauskirjoituksia läpikäydessä perheen merkitys ja tärkeys korostuivat monella tavalla. Perheen tai perheettömyyden tärkeydestä kertoi se, että suurin osa kirjoittajista määritteli vastauksessaan perhemuotonsa, vaikka kirjoitus ei olisi muuten käsitellytkään perhettä. Lisäksi yksinäisten ihmisten kirjoituksissa korostui perheen kaipuu. Useimmiten perheelliset kirjoittajat määrittelivät perheekseen miehen sekä lapsen tai lapset. Kirjoituksista näkyivät sodan vaikutukset. Sotalesket kuvailivat perheitään, joissa puoliso oli kuollut rintamalle. Kirjoituksissa ei välttämättä määriteltä tarkasti asumismuotoja tai sitä, asuuko perheen kanssa muita samassa taloudessa. Kirjoittajien yleinen tapa usein oli aloittaa kirjoitus listaamalla onnenaiheita ja kertomalla, mikä tekee kirjoittajan onnelliseksi. Tällöin

¹⁵² Haapala 2004, 244–246.

¹⁵³ Siiskonen 2004, 289–295.

¹⁵⁴ Saarikangas 2010, 103–109

¹⁵⁵ Gubrium & Holstein 1990, 21.

¹⁵⁶ Jallinoja 2000, 199–200.

kirjoittajat mainitsivat perhemuotonsa. Toinen tapa perheen määritelmän esilletuontiin oli se, että kirjoittajat kävivät teksteissään läpi elämänsä. Tällöin kirjoittajat mainitsivat, että miehensä tapaamisen jälkeen he menivät naimisiin ja jonkin ajan kuluttua saivat lapsia tai vastaavasti heillä oli ongelmia lapsensaannissa. Perheen määritelmät korostuivat kirjoituksissa. Esimerkiksi *Taru* ja *Kyllikki* kirjoittavat teksteissään, että heidän perheisiinsä kuuluivat puolisoiden lisäksi lapset¹⁵⁷.

Joissakin kirjoituksissa kirjoittajat määrittelevät perheensä yhteiskunnallisen aseman kautta. *Orvokki* kuvaa perhettään tavalliseksi työläisperheeksi, kun taas *Elma* kirjoittaa, että heidän perheensä asema täyttää kaikki porvarin tuntomerkit.¹⁵⁸ *Vanamo* puolestaan kuvaa, kuinka hänen perheensä on virkamiesperhe.¹⁵⁹ Tällaisille määrittelyillä kirjoittajat pystyvät korostamaan tai puolustelemaan kirjoituksissaan yhteiskunnallista asemastaan johtuvia asioita. Esimerkiksi *Orvokki* kuvailee tekstissään miehensä juomista, kun taas *Vanamo* kirjoittaa tekstissään elämästään ja hankaluuksistaan pienellä paikkakunnalla.

Perheen määrittely ei ole yksinkertaista, ja määrittelyt ovat vaihdelleet eri ajanjaksoina. Historiantutkija Ville Vuolanto tuo artikkelissaan esille perheen kulttuurisidonnaisuuden historiassa ja sen, kuinka eri aikakaudet vaikuttavat perheen määrittelyyn. Esimerkkinä Vuolanto käyttää teoksessaan uusperhe-termiä, joka nykyisin mielletään avioeron seurauksena syntyneeksi perheeksi. Esimoderniin aikaan tämän tyyppisiä perheitä puolestaan muodostui useimmiten korkean kuolleisuuden vuoksi.¹⁶⁰ Perheen määrittelyyn vaikuttavat ajan lisäksi myös monet muut asiat, ja perheenjäsenet voivat määritellä perheen eri tavalla. Esimerkiksi avioeron jälkeen perheen lapset voivat määritellä poismuuttaneen isän osaksi perhettä, kun taas perheen äiti ei laske isää enää perheenjäseneksi. Virallisten perheen määrittelyiden lisäksi myös perheenjäsenet itse voivat määritellä perheensä. Yleisesti tarkasteltuna ihmiset eivät mieti virallisia määritelmiä, kun he määrittelevät perheensä. Tällöin perheen määritelmä voi olla virallisia määritelmiä laajempi.¹⁶¹ Kirjoituskilpailun aihe ei suoranaisesti liittynyt perheisiin eikä niiden määrittelyihin. Tämän

¹⁵⁷ Kyllikki ja Taru, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁵⁸ Orvokki & Elma, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁵⁹ Vanamo, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁶⁰ Häggman 1994, 15–21; Vuolanto 2015, 36.

¹⁶¹ Jallinoja 2000, 188–195.

vuoksi kirjoittajat ovat voineet vapaasti määritellä perheensä halutessaan, ja heidän määrittelynsä olivat heidän itsensä tekemiä.

Pienessä kahden huoneen kaupunkilaisasunnossa perheineen asuva *Sinikka* käsittelee tekstissään asumisen muutosta, jossa heidän asuntoonsa muutti hänen miehensä sisko Pirjo. Aikakaudelle yleiseen tapaan perhe asui ahtaasti, ja alivuokralaiset olivat yleisiä asuntopulan vaivatessa kaupungissa. Sodanjälkeisenä aikana jopa joka neljäs ruokakunta asui kaupunkiseudulla ahtaasti. Lisäksi 1980-luvun alussa tehdyn tutkimuksen mukaan 29 prosentilla kaupunkilaisperheen lapsista oli lapsuuden aikana asunut sukulainen lapsuudenkodissa ydinperheen lisäksi. Maaseudulla vastaava luku oli kaksi prosenttia suurempi.¹⁶² Tekstissään *Sinikka* mieltää perheeseensä kuuluvaksi vain hänen miehensä ja lapsensa, ja hän kuvaa miehensä sisarta Pirjoa tunkeilijaksi. Kirjoittaja myöntää tekstissään, että vaikka Pirjo on hyväkäytöksinen ja auttaa kotitöissä, hän kuitenkin tuntee, että Pirjon läsnäolo aiheuttaa ongelmia hänen avioliitollaan.¹⁶³ Jallinojan mukaan perheen määritelmä voidaan myös tehdä sen mukaan, ketkä eivät kuulu perheeseen. Tällöin määrittelyn tekijä määrittelee tietyt henkilöt perheensä ulkopuolelle ja tätä kautta määrittelee samalla perheensä¹⁶⁴. Nimimerkki *Sinikka* jaottelee tekstissään miehensä siskon Pirjon perheen ulkopuoliseksi, vaikka he kaikki asuvat samassa asunnossa.

Myös *Tyhmeliini* käsittelee tekstissään perheensä rakennetta ja asumismuotoa. Kirjoittaja aloittaa tekstin kertomalla, että periaatteessa kaikki on hyvin. Hänellä on kunnollinen mies ja kolme lasta, mutta perheen asuminen miehen kotitilalla tuottaa kirjoittajalle ongelmia. *Tyhmeliini* kirjoittaa tekstissään, että aluksi kaikki sujui hyvin, mutta tilanne muuttui muutamassa vuodessa. Kirjoittajan toiveena olisi päästä elämään omaa elämää perheen kesken, jossa miehen perhe ei rajoittasi heidän toimintaansa ja syyttäisi häntä kaikesta.¹⁶⁵

Maaseutuasumiselle tyypillisesti *Tyhmeliini* asui perheineen samassa talossa miehensä vanhempien ja sisarusten kanssa. Yhteiselo ei kuitenkaan kirjoittajan mielestä sujunut. Tekstissään hän viittaa esimerkiksi lapsiensa kasvatukseen, jota hän ei voi toteuttaa haluamallaan tavalla, koska miehen perhe puuttuu siihen. Kirjoittaja määrittelee tekstissään

¹⁶² Jallinoja 1983, 74–75; Uljas, 2013, 215.

¹⁶³ Sinikka, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁶⁴ Jallinoja 2000, 188.

¹⁶⁵ Tyhmeliini, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

perheensä kahdessa osassa. Ensiksi hän kuvailee ydinperhettään, mutta jatkaa kertomustaan kertomalla asuinpaikastaan ja sen tuomista ongelmista. Vaikka kirjoittaja määrittelee tekstissään perheensä ydinperheeksi, *Tyhmeliinin* kuvailut lapsiensa kasvatuksesta, päätöksenteosta ja asumisjärjestelyistä kattavat perheen tätä laajemmaksi.

Tyhmeliini kuvailee tekstissään oman asemansa uhrin asemaan, johon vaikuttaa hänen puolisonsa lisäksi myös puolison perhe. Uhrin asemaa kuvastaa hyvin *Tyhmeliinin* nimimerkki, jolla hän viittaa itseensä. Lisäksi hän kuvailee kirjoituksessaan kuinka miehen perhe halveksuu häntä ja hänen toimintaansa. Nimimerkki kuvastaa miehen perheen puhetyyliä, jossa kirjoittaa halveksutaan ja syytetään kaikesta. *Varjorinteen kasvatti* käsittelee kirjoituksessaan *Tyhmeliinin* tavoin asemaansa perheessä miehensä lapsuudenkodissa.

"Mieheni kotona. Elin ainaisessa kidutuksessa, anoppini taholta, ainakin sen kuvittelin. Siksi luulen, että siellä mieheni kuitenkin rakasti minua enemmän kuin nykyisin, mutta minä en voinut olla siellä aamuisin kun hän lähti töihin ja jäin pienten lasteni kanssa yksin oli kuin korven puut olisivat kaatuneet päälleni."¹⁶⁶

Hän jatkaa kirjoitustaan perhe-elämästään kertomalla, kuinka perhe muutti pois miehen lapsuudenkodista miehen vastusteluista huolimatta.¹⁶⁷ Kirjoittaja määrittelee tekstissään perheeseensä kuuluvaksi puolison ja lapset, vaikka tekstin alkupuolella hänen toimijuuteensa vaikutti anopin läsnäolo ja hänen kuulumisensa perheeseen. Poismuutto miehen lapsuuden kodista ei kuitenkaan ratkaissut ongelmia vaan suorastaan pahensi niitä.

Sinikan, *Tyhmeliinin* ja *Varjorinteen kasvatin* kirjoituksissa perheenäidit tuovat esille perhetilannettaan ja -määritelmiään. *Lepoa ja rauhaa* puolestaan kirjoittaa perhetilanteestaan anopin ja äidin näkökulmasta, jolloin kirjoittajan tytär perheineen asuu kirjoittajan luona. Hän erittelee kirjoituksessaan tyttären perheen ja itsensä eri kokonaisuuksiksi ja toteaa, että hän on aina tiennyt, ettei tyttärien pitäisi asua avioitumisen jälkeen lapsuudenkodeissaan. Toisaalta kirjoittaja kuvailee, miten hän osallistuu lastenhoitoon ja kotitöihin, eikä saa tarvittavaa lepoa vaikka haluaisi.¹⁶⁸ Perheenäitien tavoin myös *Lepoa ja rauhaa* kokee, että tyttären perhe on hieman erillään, vaikka he asuvat samassa kodissa.

¹⁶⁶ Varjorinteen kasvatti, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁶⁷ Varjorinteen kasvatti, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁶⁸ Lepoa ja rauhaa, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Ydinperheiden ja yksinäisten henkilöiden lisäksi kirjoituksissa tuodaan esille myös erilaisia perhemalleja, joissa perhe muodostuu aikuisista lapsista ja heidän vanhemmistaan tai perhemallina on yksinhuoltaja- tai uusioperhe. Kirjoittajat määrittelevät aikuisten lasten ja vanhempien perheissä perhesuhteensa huolenpidon kautta. Eri syistä johtuen näissä tapauksissa joko aikuinen lapsi pitää huolta vanhemmistaan tai vanhemmat pitävät huolta aikuisista lapsistaan. Sosiologian professorit Jaber Gubrium ja James Holstein pohtivat kirjassaan sitä, ketkä kuuluvat niin sanottuun oikeaan perheeseen. Tutkijat lähestyvät oikean perheen käsitettä huolenpidon kautta. He tarkastelevat teoksessaan vanhusten kuntoutussairaalan kotoutuspolitiikkaa ja sitä, kenet sairaala nimittää vanhusten huoltajiksi. Huoltajan määrittelyssä pohditaan, kuka on potilaan oikea perhe huolenpidon määritelmän avulla, eikä tällä perheellä välttämättä tarkoitettu biologista perhettä.¹⁶⁹ Tutkijat määrittelevät teoksessaan oikean perheen samalla tavoin kuin kirjoittajat huolenpidon avulla. Tutkijat kuitenkin lähestyvät käsitettä sillä tavoin, että perheen muodostuksessa eivät välttämättä vaikuta biologiset suhteet. Kirjoittajat puolestaan määrittelevät perhesuhteita myös huolenpidon kautta, mutta huolenpito on aina vanhempien ja lasten välistä.

Helena Hurme, Riitta Jallinoja ja Kimmo Jokinen tuovat toimittamassaan teoksessa esille sellaisia perhetutkimuksen suuntauksia, joissa ihmisellä voi olla elämänsä aikana useita perheitä. Tällöin ihmisten perheitä ovat muun muassa lapsuudenperhe ja aikuistuttua perustettu perhe.¹⁷⁰ Aineistossa muun muassa kirjoittajat *Anna anteeksi* ja *beth* käsittelevät tekstissään lapsuudenperhettään, ja tämän jälkeen he kirjoittavat kirjoitushetken tilanteestaan.¹⁷¹ Uusioperhettä käsittelee vastauskirjoituksessaan *Ei onnea ilman surua*, joka kuvaa kirjoituksessaan epäonnistunutta ensimmäistä avioliittoa ja siitä seurannutta avioeroa. Kirjoittajalle syntyi poika ensimmäisessä avioliitossa, ja hän suree toisen avioliiton kohdalla sitä, ettei hänen poikansa voinut olla heidän yhteinen lapsensa.¹⁷²

Leskelän emäntä kirjoittaa vastauksessaan, että miehensä kuoltua hän jäi asumaan kahdestaan tyttärensä kanssa. Perheen kolme poikaa olivat jo kouluttautuneet ja muuttaneet pois kotoa. Kirjoittaja kertoo tekstissään, kuinka vanhassa talossa on paljon korjattavaa, ja koska hänen miehensä on kuollut, he joutuvat teettämään kaiken työn vieraila. Lisäksi hän

¹⁶⁹ Gubrium & Holstein 1990, 120–122.

¹⁷⁰ Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 7.

¹⁷¹ Anna anteeksi & Beth, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁷² Ei onnea ilman surua, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

jatkaa kertomustaan siitä, miten heillä on hänen tyttärensä kanssa tiukkaa taloudellisesti, koska tyttären palkka ja kirjoittajan eläke ovat pieniä.¹⁷³ Kirjoituksessaan *Leskelän emäntä* kertoo, kuinka hän muodostaa perheen tyttärensä kanssa. He jakavat yhdessä kaikki kulut ja asuttavat samaa taloa.

”Hukkaan on mennyt sinunkin elämäsi” pahoittele kerran vuosia sitten mieltäni erään perheen äidin toteamus kuultuaan, etten ollut naimisissa ja nyt kun olen jo keski-ikäinen kehaisi suuriperheinen miespuolinen työtoverini: ”Hankipa sinäkin tällainen verokirja, jos pystyt.” Minä en siihen pysty vaikka minulla on ollut perhettä enemmän kuin ankarin veroluokka edellyttää.”¹⁷⁴

Sisko Korpi aloittaa vastauksensa kahden tuttunsa lausahduksilla hänen perheettömyydestään. Hän kuitenkin jatkaa kirjoittamalla siitä, kuinka hänellä on iso perhe, vaikka hänellä ei olekaan aviomiestä tai lapsia. Kirjoittajan isä kuoli kirjoittajan ollessa pieni, ja vanhimpana lapsena hän aloitti ansiotyöt kouluttautumisen jälkeen ja lähetti samalla perheelleen rahaa. Nuoremmat sisarukset valmistuivat ja menivät naimisiin. Kirjoittaja puolestaan jatkoi äidistään huolehtimista. Sisko Korpi muodosti kaksikymmentä vuotta perheen äitinsä kanssa. Kirjoittaja kuvailee, kuinka hän oli turhaan yrittänyt saada sisariaan ottamaan vastuuta äidistä huolehtimisesta.¹⁷⁵ Kirjoittaja kuvaa tekstissään suhdettaan äitiinsä ja sisaruksiinsa. Kirjoittaja kokee tekstissään muodostavansa perheensä äitinsä kanssa.

Kirjoituskilpailun vastauskirjoituksien analysoinnissa olen käyttänyt suhteellisen vapaata perheen määrittelyä. Tällöin olen kiinnittänyt huomiota niihin tulkintoihin, joita kirjoittajat ovat tuoneet itse esille perheistään. Jallinoja esittää teoksessaan, että perheen jäsenet voivat määritellä perheensä eri tavalla, ja viralliset perheen määrittelyt eivät aina oikeasti kuvasta niin sanottua ”oikeaa” perhettä. Vallitsevaksi perhemuodoksi kirjoituksissa nousi ydinperhe, jonka muodostavat vanhemmat ja lapset. Tällöin kirjoittajat kuvailivat perheitään muun muassa nopeiden mainintojen kautta, ja he pitivät perheitään niin sanottuina itsestäänselvyyksinä. Lisäksi vastauskirjoituksissa käsiteltiin kirjoittajien tai heidän puolisoiden lapsuudenperheiden ja nykyisten perheiden välistä suhdetta sekä erilaisia perhemuotoja. Asumismuotojen kautta määritellyt perheet korostuivat joissakin

¹⁷³ Leskelän emäntä, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁷⁴ Sisko Korpi, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁷⁵ Sisko Korpi, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

kirjoituksissa vahvasti, koska kirjoittajat tunsivat oman elämäntilanteensa huonoksi. Tällöin he myös toivat sitä esille.

4.2 Olen ”ylijäämä” neiti

Sodanjälkeisenä aikana avioliittoa pidettiin vallitsevana olotilana. Tämänkaltainen ajattelutapa oli ollut historiallisesti tarkasteltuna normi, vaikka naisten asema oli muuttumassa. Tässä kappaleessa käsittelen sitä miten naimattomat naiset kuvailivat omaa asemaansa ja suhtautumistaan naimattomuuteen. Naimattomat naiset määriteltiin yleensä suhteessa avioliittoon, eli vaikka he eivät olisikaan naimisissa, heidän tavoitteensa oli yhteiskunnan mielestä päästä naimisiin. Maatalousvaltaisessa Suomessa naiset oli määritelty perinteisesti naimisissa oleviin ja naimattomiin naisiin. Aviovaimon asema oli arvostettu, ja jos nainen ylitti naimisiinmenoiän, häntä alettiin kutsua vanhaksi. Tämä asema oli kuitenkin kokemassa muutoksen sodanjälkeisenä aikana, jolloin nainen oli nousemassa itsenäiseksi toimijaksi muun muassa äitiystukien ja ansiotyön kautta.¹⁷⁶ Tätä normia tukee myös Eeva-lehden kirjoituskilpailun tulosten julkaisemisnumeron yhteenveto, jossa yksinäisten naisten asemaa kilpakirjoitusvastauksissa kuvataan seuraavalla tavalla: *”Yksinäiset virkanaiset kaipasivat naisellisen perusluonteensa mukaisesti miestä, lapsia ja omaa kotia onnensa täyttymykseksi [...]”*¹⁷⁷ Yhteenvedossa miehen, lapsien ja oman kodin kaipuu mielletään sukupuoleen perustuvaksi normiksi. Ilman näitä tekijöitä naimattomat naiset ovat epätäydellisiä.

Jallinoja tuo artikkelissaan esille tilaston yksittäisten ruokakuntien määrästä suhteessa muihin ruokakuntiin 1890–1980 välisenä aikana. Vuonna 1950 kaupunkien kaikista ruokakunnista 26.1 prosenttia oli yksinäisiä ruokakuntia. Maalaiskunnissa vastaava luku oli 13.4 prosenttia. Yksittäisten ruokakuntien määrää tarkasteltaessa pitää ottaa huomioon, että kyseisenä ajankohtana moni yksinäinen asui sukulaisten luona, ja täten he eivät näy tilastossa.¹⁷⁸ Yksinäisten naisten kirjoituksia analysoidessa nousee esiin eräänlainen häpeä tai puolustelu kirjoittajien elämäntilanteesta. Kirjoittajat tuovat näissä tapauksissa usein haaveiden kautta esille toiveita perheistä. Kilpakirjoituksista ei kuitenkaan useimmiten selviä

¹⁷⁶ de Beavoir 1949, 233–234; Mäkinen 2008, 23.

¹⁷⁷ ”Mitä onnestani puuttuu, kilpailun ratkaisu”, Eeva, 4/1957.

¹⁷⁸ Jallinoja 1983, 75.

kirjoittajien ikä. On mahdollista, että yksinäisyys ja toiveet perheestä ovat ensisijaisesti nuorten kirjoittajien, eikä perheen perustaminen ole vielä ajankohtaista.

Leppoisa käsittelee tekstissään yksinäisen naisen osaa ja omia tunteitaan siitä ystäviensä sanojen kautta. Kirjoittaja aloittaa tekstinsä käymällä lävitse sitä, kuinka hänen ystävättärensä ovat kommentoineet hänen yksinäistä asemaansa, ja minkälainen on puolestaan ystävien elämäntilanne. Hän jatkaa tekstiään näiden asioiden jälkeen seuraavalla tavalla:

"Sitten oma osani olen "ylijäämä" neiti niin kuin sanonta kuuluu. En ole koskaan paheksunut osaani, siihen ei ole ollut syytä. Me kolme samanikäistä jo viisikymmenen vuotiaita. Näille edellä kerrotuille ystävilleni en koskaan ole voinut sanoa olevani onnellinen ihminen vain sen vuoksi koska olen ylijäämä"¹⁷⁹

Kirjoittaja kirjoittaa tekstissään, että hän on onnellinen, vaikka hänen osansa onkin olla "ylijäämä neiti". Vaikka kirjoittaja on tyytyväinen, hän tuntee, ettei voisi kertoa tätä ystävilleen, koska heidän mielestään hänen asemansa on huonompi kuin perheellisten. Sosiologi Tuula Gordon kirjoittaa teoksessaan "Single woman", että 1950-luvun Suomessa avioliittoa pidettiin vallitsevana olotilana, vaikka sotien jälkeen avioerojen määrä kohosi huomattavasti. Kohonnut avioerojen määrä johtui suurimmalta osin sota-aikana solmittujen pika-avioliittojen kariutumisesta sekä jo ennen sotaa solmittujen avioliittojen päättymisestä. Näissä tapauksissa pariskunta oli vieraantunut toisistaan.¹⁸⁰ Aineistossa *Ruma ankanpoikanen* käsittelee yksinäistä asemaansa ja katkeruuttaan ystäviensä kautta. Kirjoittaja kuvailee vastauksessaan sitä, kuinka hän muutamia vuosia sitten vietti paljon aikaa kolmen ystävättärensä kanssa, kunnes kaikki muut paitsi hän avioituivat. Vaikka kirjoittaja edelleen vierailee ystävättäriensä luona, hän kuvailee kaiken muuttuneeksi. Häneltä puuttuu mies ja lapset.¹⁸¹ *Anna Anteeksi* puolestaan kuvailee tekstissään itseänsä uhrin ja autettavan asemaan, jolloin hän rukoili Jumalalta miestä itselleen. Lopulta hän löysi itselleen puolison.¹⁸² Kirjoittajan teksti toimii vastauskirjoituksissa hyvänä esimerkkinä siitä miten uskontoa tuotiin esille erilaisten pyyntöjen kautta.

¹⁷⁹ Leppoisa, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁸⁰ Gordon 1994, 15; Koskinen-Koivisto & Marander-Eklund 2013, 160–162

¹⁸¹ Ruma ankanpoikanen, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁸² Anna anteeksi, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Leppoisa käyttää tekstissään naimattomuudesta nimitystä ”ylijäämä neiti”. Nuori 21-vuotias kirjoittaja *Anna* puolestaan kuvailee asemaansa nimityksellä katkera ikäneito.¹⁸³ Vastauskirjoituksissa kirjoittajat käyttävät monia termejä omalle asemalleen yksinäisinä naisina.¹⁸⁴ Osa termeistä on kirjoittajia vähätteleviä termejä kuten ”katkera ikäneito” -nimitys. Lisäksi nuoret kirjoittajat käyttävät näitä termejä ja pohtivat omaa yksinäisyyttään. Vuosina 1930–56 syntyneiden naisten avioitumisen keski-ikä Suomessa oli noin 23 vuotta. Ensimmäisen vakavan seurustelun aloituskeski-ikä puolestaan laski edellä mainitulla ajanjaksolla noin 19 vuodesta 17 vuoteen.¹⁸⁵ Nuorien kirjoittajan aviomiehenkaipuu on suoraan verrattavissa alhaiseen seurustelu- ja avioitumisikään. Tällöin muiden seurustellessa tai avioituessa itsensä voi tuntea katkeraksi ikäneidoksi.

Gordonin mukaan naimattomuuden syitä on kahdenlaisia: oma halu ja se, ettei löydä miestä. Edellä mainitut nimimerkit edustavat omalla tavallaan molempia yksinäisyyden syitä. *Leppoisa* ei koe asemaansa huonoksi vaan kokee, että hänen ystävänsä tilanne ei ole parempi kuin hänen. Toisaalta *Annan* haaveena olisi löytää aviomies, mutta tekstissään hän myöntää olevansa liian nirso. 1950-luvun ajattelutavassa painotettiin jälkimmäistä syytä ja avuksi miehen löytämiseen tarjottiin oman riman laskua. Apua miehen löytämiseen tarjottiin erilaisissa naistenlehdissä. Näissäkin lehdissä painotettiin omantasaisen miehen löytämistä. Vaikka avioliittoa ja lapsia pidettiin Suomessa 1950-luvulla vallitsevana ratkaisuna, Gordonin mukaan ajattelutavassa ja käytännöissä oli jo nähtävissä muutoksia. Naisten työelämään astumisen myötä kasvoivat myös naisten mahdollisuudet toimia muinakin kuin perheenemäntinä. Työmarkkinat tarjosivat yksinäisille naisille uusia mahdollisuuksia.¹⁸⁶

Gordon vertailee kirjassaan yksinäisten naisten asemaa Suomessa, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa 1950-luvulla. Gordonin mukaan Suomessa yksinäisten naisten asema oli vapaampi, eikä täällä vallinnut yhtä jyrkkä pakkoavioliiton ajatus kuin muissa vertailumaissa. Gordonin mukaan tämä johtui siitä, että Suomessa ei ollut muiden maiden tavoin yhtä laajaa

¹⁸³ Leppoisa & Anna, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁸⁴ Arja Mäkinen tuo väitöskirjassaan Oikeesti aikuiset, puheita yksineläjänaisen normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta esille terminologian vaikeuden yksinäisen naisen käsitettä määriteltäessä. Mäkinen mukaan puolisoittomalle yksin elävälle naiselle ei ole yhtä vakiintunutta termiä, ja hän onkin päätenyt tutkimuksessaan nimittämään tällaisia naisia yksineläjänaisiksi (Mäkinen 2008, 22.)

¹⁸⁵ Jallinoja 1983, 76.

¹⁸⁶ De Beauvoir 1949, 240; Gordon 1994, 1, 15–17.

kotirouvakulttuuria, ja naiset osallistuivat yleisemmin työelämään. Kotona olevat perheenäidit olivat yleisesti olleet maatalonemäntiä, jotka tekivät raskasta työtä eivätkä olleet muiden vertailumaiden tavoin pelkkiä kotirouvia.¹⁸⁷

Kirjoituskilpailun aiheen johdosta kirjoittajat tuovat esille haaveitaan tulevaisuutensa suhteen. Näissä haaveissa korostuvat kumppanin löytäminen tai kaipuu menetettyä rakkautta kohtaan. Lisäksi kirjoittajat painottavat kirjoituksissaan puolison puuttumisen lisäksi lapsettomuuden merkitystä yksinäisille naisille. Esimerkiksi *Paidaton* kuvaa, kuinka hän ei ole koskaan löytänyt itselleen elinikäistä elämäntoveria, jonka kanssa olisi samalla aaltopituudella.¹⁸⁸ Suurempaa murhettaan hän kuvaa kuitenkin seuraavalla tavalla:

”Paljon suurempi alemmuuden tunne, on minulle aina ollut siitä, etten saanut aivan ikiomaa lasta, joka olisi ollut vain minun verestäni ja henki minun hengestäni.”¹⁸⁹

Kirjoittaja kuvaa lapsettomuuttaan suuremmaksi alemmuuden tunteeksi kuin naimattomuuttaan. Hänen sanavalinta kuvaa hyvin aikakaudella vallinneita normeja. *Paidaton* tuntee olevansa huonompi verrattuna muihin naisiin, koska hänellä ei ole omaa lasta. Vasta seitsemäntoistavuotias *Onnen onkija* kirjoittaa tekstissään rakkauden kaipuusta puolestaan seuraavalla tavalla:

”Minulta puuttuu ystävä, rakkaus minulla on ystävä kylläkin, mutta (jospa ei olisi tuota ”mutta” sanaa) hän leikkii kanssani, hän ei ota minua toden kannalta, hän ei ymmärrä minua että minä kaipaen avioliittoa, lapsia ja kotia”¹⁹⁰

Kahdeksantoistavuotias *Pieni haaveilija* ja *Mari* kuvailevat itsenäisten naisten asemaansa samoilla tavoin, mutta molemmilla kirjoittajilla on taustalla perheenkaipuu. *Mari* kirjoittaa tekstissään, että häneltä ei puutu mitään ulkonaisen onnen saavuttamiseen. Hänellä on koti ja niin sanottu itsenäisen naisen vapaus, mutta tämän vapauden hän vaihtaisi perheeseen milloin vain.¹⁹¹ *Pieni haaveilija* puolestaan kuvailee elämäntilannettaan ja sen mahdollisuuksia seuraavalla tavalla:

¹⁸⁷ Gordon 1994, 15–17.

¹⁸⁸ *Paidaton*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁸⁹ *Paidaton*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁹⁰ *Onnen onkija*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁹¹ *Mari*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

”Elän elämäni ”onnellisinta” aikaa ja olenhan 18-vuotias itsenäinen nainen. Minulla on toimi, jossa viihdyn, ja oma pieni huone, joka on täynnä rakkaita itse hankkimiani esineitä. Saan käyttää rahani ja vapaa-aikani mielen mukaan¹⁹².

Kirjoittaja jatkaa kirjoitustaan kuitenkin kuvailemalla, että esineet eivät tuo hänelle rakkautta yksinäisyyden keskelle. Kirjoittajalle tärkeää rakkauden lisäksi ovat ansiotyö ja oma pieni asunto 50-luvun tyyliin. Nimimerkit *Onnen onkija*, *Paidaton* ja *Pieni haaveilija* kuvaavat kaikki yksinäisyyttä eri elämäntilanteissa. *Onnen onkija* on vasta nuori tyttö, joka haaveilee perheestä ja sen tuomista lapsista ja kodista. *Pieni haaveilija* on myös nuori tyttö, jonka haaveissa on oma perhe, kun taas *Paidaton* kuvaa epätoivoaan siitä, miten hän ei ole löytänyt puolisoa. Kirjoittajien puolison löytämiseen on voinut vaikuttaa sota-ajan läheisyys. Rintamalla kaatui tuhansia naimaikäisiä nuoria miehiä ja tämä vaikeutti puolison löytämistä pitkällä 50-luvulla. Kirjoituksista korostuu yksinäisyyden kaksi puolta: aviomiehen kaipuu, sekä itsenäisen aseman korostaminen. Kirjoittajat tuovat esille, että vaikka he kaipaavat aviomiestä, heidän itsenäinen asemansa on turvattu.

4.3 Minulla on lapsia, ne ovat iloisia ja vilkkaita lapsia

”Ilo oli rajaton kun sain kertoa miehelleni että hänestä tulee isä”¹⁹³

Sodan jälkeen Suomessa alkoi muun Euroopan tavoin niin sanottu babyboomi. Syynä tähän syntyvyyden kasvuun oli sotilaiden palaaminen sodista. Lisäksi Suomen valtio kannusti perheen perustamiseen erilaisilla tukijärjestelmillä ja luomalla muun muassa koko maan kattavat neuvolapalvelut. Kolmantena teoriana syntyvyyden kasvuun on pidetty sota-aikana kuolleiden alitajuista korvaamista.¹⁹⁴ Sodan jälkeen eli vuosina 1945–1949 syntynyttä ikäpolvea kutsutaan suuriksi ikäluokiksi. Suomeen syntyi tänä aikana vuosittain noin 100 000 lasta. Vuonna 1945 lapsia syntyi hieman alle 100 000, koska syntyvyys oli vielä alkuvuodesta matala. Tämän jälkeen lapsia alkoi syntyä vuosittain yli 100 000 vuoteen 1950 asti. Suurten ikäluokkien jälkeen syntyvyys laski pikkuhiljaa, vaikka vuonna 1950 syntyvyys oli vuoden 1945 tasolla. Professori Antti Kariston mielestä tarkat määrittelyt suurten ikäluokkien syntyvuosiksi ovat keinotekoisia, koska vasta vuonna 1957 syntyvyys laski

¹⁹² Pieni haaveilija, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁹³ Maria, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁹⁴ Kirves 2015, 273.

merkittävästi edellisestä vuodesta. Tällöin syntyvyys laski seitsemän prosenttia edellisestä vuodesta.¹⁹⁵

Suurten ikäluokkien syntymisen johdosta 1950-lukua voidaankin kutsua niin sanotuksi lasten vuosikymmeneksi, samalla tavoin kuin 1960-lukua kutsutaan nuorten vuosikymmeneksi. Osaksi tämän vuoksi lapsia käsitellään teksteissä niin sanottuina itsestäänselvyyksinä. Esimerkiksi *Kesän kukkia* kuvaa tekstissään, kuinka hänellä on terhakas miehen alku ja kesällä syntyvä toinen lapsi. *Kyllikki* puolestaan kirjoittaa tekstissään, miten hänellä on kolme lasta. Edellä mainituissa kirjoituksissa kirjoittajat eivät kuvaile lapsien iäkiä tai tekemisiä tarkemmin. Useat kirjoittajat mainitsevat teksteissään, että heillä on perhe sen tarkemmin määrittelemättä perhettään.

Lasten vaikutusta perhe-elämään tuodaan kirjoituksissa esille muun muassa perheen yhdessä pitävänä voimana. Esimerkiksi kirjoittaja *Anna anteeksi* kuvailee tekstissään avioliitonsa ongelmia ja sitä, kuinka hän kokee, että lapset ovat liiton koossa pitävä voima. Hänelle tärkeintä olisi, että lapset saisivat kasvaa yhteisessä kodissa. Haaveitaan kirjoittaja kuvailee seuraavalla tavalla:

"Mutta korkein kuulee rukoukseni, että saan lapset isoksi yhteisestä kodista kuten olemme minun lapsuuden kodista kasvaneet isoiksi onnellisten tähtien alla kaikki yhdessä."¹⁹⁶

Anna anteeksi tavoin *Varjorinteen kasvatti* kirjoittaa epäonnistuneesta avioliitostaan ja siitä, miten hän aikoo päästää miehensä vapaaksi lasten kasvettua. Hän haluaisi kuitenkin, että lapsille jäisi mielikuva isästä, vaikka hän kuvaileekin miestänsä huonoksi isäksi, joka ei halua olla tekemisissä lastensa kanssa.¹⁹⁷

Mielenkiintoista kirjoituksissa on se, että kirjoittajat eivät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kuvaile teksteissään lastensa leikkejä tai tekemisiä eivätkä myöskään kasvatuksellisia asioita. Toisaalta kirjoituskilpailun aiheenannon vuoksi lasten käsittely yleisellä tasolla on ymmärrettävää. Lisäksi lapsien esille tuominen kirjoituksissa heijastaa

¹⁹⁵ Karisto, 2005, 18–21

¹⁹⁶ Anna Anteeksi, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁹⁷ Varjorinteen kasvatti, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

hyvin 50-luvun loppupuolen ajankuvaa. Suurten ikäluokkien syntymän johdosta Suomessa oli enemmän lapsia kuin koskaan aiemmin ja tämä näkyy myös kirjoituksissa. Kirjoittajat tuovat teksteissään esille myös suhteensa aikuisiin lapsiinsa. Yleisesti aikuisia lapsia kuvataan huolen kautta tai siten, että aikuiset lapset muodostavat kirjoittajien kanssa perheen esimerkiksi asumalla yhdessä. *Sairaanhoitaja Soria* kuvailee tekstissään aikuista alkoholisoitunutta poikaansa. Kirjoittaja kuvailee, kuinka hänelle tekee pahaa nähdä poikansa juovuksissa ja kuinka poika on muuttanut asumaan muualle ja lainaa rahaa perhetutuilta. Nimimerkitön kirjoittaja puolestaan kuvailee tekstissään poikansa itsemurhaa.¹⁹⁸

5. Perheen ongelmat

Kirjoituskilpailun aiheen vuoksi kirjoittajat toivat kirjoituksissaan esille elämänsä ongelmia. Näitä epäkohtia olivat muun muassa avioliittohuolet, varallisuuteen liittyvät asiat, rakkaushuolet, lapsettomuus, lapsen kuolema sekä alkoholin ja sairauksien käsittely. Tarkastelen näistä tarkemmin lapsettomuuden ja lapsen kuoleman, alkoholin sekä sairauksien aiheuttamia ongelmia. Lapsettomuuden ja lapsen kuolemaa käsittelevissä kirjoituksissa kirjoittajat käsitelivät aiheita muun muassa lapsettomuuden tuoman epätoivon kautta. Alkoholinkäytössä keskiöön nousi miesten alkoholinkäyttö, kun taas sairauksiin liittyvissä kirjoituksissa sairastunut oli usein kirjoittaja itse. Lisäksi lapsettomuudella, sairauksilla ja liiallisella alkoholinkäytöllä oli usein sivuvaikutuksia, jotka heijastuivat kirjoittajan elämään. Edellä mainittuja ongelmia käsittelevissä kirjoituksissa korostui myös uskonnon merkitys. Kirjoittajat kokivat epätoivoisissa tilanteissa uskonnon tukevana tekijänä. Korostunut uskonnon merkitys johtui kahdesta asiasta. Ensinnäkin on yleistä, että ongelmatilanteissa tukeudutaan uskontoon. Toiseksi vielä 1950-luvulla uskonnon vaikutus yhteiskunnassa oli suuri, vaikka muutosta oli jo tapahtumassa.

1950-luvulla 95,1 prosenttia suomalaisista kuului luterilaiseen kirkkoon. Ortodokseja väestöstä oli 1,7 prosenttia, ja 2,7 prosenttia ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan.¹⁹⁹ Vuonna 1995 uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomia Suomen väestöstä oli 12,1 prosenttia. Lukema kasvoi vajaalla kymmenellä prosentilla 1950-luvusta, mutta uskonnollisuus koki kyseisellä aikavälillä suuren muutoksen uskonnon harjoittamistavoissa.

¹⁹⁸ Sairaanhoitaja soria, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

¹⁹⁹ Heino 2002, 24.

Sodan jälkeen Suomessa alettiin etääntymään perinteisistä kristillisistä käsityksistä. Nyt uskonnon rinnalle on noussut tekijöitä, jotka vaikuttavat suomalaisten arvomaailmaan. Uskonnon merkitys on pienentynyt, ja Suomeen on tullut yhä enemmän niin sanottuja tapauskovaaisia, joille uskonto näyttäytyy pääosin uskonnollisina juhlapyhinä.²⁰⁰ Kirkkoon kuulumattomien määrä alkoi nousta sodan jälkeen, mutta suurempi muutos on koettu uskonnollisissa tavoissa sekä niin sanottujen tapauskovaisten ja uskovaisten suhteessa. 1950-luvulla uskonto vaikutti enemmän ihmisten käyttäytymiseen ja tapaihin. Kirjoituskilpailun vastauskirjoituksissa uskonnollisuus näkyi siinä, että suuressa osassa kirjoituksia oli erilaisia lyhyitä viittauksia uskontoon.

5.1 Mitä tahansa antaisinkaan jos minulla olisi lapsi

”Tiedän ettei ole mitään suurempaa lahjaa annettu ihmiselle kuin äitiyden onni. Se on Suurin, kallisarvoisin onni, jonka haluaisi kerran kirkastua sydämissäni todellisena onnena”²⁰¹

Katariina kirjoittaa tekstissään lapsettomuudestaan ja sen tuomasta tuskasta. Hän kuvailee, että hänellä on rakastava aviomies, kaunis koti ja hyvä toimeentulo, mutta hän ei ole ikinä saanut omaa lasta. ²⁰² Kirjoituskilpailun vastauskirjoituksissa kirjoittajat kokivat lapsettomuutta ja lasten kuolemia eri tavoin. Lapsettomuuden käsittelyssä kirjoitukset jakaantuvat kolmeen eri kategoriaan, jotka ovat yksinäisen naisen lapsettomuus, avioliitossa tapahtuva lapsettomuus ja lapsettomuus, jota on yritetty hoitaa lääketieteellisin keinoin. *Katariina* kuvailee tekstissään, kuinka lapsen omistaminen on suurin onni, jonka Jumala voi antaa ihmiselle. Lapsettomuuteen ja lasten kuolemiin liittyvissä teksteissä korostuikin uskonnon merkitys.

”He saivatkin pian pienen tytön, mutta hänet otettiin heiltä heti pois, sinne missä ei ole tuskaa ja kärsimyksiä.”²⁰³

Onnenkin löytänyt kirjoittaa tekstissään pienen tyttärensä kuolemasta. Myös *Elämältä paljon saanut* käsittelee tekstissään lapsensa kuolemaa. Kirjoittaja kirjoittaa, että ainoastaan äidit ja

²⁰⁰ Heino 2002, 22-23.

²⁰¹ Katariina, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁰² Katariina, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁰³ Onnenkin löytänyt, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

isät, jotka ovat kokeneet saman voivat tietää, miltä tuntuu haudata ensimmäinen ja ainoa lapsi. Historiantutkija Minna Harjula tuo teoksessaan esille, että Suomen imeväisyyskuolleisuus oli vielä 1940-luvulla Suomen naapurimaita korkeammalla tasolla. Esimerkiksi vuonna 1942 Suomessa syntyi kuolleena 1700-1800 lasta, ensimmäisinä elinpäivinä kuoli 3200-3300 lasta. Ensimmäisinä ikävuosina puolestaan menehtyi 5000-5500 lasta. Viranomaiset pyrkivät vähentämään korkeaa lapsikuolleisuutta ja nostamaan eliniänodotetta parantamalla ja lisäämällä terveydenhuoltoa. Terveydenhuollon kehittämisessä kiinnitettiin huomiota ennaltaehkäisevään hoitoon. Ennaltaehkäisevä hoito keskittyi tuberkuloosin tarttuvuuden ehkäisemiseen sekä raskauteen, synnyttämiseen ja varhaislapsuuteen liittyvien yleisten kuolinsyiden vähentämiseen.²⁰⁴

”Rakas herttainen lapsemme sairastui vaikeaan harvinaiseen ankaraan tautiin ja kaikista ponnisteluista huolimatta nukkui pois – niin kuin enkeli hetken viihdytti antoi iloa ja onnea, sitten lensi pois. Järkytys oli niin suuri, että emme ehkä koskaan siitä täysin selviä. Nuo vajaan viisi vuotta, jotka saimme poikaamme pitää oli täynnä unohtamattomia ja kauniita päiviä.”²⁰⁵

Elvi Pulkkinen kuvailee tekstissään neljä vuotiaan lapsensa vakavaa sairastumista ja kuolemaa. Harjula tuo tutkimuksessaan esille Kanniston vuonna 1945 tekemän selvityksen suomalaisten eliniänodotetta alentavista asioista. Nämä tekijät olivat tuberkuloosi, tarttuvat lastentaudit ja vastasyntyneiden kuolemat, raskaudet ja synnytykset, miesten väkivaltainen ja luonnoton kuolema sekä miesten sydäntaudit.²⁰⁶ Selvityksen elinikää alentavista tekijöistä suurin osa liittyy raskauteen, synnytykseen ja lasten ensimmäisiin ikävuosiin. Esimerkiksi *Elvi Pulkkinen* kuvaili, kuinka lapsi sairastui ankaraan tautiin. Lisäksi *Malla* kuvailee tekstissään, kuinka hänen lapsensa kuoli vuoden ikäisenä.²⁰⁷ *Kate* puolestaan kertoo tekstissään lapsensa onnettomuudesta ja kuolemasta. Kirjoittaja kuvailee, miten hänen pieni tyttänsä leikki pihassa muiden lasten kanssa auton ajaessa tytön päälle. Hän jatkaa kertomustaan kirjoittamalla, miten sillä hetkellä hänen maailmansa romahti ja eikä mikään ole tuntunut tämän tapahtuman jälkeen samalta.²⁰⁸

²⁰⁴ Harjula, 2007, 61

²⁰⁵ Elvi Pulkkinen, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁰⁶ Harjula, 2007, 64.

²⁰⁷ Malla, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁰⁸ Kate, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Lasten kuolemia käsitellään kilpakeruun vastauskirjoituksissa kahdella eri tavalla. Korostetusti aikakaudelle tyypillisesti esille nousee lasten kuolema ensimmäisinä ikävuosina. Lisäksi *Kate* kuvailee tekstissään lapsensa menehtymistä onnettomuudessa. Lasten kuolemia käsittelevissä teksteissä samoin kuin lapsettomuutta käsittelevissä teksteissä uskonnon merkitys korostuu.

”Ei etevimmätkään kirurgin varma käsi voi sitä nujertaa. Siellä sitä ei ole. Ja kuitenkin se on. Lonkeroiset sormensa se työntää kohtuuni ja pusertaa kiinni, niin ettei koskaan elämässä pieni suloinen taimi pääse minussa versomaan.”²⁰⁹

Ikävuosina 1930–1944 syntyneiden naisten ensimmäisen lapsen keskimääräinen hankintaikä oli noin 23 vuotta. Lisäksi lapsettomuuden ja lapsimäärän mukaan tarkasteltuna vuosina 1930–1944 syntyneistä naisista 15 prosenttia oli lapsettomia, 15 prosentilla oli yksi lapsi, noin 30 prosentilla oli kaksi lasta, 20 prosentilla kolme lasta ja loppuilla oli neljä lasta tai enemmän 45-vuoden iässä.²¹⁰ Nämä tilastot kuvastavat hyvin sitä, kuinka yleistä lasten saaminen oli. Lisäksi sodan jälkeen suurten ikäluokkien syntymisen aikoihin Suomessa syntyi ennätysmäärä lapsia eli lapsen saaminen oli vieläkin yleisempää kuin 1930-1944 syntyneiden naisten keskuudessa. Tämänkaltaisen yhteiskunnallinen tilanne korosti ihmettelyä lapsettomuudesta ja osaksi lisäsi lapsettomuudesta johtuvaa epätoivoa. *Tellervo* kertoo tekstissään lapsettomuudestaan. Hän jatkaa kirjoitustaan kuvailemalla ajatuksiaan suhteessa uskontoon seuraavalla tavalla:

”Joskus ajattelen raamattua ja sen monia lupauksia ”anova saa” ja Jumalaa. Luulen hänellä olevan niin paljon muuta kiireellisempää tänä sortoisena aikana, ettei ehdi minun sisinpääni vilkaista. Eikä monien muidenkaan. Sillä luulisin isän Jumalan kiireen vilkkaan ryhtyvän toimenpiteisiin, jos vain hän huomaisi kuinka äärettömän epäoikeudenmukaista se on, että monille syntyy paljon lapsia. Aivan liikaa. Paljon ei toivottuja lapsia. Paljon lapsirikoksi, paljon toivotonta lapsettomuutta.”²¹¹

Tellervon kertomus lapsettomuudestaan kuvaa hyvin lapsettomuuden tuomaa epätoivoa ja katkeruutta. *Tellervo* kuvailee tekstissään, miten hän ei voi ymmärtää, kuinka jotkut saavat monia lapsia, eikä hänelle ole suotu yhtään. Lapsettomuuden epätoivoa lisää se, että kirjoittaja kokee, ettei voi tehdä asialle mitään. *Katariina* kuvailee lapsettomuuden luomaa epätoivoa

²⁰⁹ Tellervo, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²¹⁰ Miettinen 2015, 12–13.

²¹¹ Tellervo, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

samalla tavoin kuin *Tellervo*. Hän kirjoittaa, että kukaan ei voi ymmärtää lapsettomuuden murhetta, kun maailmassa on niin paljon muutakin surua.²¹² *Ehyttä onnea* puolestaan kuvailee tekstissään ystäviensä ja tuttavien satuttavia ihmettelyjä siitä, ettei hyvin toimeentuleva pariskunta ole hankkinut vielä lapsia. *Ehyttä onnea* jatkaa vielä kirjoitustaan kuvailemalla kultaista ja ymmärtävää miestänsä ja sitä, että uskoo heidän vielä joskus saavan lapsen.²¹³

Nimimerkit *Tellervo*, *Katariina* ja *Ehyttä onnea* kuvailevat teksteissään lapsettomuuden tuomaa epätoivoa ja sitä, etteivät ulkopuoliset voi tajuta lapsettomuuden tuomaa tuskaa. *Johanna* kertoo tekstissään 10-vuotishääpäivänsä vietosta ja lapsettomuuden luomasta epätäydellisyydestä. Kirjoittaja aloittaa tekstinsä kuvailemalla matkaansa miehensä työpaikalle ja sitä, kuinka onnellinen hän on hyvästä toimeentulosta ja uusista vaatteista. Matkalla *Johanna* kertoo kulkeneensa kuitenkin leikkipuiston ohitse ja nähneensä lasten leikkivän. Kirjoittaja jatkaa kirjoitustaan vertailemalla köyhiltä vaikuttavien äitien asemaa omaan hyvätuloiseen asemaansa. Hän päättyy tekstissään siihen lopputulokseen, että vaikka toimeentulo olisi kuinka hyvä, se ei korvaa sitä, että ei voi saada omaa lasta.²¹⁴

Edellä mainitut kirjoittajat käsittelevät teksteissään lapsettomuuttaan omien tuntemustensa kautta. Tämän tyyppisten kirjoitusten lisäksi osa lapsettomuutta käsittelevistä kirjoituksista käsittelee lapsettomuuden hoitoa tai ottolapsen ottamista. *Onnellinen koti* kirjoittaa tekstissään, että hänen lapsettomuuttaan hoidettiin leikkauksella. Kirjoittaja jatkaa tekstiään kertomalla, että leikkaus ei kuitenkaan onnistunut hänen kohdallaan, ja lapsettomuus jatkui vuosia leikkauksen jälkeenkin. Lopulta kirjoittaja päätti puolisonsa kanssa adoptoida lapsen. Nimimerkki Kevätkaipuu puolestaan kuvailee tekstissään lapsen kaipuutaan. Kirjoittaja toteaa tekstin lopussa, että ainahan hän voi hankkia niin sanotun lääkärilapsen.²¹⁵ Kirjoittajat tuovat teksteissään siis esille myös lapsettomuuden hoitoihin liittyviä asioita.

Yhdestäkään vastauskirjoituksesta ei nouse esille lapsettomuus omasta halusta. Lapsettomat kirjoittajat korostavat epätoivoaan lapsettomuuttaan kohtaan ja sitä, kuinka lapsen saaminen olisi heidän suurin toiveensa. Lapsettomuuden käsittelyssä korostuu sukupuolen merkitys.

²¹² Katariina, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²¹³ Ehyttä onnea, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²¹⁴ Johanna, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²¹⁵ Kevätkaipuu, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Naiset käsittelevät kirjoituksissaan lapsettomuutta suhteellisen laajasti. Jos kilpakirjoituksen vastaukset olisivat miesten kirjoittamia niin lapsettomuus ei todennäköisesti nousisi näin suureksi teemaksi. Lapsesta haaveilevat niin avioliitossa olevat naiset kuin yksinäiset naiset, mutta naimisissa olevat naiset kuvailevat lapsettomuuden epätoivoa tarkemmin. Tällöin heidän kertomuksensa keskittyy siihen, että he eivät voi saada lapsia. Yksinäiset puolestaan tuovat kirjoituksissaan esille, että heidän lapsettomuutensa johtuu siitä, ettei heillä ole puolisoa. Usein heidän lapsen saamisensa on haaveen tasolla, kun taas avioliitossa olevat naiset kuvailevat teksteissään, kuinka he ovat yrittäneet hankkia lapsia kauan.

5.2 Kuinka paljon pahaa saakaan aikaa tuo kirottu huumausaine

”Mieheni käytti runsaasti alkoholia ja ne hetket olivat minulle kauheita jopa ruumiilliseen kuritukseen asti”²¹⁶

Kirjoituskilpailun vastauksissa yksi esille noussut teema oli alkoholinkäyttö ja varsinkin miesten alkoholin käyttö. Käsittelen tässä luvussa kuinka kirjoittajat kuvailivat teksteissään miestensä ja muiden läheistensä alkoholinkäyttöä ja kuinka tämä vaikutti kirjoittajiin. Lisäksi tarkastelen sitä millä tavoin miesten alkoholinkäyttö heijastui naisten toimijuuksiin. Professori Matti Peltonen tuo teoksessaan ”Alkoholien vuosisata – Suomalaisten alkoholiolojen käänteitä 1900-luvulla” esille, että 1950-luvulla alkoholinkulutus oli suhteellisen vaatimatonta naisten vähäisen kulutuksen johdosta. Toisaalta vuosikymmentä leimaavat myös lukuisat alkoholipidätykset kaupungeissa. Nämä loivat kuvaa alkoholin haittakäytöstä.²¹⁷ Lisäksi alkoholinkäyttötiloissa pystytään huomaamaan suuri hyppäys sodan jälkeen säännöstelyn vapautuessa, jolloin alkoholinmyynti nousi litroina 64 prosenttia. Alkoholijuomien myynnistä eniten nousi väkijuomien myynti. Kasvaneeseen myyntiin vastattiinkin erilaisilla valistustoiminnoilla.²¹⁸ Monissa vastauksissa alkoholi oli nostettu suurimmaksi syyksi sille, miksi perhe ei ole onnellinen. Miesten alkoholinkäyttö rajoitti tai toisaalta vahvisti naisten toimijuutta.

Alun lainauksessa *Marjut* kuvailee, kuinka hänen perhe-elämänsä on ajoittain kamalaa miehen runsaan alkoholinkäytön ja ruumiillisen väkivallan vuoksi. Mies myös rajoittaa hänen

²¹⁶ Marjut, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²¹⁷ Peltonen 2006, 9; Peltonen 2002, 25.

²¹⁸ Häikiö 2007, 136.

toimijuuttaan kieltämällä häneltä kaikissa huvituksissa käynnit, vaikka mies itse kävisikin huvittelemassa.²¹⁹ *Marjut* on joutunut avioliitossa uhrin asemaan, jolloin hänen miehensä rajoittaa hänen toimijuuttaan kieltämällä *Marjutilta* huvitukset ja alistaa häntä humalassa ollessaan uhrin asemaan ruumiillisella kurituksella.

1950-luvun alkoholipolitiikka oli sääntelypolitiikkaa ja valistuksen aikaa. Aikavälillä 1937–1969 Suomessa oli voimassa alkoholilaki, jonka perusteella alkoholin myyntiä ja alkoholirikkomuksia valvottiin. Voimassa olleen väkijuomalain mukaan alkoholinmyyminen ja anniskelu oli sallittu ainoastaan kaupungeissa ja kauppaloissa. Tällä tavalla maaseudun alkoholinkäyttö pyrittiin pitämään minimissä. Maaseudun alkoholinkäytössä pitää kuitenkin ottaa huomioon salapolton tuoma alkoholinkäyttö, jota pyrittiin ehkäisemään muun muassa suureksi pontikkasodaksi-nimetyllä kampanjalla vuonna 1948. Lisäksi väkijuomalaki kielsi myymästä päihtyneille tai väärinkäytöstä epäillyille ostajille.²²⁰ Väkijuomalain vuoksi esimerkiksi vuonna 1947 50 000 suomalaista sai alkoholinmyyntikiellon. Syynä tähän kieltoon oli liiallinen alkoholinkäyttö.²²¹ Aatteellisesti 1950-luvulla vallitsi raittiusajattelu, mistä toimivat esimerkkinä erilaiset raittiuskampanjat ja sääntelyt.²²² Yhtenä esimerkkinä raittiuskampanjasta toimii kansalaisryhti-niminen järjestö, joka toimi 1950-luvulla Suomessa. Järjestö julkaisi muun muassa käytösoppaan ja järjesti nimeänsä kantavan ryhtiviikon. Kansalaisryhti-järjestö toimi alkoholiliikkeen alaisuudessa ja esimerkiksi käytösopas rahoitettiin valtion varoin.²²³

Orvokki kuvailee miehensä liiallista alkoholinkäyttöä kirjoituksessaan seuraavalla tavalla: *”Sillä hän voi ottaa alkoholia niin paljon, ettei muista mitään, joskus hän voi olla poissa koko yön”*. Kirjoittaja tuntee, että hänen ainoa mahdollisuutensa on vain rukoilla Jumalalta suojelusta miehelleen. Perhettään *Orvokki* kuvailee tekstissään tavalliseksi työläisperheeksi, jolla on kohtuullinen toimeentulo ja jonka lapset pystyvät käymään koulua.²²⁴ 1950-luvulla eli niin sanottuna ryhtiliikkeiden ajanjaksona sosiaalinen hierarkia leimasi selvästi alkoholipolitiikkaa. Tunnettujen alkoholipoliittisten vaikuttajien mielestä ylemmät yhteiskuntaluokat osasivat käyttää alkoholia sivistyneesti, mutta ongelmana oli

²¹⁹ *Marjut*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²²⁰ Häikiö 2007, 136–137; Kuusi 2004, 28–29

²²¹ Kirves 2015, 294.

²²² Peltonen 2006, 5; 218–219.

²²³ Peltonen 2002, 5–6.

²²⁴ *Orvokki*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

työväenluokkien liikakäyttö. Työväenluokan alkoholinkäyttö oli myös näkyvämpää, koska he joivat enemmän kaduilla poissa asuntojen ja baarien suojista.²²⁵

Toisin kuin *Marjutilla*, *Orvokilla* on oma pieni koti, minkä vuoksi hän kokee olevansa paremmassa asemassa kuin monet muut. *Marjut* puolestaan suree kirjoituksessaan oman kodin menetystä miehen liiallisen juomisen vuoksi. Perhe asui pienessä vuokratodissa, ja lapset kävivät koulua. Miehen juopottelu kuitenkin kiihtyi, ja perhe joutui muuttamaan pieneen huoneeseen.²²⁶ Myös *Marjut* kuvailee itseään alempaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvaksi, vaikka ei käytäkään kirjoituksessaan termiä työläisperhe.

Vuonna 1948 ilmestynyt teos "Suomen viinapulma Gallup-tutkimuksen valossa" perustui Alkon järjestämään kyselyyn Suomen alkoholioloista. Kyselyssä pyydettiin vastaajia muun muassa nimeämään ryhmät, joita he pitivät alkoholin väärinkäyttäjinä. Vastaajista 89 prosenttia piti alkoholisteja alkoholin väärinkäyttäjinä, kun taas jopa 95 prosenttia piti alkoholin väärinkäyttäjinä niitä henkilöitä, jotka laiminlyövät työnsä tai perheensä.²²⁷ Perheensä laiminlyöjiä pidettiin tutkimuksen mukaan pahimpina.

Useassa vastauksessa kirjoittajat määrittelivät perheensä raittiuden kautta.²²⁸ Teksteistä näkyi, kuinka tärkeässä roolissa nimenomaan perheen miesten alkoholinkäyttöä pidettiin. Kirjoittajien omaa alkoholinkäyttöä ei käsitelty teksteissä ollenkaan, mikä selittyy sillä, että naisten alkoholinkäyttö oli kyseisenä ajanjaksona vähäistä tai jopa olematonta. Pekka Sulkusen alkoholinkäyttötilastojen tarkastelu vuosilta 1946 ja 1969 esittää konkreettisesti naisten alkoholinkäytön muutoksen sotien jälkeiseltä ajanjaksolta 1960-luvun loppupuolelle saavuttaessa. Sulkusen mukaan vuoden 1969 tilastossa näkyy selvä hyppäys elinikäisten raittiiden määrässä, mikä johtuu siitä, että naiset olivat alkaneet käyttämään alkoholia enemmän. Täysin raittiita miehiä Sulkusen mukaan on ollut aina vähän.²²⁹ Naisten vähäistä alkoholinkäyttöä kuvastaa myös Kansalaisryhti-järjestön valistusopas, joka oli suunnattu ainoastaan miehille. Naisten osuudeksi kirjassa oli laitettu tarkkailla ja vaatia kumppaniaan

²²⁵ Peltonen 2006, 5–6.

²²⁶ *Marjut & Orvokki*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²²⁷ Peltonen 2006, 225.

²²⁸ Mm nimimerkki Suopursu määrittelee perheensä raittiuden kautta (Suopursu, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.)

²²⁹ Sulkunen 1980, 157.

käyttämään siististi.²³⁰ Kirjoituskilpailun ajankohtana vuonna 1957 alkoholinkäyttö oli vielä hyvin säädeltyä. Naisten alkoholinkäyttö lisääntyi 1960-luvulla, jolloin yleinen alkoholinkäyttö vapautui, ja muun muassa keskioluiden myynti sallittiin kaupoissa²³¹. Teuvo Peltoniemi tuo teoksessaan esille alkoholiolojen tutkimuksen ongelmallisuutta sodanjälkeisenä aikana. Peltoniemen mukaan tutkiminen on ongelmallista, koska tilastotiedot pohjautuvat kyselytutkimuksiin. Tätä kautta kyselytutkimuksiin vastanneet ovat voineet myös muunnella alkoholinkäyttöään.²³²

Eräs leski-äiti aloittaa vastauksensa kertomalla, miten hän meni 18-vuotiaana vanhempien kielloista piittaamatta naimisiin liikemiehen kanssa. Kirjoittaja on tekstin alussa aktiivinen toimija, koska hän on vastustanut vanhempien käskyjä ja nainut rakastamansa miehen. Pian kirjoittaja kuitenkin huomasi, että onnellisen perhe-elämän tiellä on miehen alkoholin käyttö. Hän kuvailee, miten miehen väkijuomien käyttö lisääntyi vuosien saatossa ja lopulta koitui miehen kohtaloksi. Kirjoittajan uhrin asemaa kuvastaa hyvin se, että hän on helpottunut ja onnellinen miehensä kuolemasta. Kauhukseen kirjoittaja kuitenkin saa huomata, että hänen poikansa on käyttänyt alkoholia jo pidemmän aikaa. Lopuksi hän päättää kertomuksensa seuraavasti: *”Minun terveyteni ja hermoni on aivan lopussa. En tiedä mitä on tehtävissä.”*

Erään leskiäidin tavoin myös nimimerkki A-A-A luuli olevansa onnellinen, kun hän meni naimisiin 25-vuotiaana. Pian hänen miehensä alkoi kuitenkin juoda, ja perheen rahat olivat vähissä. Kirjoittaja toivoo vastauksessaan raittiin miehen sijasta enemmän rahaa. Pariskunnan perhe kasvaa vuosien kuluessa useilla lapsilla, mutta äidin toiveena on ainoastaan saada lisää rahaa perheelleen. Hän toteaa kirjoituksessaan, että ainoastaan raha voi tuoda onnen. Miehen liiallinen alkoholinkäyttö on jatkunut jo useita vuosikymmeniä. Kirjoittaja kertoo vastauksensa lopussa, että osa lapsista on jo naimisissa, mutta juominen jatkuu. A-A-A ei näe tilanteesta minkäänlaista ulospääsyä.

Jaana käsittelee vastauskirjoituksessaan perhe-elämäänsä runsaasti alkoholia käyttävän miehen kanssa. Kirjoitus alkaa monen muun tavoin kuvauksella seurusteluajasta ja siitä, kuinka mies vaikutti täydelliseltä. Yhteiselämä lähti valoisasti käyntiin, mutta vähän ajan kuluttua mies alkoi käyttää enemmän ja enemmän alkoholia. Miehen ryyppyreissut venyivät,

²³⁰ Peltonen 2000, 106–107.

²³¹ Kuusi 2004, 33.

²³² Peltoniemi 1983, 79.

ja talon työt jäivät tekemättä. *Jaana* kuvailee miehen ryyppyreissuja ja omaa ratkaisuaan niihin seuraavalla tavalla:

"Yö meni mutta aamulla sama jatkui uudestaan Tätä elämä oli kodissamme jatkuvasti. Koti alkoi rappeutua ja elämä tulla hyvin tukalaksi. Ajattelin näin ei saa jatkua puhun hänelle ja pyysin häntä jättämään juomisen, mutta mikään ei muuttunut. Ajattelinkin jo eroakin, mutta sekin tuntui minusta kamalalta sillä korvissani kaikui aina sanat minkä Jumala on yhdistänyt sitä älköön ihminen erottako. Tein sitten pienen operaation. Lähdin talosta kiireisimpään aikaan niin antaakseni hänen koitella siipiensä kantavuutta yksin. Annoin hänelle isännän ja emännän ohjekset."²³³

Jaanan suhtautuminen miehen juomiseen muuttuu tekstin aikana uhrina olosta aktiiviseen toimijuuteen. Kun puhumisella ei ole vaikutusta miehen juomiseen, hän keksii juonen juomisen lopettamiseksi. *Jaana* kuvailee ylpeänä "pientä operaatiotaan", jossa hän poistui kotoaan kiireisimpään työaikaan ja jätti miehen vastuulle tilan. *Jaanan* toiveena oli, että mies olisi lopettanut juomisen huomattuaan, että *Jaana* on lähtenyt. Tällainen suunnitelmallisuus ja nokkeluus kuvaavat hyvin kirjoittajan aktiivista toimijuutta. *Jaana* kirjoittaa palanneensa miehensä luokse monien rukoilujen jälkeen, mutta lopulta mies ei pystynytäkään pitämään lupauksiaan.²³⁴ Lopulta *Jaana* osoittaa vielä aktiivista toimijuutta jättämällä miehensä lopullisesti.

Jaanan tavoin *Nuori äiti* kirjoittaa vastauksessaan lähteneensä pois juopon miehen vaikutuspiiristä. Hän kuvailee samoin kuin monet muut kirjoittajat, että ensin kaikki vaikutti täydelliseltä, mutta kuuden vuoden seurustelun aikana mies alkoi juomaan yhä enemmän alkoholia. *Nuori äiti* päätti unohtaa miehen ja lähteä töihin Ruotsiin. Lopulta kirjoittaja palasi miehen luo miehen lukuisten anelukirjeiden jälkeen ja meni miehen kanssa naimisiin. Pariskunta sai lapsen, mutta alkoholinkäyttö jatkui samanlaisena ja ravintolat houkuttelivat miestä jatkuvasti pois perheen luota.²³⁵

Alkoholinkäyttöä käsittelevissä teksteissä esille nousee naisten ajattelutapa, jossa uskotaan, että mies vähentää alkoholinkäyttöä naimisiin mentyään. Toisaalta *Riitta* kertoo miehensä

²³³ *Jaana*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²³⁴ *Jaana*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²³⁵ *Nuori äiti*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

alkoholinkäytöstä eri tavoin. *Riitta* kuvailee miestänsä tavalliseksi nykyajan maanviljelijäksi, joka on hyvä hänelle ja lapsille. Mieheensä alkoholinkulutusta hän kuvailee seuraavalla tavalla:

"Joskus hän on ollut yön ja päivänkin omilla teillään ehkä ryypännyt ei ole pahalla tuulella tullessaan ja tuo aina jotain tuliaisia. En koskaan kysy mistä sinä tulet enkä sano pahasti. Hän on hellä, mutta ei hän sitä olisi jos heittelisin ovia ja saarnaisin. Niin on hyvä ja hänen "reissunsa" ovat jääneet jo melko olemattomiksi. Ei itsekkyyttä saa olla siihen olen opetellut. Jos mies joskus sulkee oven lähteäkseen hakemaan henkistä ravintoa. Niin tie on aina avoin jonnekin suuntaan."²³⁶

Kirjoittaja kokee, että mies tarvitsee omalla tavallaan juomisreissujaan ollakseen hyvä aviomies muulloin. Tällöin vaimon rooli on olla kuuliainen vaimo, joka ei huomauttele reissuista vaan on rakastava aviovaimo miehensä tullessa kotiin. Tällä tavoin vaimo voi tukea miestänsä parhaiten. Kirjoittajan kuvauksesta ilmeneekin, miten hän pitää eräänlaista tuurijuoppoutta normaalina käytöksenä, joka kuuluu heidän talouteensa.

Kirjoituskilpailun vastauskirjoittajat toivat miehiensä alkoholinkäyttöä esille epätoivon, nokkeluuden ja toisaalta myös raittiuden kautta. Kirjoitustavassa korostui myös selvästi sukupuolen vaikutus. Naiset eivät kertoneet omasta alkoholinkäytöstä vaan miestensä tai muiden läheistensä alkoholinkäytöstä. Tämä tuo esille myös pitkän 50-luvun ajankuvaa, jolloin naisten alkoholinkäyttö oli vähäistä, jopa olematonta. Naisten suhtautuminen alkoholiin vaihteli epätoivosta hyväksymiseen. Alkoholia käsittelevissä kirjoituksissa kannattavina teemoina olivat naisten usko, että alkoholinkäyttö vähenee avioliiton myötä, kirjoittajien pohdinnat alkoholin käytön vähentämiseksi ja yleinen epätoivo miehen alkoholinkäytöstä. Aikakaudelle tyypillisesti kirjoitukset käsittelivät ainoastaan miesten alkoholinkäyttöä ja sen vaikutuksia. Kaikki kirjoittajat eivät tuoneet kirjoituksissa esille yhteiskunnallista asemaansa tarkemmin, mutta muutamien vastaajien tekstistä selvisi esimerkiksi, että he ovat työläisperhe tai että perhe asuu maaseudulla. Alkoholioloja tarkasteltaessa on huomattavaa se, että perheen alkoholinkäyttöä ei tuotu esille ainoastaan juomisen vaan myös raittiuden kautta. Tämä kuvastaa hyvin yhteiskunnallista tilannetta, jossa raittiudesta pitää mainita ja lisäksi kuinka miesten alkoholinkäyttö oli vaikuttanut moneen perheeseen.

²³⁶ Riitta, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

5.3 Useinkaan ihmiset joilla on terveys eivät tiedä mitä he omistavat

”Mutta äkkiä kaaduin tajuttomana maahan minä vapisin suustani tuli huuto jota toiset pelästyivät ja ”silmani kääntyi nurinpäin” selitti siskoni myöhemmin.”²³⁷

Naisten toimijuuteen vaikutti myös kirjoittajien tai heidän läheistensä sairastaminen/sairastuminen. *Pennitön kulkija* kuvailee tekstissään lapsuutensa ensimmäistä kaatumatauti- eli epilepsiakohtausta. Kirjoittaja kertoo tekstissään, miten hän on joutunut uhrin asemaan, koska kaatumatauti on vaikuttanut hänen toimintaansa koko hänen tähänastisen elämänsä ajan. Hän kirjoittaa esimerkiksi sairauden vaikutuksista hänen kotiapulaisen työhönsä. Vaikka työ on kevyttä kotitaloustyötä, se ei sovi hänelle, vaan hän on joutunut kiertämään perheestä toiseen. *Jaana* taas kuvailee *Pennittömän kulkijan* tavoin, kuinka sairaus vaikuttaa hänen tulevaisuudensuunnitelmiinsa. *Jaana* kirjoittaa joutuneensa hylkäämään haaveensa lääkärin ammatista sairauksiensa vuoksi.²³⁸

Sairauksia käsittelevissä kirjoituksissa kirjoittajat tuovat esille oman tai läheistensä sairaudet neljällä eri tavalla: sairauksien täsmällinen nimeäminen tai pelkkä kuvailu, mielenterveysongelmat sekä liikkumiseen ja ulkonäköön vaikuttavista sairauksista kertominen. Yleensä tuberkuloosista kerrotaan tarkemmin ja samalla kuvaillaan myös taudin hoitoprosesseja. Esimerkiksi *Elämäkipiä* kirjoittaa, että hän on sairastanut ”vuodesta 1951 alkaen keuhkotautia, tuota Suomessa niin yleistä sairautta”.²³⁹

Harjulan mukaan tuberkuloosin yleisintä muotoa keuhkotautia voitiin pitää uhkaavimpana terveysongelmana Suomessa 1900-luvun alkupuolella. Suomessa tuberkuloosi oli yleisempää kuin naapurimaissa, ja vielä 1930-luvulla Suomen tuberkuloositilastot olivat paljon synkempää luettavaa kuin naapurimaiden. Suomi oli tilastoissa samoilla sijoilla muun muassa Jugoslavian kanssa.²⁴⁰ Tuberkuloosia käsittelevissä kirjoituksissa tuodaan yleisimmin esille parantolassa vietetty aika ja kirjoittajien tuntemukset siitä. Suomeen alettiin perustaa tuberkuloosiparantoloita vuonna 1903, ja vuonna 1927 säädettiin asetus tuberkuloosin ilmoittamisvelvollisuudesta. Parantoloiden tehtävänä oli hoidan lisäksi eristää sairastuneet

²³⁷ Pennitön kulkija, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²³⁸ Jaana, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²³⁹ Elämäkipiä, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁴⁰ Harjula 2007, 20–22.

terveistä läheisistä ja opettaa sairastuneille varovaisuustoimia. Vaikka pelkkää parantolahoitoa pidettiin riittämättömänä keinona vuosien 1930–1960 välillä, hoitopaikkojen määrä kaksinkertaistui Suomessa.²⁴¹

Kroisos kirjoittaa tekstissään, miten hän oli kuukausi sitten saapunut parantolaan ja jättänyt jäähyväiset elämälleen. Parantolan asukkaita hän kuvailee kalpeiksi, yksinäisiksi olennoiksi, jotka pelasivat aikansa kuluksi Mustaa Pekkaa ja Hullunkurista perhettä.²⁴² Myös *Pandso* kirjoittaa saaneensa kuulla sairastavansa keuhkotautia ja joutuneensa parantolaan seitsemän kuukautta sitten. Hän ei kuvaile tekstissään tarkemmin parantolassa oloaan, vaan hän kertoo ikävästään perhettään kohtaan varsinkin, kun hänen pieni poikansa sairastaa nivelreumaa ja joutuu olemaan eristyksissä Reumasäätiön sairaalassa Heinolassa. Lisäksi *Pandso* kirjoittaa tekstissään kuinka hän rukoilee Jumalalta apua tilanteeseensa ja toivoo, että muutkin tekisivät näin.²⁴³

Pandso korostaa tekstissään eristyksissä olon vaikeutta ja pelkoa keuhkotaudin uusiutumisesta, vaikka hän tervehtyisi. Hänen uhrin asemaa korostaa se, että hän esittää Jumalalle toiveita parantumisesta. Myös *Kipsinainen* kuvailee tekstissään ”selkätuperkeliin” sairastumista ja siitä johtuvaa kolmen vuoden eristämistä. Kipsinainen kuvailee, kuinka hän makasi eristyksensä aikana kipsikaukalossa. Hänen miehensä kävi katsomassa häntä aluksi usein, mutta sitten käynnit vähenivät.²⁴⁴ Vastauskirjoituksissa tuberkuloosia käsitellään nimeämällä sairaus. Useissa muissa sairauksissa kirjoittajat eivät nimeä sairauttaan. Harjulan mukaan tuberkuloosiin liittyi perheestä eristäminen parantoloihin ja lisäksi sosiaalinen eristäminen, koska keuhkotautipotilaita neuvottiin välttämään yleisiä tilaisuuksia.²⁴⁵ Tuberkuloosin sairastamisen kokemiseen vaikuttivat asenneilmapiiri ja eristäminen. Vaikka tuberkuloosin vaikeimmat ajat olivat takanapäin 1950-luvun loppupuolella, kirjoittajien kirjoituksista kuvastuu kauhu eristyksissä oloa kohtaan ja pelko siitä, miten elämä jatkuu parantolassa olon jälkeen.

²⁴¹ Harjula 2007, 22; Järvelä 2005, 275; Kuusi 2003, 42.

²⁴² Kroisos, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁴³ Pandso, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁴⁴ Kipsinainen, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁴⁵ Harjula, 2007 42–43.

Elämänpäivä tuo kirjoituksessaan esille erilaisen keuhkotaudin hoitokeinon, kun hän kirjoittaa odottavansa pääsyä poistoleikkaukseen. Kirjoittaja kuitenkin kertoo, että jonot ovat pitkiä, ja niin moni tarvitsisi tätä leikkausta.²⁴⁶ *Sorella* kirjoittaa tekstissään sairastavansa parantumatonta kroonista sairautta, joka vaikuttaa hänen elämäänsä²⁴⁷. Kirjoituskilpailun aiheen vuoksi myös terveyden korostaminen oli yleistä. Useissa kirjoituksissa tuodaan esiin sitä, että terveyttä ei osaa arvostaa ennen kuin sen menettää. Tällöin kirjoituksissa käsitellään sairauksia yleisellä tasolla. Kirjoittajat esimerkiksi mainitsevat, miten elämä olisi onnellista, jos he olisivat terveitä, tai että terveyden onnen tajuaa vasta silloin, kun menettää sen. Kirjoittajat käsittelevät mielenterveyteen liittyviä asioita muun muassa väsymyksen ja hermojen huonouden kautta. Esimerkiksi *Elvi Pulkkinen* kuvailee saaneensa hermoista johtuvia vaivoja, jotka eivät todennäköisesti ikinä parane²⁴⁸. Samoin *Eräs-leski äiti* kirjoittaa, että hänen hermonsensa ovat aivan lopussa hänen miehensä alkoholinkäytön johdosta. *Maria* puolestaan kuvailee miten hän jaksaa eteenpäin ainoastaan lääkärin ja uskon avulla. *Maria* jatkaa tekstiään kertomalla kuinka ainoastaan Jumala on uskollinen. *Kotitonttu* kertoo, kuinka hänen mielensä on hermostunut ja apea, eikä hän jaksaisi herätä aamuisin. *Kotitonttu* kuitenkin jatkaa kirjoitustaan sillä, että on kieltäytynyt unilääkkeistä, koska niiden apu on hänen mielestään vain tilapäinen.²⁴⁹ Nimimerkki Dagmar kuvailee mielenterveysongelmia puolestaan seuraavalla tavalla:

”Se joka joskus on taistellut henkisen epänormaalin tilan vuoksi, voisi kertoa mitä tuskallisimmista tilanteista, joita ei kuitenkaan kannata kertoa niille jotka ei ole itse koskaan sellaista kokenut. Sillä ne ovat vaikeita ymmärtää heille.”²⁵⁰

Edellä mainitut kirjoittajat kuvailevat kirjoituksissaan elämänsä vaikeutta ja stressaavuutta ja samalla kertovat, kuinka tämä vaikuttaa heidän hermoihinsa. Nimimerkitön kirjoittaja puolestaan kuvailee mielenterveysongelmien vakavinta puolta kertomalla poikansa itsemurhasta tapainpäivän iltana. Kirjoittaja kertoo, kuinka hänen poikansa riisti henkensä erottuaan tyttöystävästään. Samalla tavoin *Kärsimyksistään kirkastunut* kertoo, että hänen poikansa elämä sammui monien vaiheiden jälkeen oman käden kautta. Kirjoittajan mukaan

²⁴⁶ *Elämänpäivä*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁴⁷ *Sorella*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁴⁸ *Elvi Pulkkinen*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁴⁹ *Kotitonttu*, Maria & *Eräs-leski-äiti*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁵⁰ *Dagmar*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

hänen poikansa hermot olivat heikot kirjoittajan entisen miehen luona vietetyn huonon lapsuuden ja nuoruuden johdosta. Pojasta ei ollut enää eläjää tähän maailmaan.²⁵¹

Suomalaisten miesten itsemurhatilastoista selviää, että 1940–1960-luvuilla itsemurhien tekomäärä vaihteli vuosittain. Vuonna 1942 suomalaiset miehet tekivät 420 itsemurhaa, joka oli vähiten itsemurhia sisältänyt ajanjakso kyseisellä aikavälillä. Vastaavasti eniten itsemurhia tehtiin vuonna 1957, jolloin miehet tekivät noin 780 itsemurhaa kyseisenä vuonna. Miesten itsemurhien tekomäärä oli huomattavasti suurempi kuin naisten. Naiset tekivät kyseisellä aikavälillä noin 100–220 itsemurhaa vuosittain.²⁵² Kirves tuo artikkelissaan esille sodanjälkeisen ilmapiirin, jossa itsemurhan tehneisiin suhtauduttiin kielteisesti, koska koettiin, että he häpäisivät sodassa kuolleiden muistoa. Sodasta henkiin jääneiden olisi pitänyt elää kaatuneidenkin puolesta.²⁵³ Kilpakirjoituksissa itsemurhia käsitellään itsemurhan tehneiden äitien näkökulmasta. Äidit kuvailevat itsemurhien syiksi pettymystä rakkaudessa ja repaleista lapsuutta ja nuoruutta. Itsemurhien käsittely jää vastauskirjoituksissa pieneen roolin.

”Usein kysyin itseltäni miksi minun pitää kantaa tällaista ristiä? Ei kukaan minusta välitä kyttyräni vuoksi. Ei kukaan poika huoli elämäntoverikseen. En löytäisi sanoja kuvailemaan onneani jos saisin olla terveselkäinen.”²⁵⁴

Taru-Jaana kuvailee tekstissään kyttyräselkäisyyttään ja siitä johtuvaa epävarmuuttaan puolison löytämisen suhteen. Sairauksia käsittelevissä kirjoituksissa yhtenä teemana nousivat ulkonäköön ja liikkumiseen liittyvät sairaudet, jotka samalla hankaloittivat naisten elämää ja toimijuutta. *Tarju-Jaanan* tavoin kirjoittaja *Kirsti Pajunen* kuvailee elämäänsä rullatuolissa ja ihastumisentunnettaan. Kirjoittaja kertoo tekstissään, miten ohittaa rullatuolillaan ihailemansa pojan hymyillen, Pojan hymyillessä hänelle, hän huomaa hymyssä sääliä.²⁵⁵ Nuoret kirjoittajat *Kirsti Pajunen* ja *Taru-Jaana* kuvailevat tekstissään sairauksia, jotka vaikuttavat liikuntakykyyn ja ulkonäköön. Kantavana teemana molemmilla kirjoittajilla on pelko siitä, etteivät he löydä puolisoita vammojensa vuoksi.

²⁵¹ Kärsimyksistään kirkastunut, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁵² Itsemurhatilastot, <http://www.findikaattori.fi/fi/10>. Luettu 11.10.2016

²⁵³ Kirves 2015, 274.

²⁵⁴ *Taru-Jaana*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁵⁵ *Kirsti Pajunen*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Onneton ja kuitenkin onnellinen käy *Taru-Jaanan* ja *Kirsi Pajusen* tavoin lävitse invaliditeetin vaikutusta elämäänsä. Hän kuvailee tekstissään sitä, kuinka kivut ja sairauden tuomat vaivat hän vielä kestäisi, mutta pahinta on ihmisten tuijotus ja ajattelemattomat sanat. *Onneton ja kuitenkin onnellinen* käy tekstissään läpi tilannettaan ja ihmisten suhtautumista seuraavasti:

”Lapsia ymmärrän että he voivat ihmetellä katso minkälaine tuo täti on mutta kun tulee aika ihmisiä, kysyvät missä te olette loukkaantuneet, niin taas on ne hyvät tuulet tipotiessään. Ja nuoriso että se saattaa pilkata ja nauraa, sitä en tahdo ymmärtää mutta hehän eivät muista sotaa ja ajattele mitä se on jälkeensä jättänyt. Heillä on kaikki tallella.”²⁵⁶

Kirjoittaja kuvailee tekstissään, että nuoriso on unohtanut sodan kauhut ja siksi he eivät pysty tajuamaan minkälaisia jälkiä sota on jättänyt ihmisiin. Hän kuvailee vielä, että nuorilla on kaikki tallella. Sodasta palasi kymmeniä tuhansia miehiä, jotka olivat invalidisoituneet henkisesti tai fyysisesti sodan aikana. Fyysinen invalidisoituminen vaikutti muun muassa miesten työllistymiseen, perhesuhteisiin ja sotatraumojen käsittelyyn. Vammautuneet miehet olivat yleisesti olleet perheen elättäjiä ja invalidisoitumisen vuoksi perheen elätysuhteet muuttuivat. Maaseudulla naiset joutuivat vastaamaan tämänlaisissa perheissä maataloustöistä.²⁵⁷ *Onneton ja kuitenkin onnellinen* viittaa tekstissään sotavammojen yleisyyteen, vaikka hän ei omalla kohdallaan erittele invalidisoitumisen syytään.

Sairaudet vaikuttavat monella tavalla vastauskirjoittajien elämään. Itse kirjoituksissa kirjoittajat eivät useimmiten käsitelleet tauteja tarkasti, vaan keskittyivät vastauksissaan tuomaan esiin taudin merkityksen eli siihen, kuinka heidän elämänsä on muuttunut taudin johdosta ja kuinka sairaus vaikeuttaa heidän elämäänsä. Tuberkuloosipotilaat kuvailivat teksteissään parantola-aikaansa, vaikka yleisemmin kirjoittajat eivät nimenneet sairauksiaan tarkasti. Lisäksi kirjoittajat kertoivat teksteissään invaliditeetin vaikutuksista heidän elämäänsä. Tällöin he käsittelevät invaliditeettiä muiden ihmisten suhtautumisen kautta. Nuoret kirjoittajat pelkäsivät, etteivät he löytäisi itselleen puolisoita, kun taas vanhempi kirjoittaja käsittelee tekstissään sitä, kuinka muut ihmiset suhtautuivat hänen vammoihinsa ja kuinka suhtautumisessakin näkyi sukupolvieroja.

²⁵⁶ *Onneton ja kuitenkin onnellinen*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁵⁷ Hytönen & Nevala 2015, 168–170.

6. Työn monet puolet

Naiset käsittelivät kirjoituksissaan työelämässä oloa kahdesta eri näkökulmasta. Nämä näkökulmat oli kotiäitiyden ja ansiotyön suhde sekä yleinen ansiotyön käsittely. Käsiteltävissä aiheissa korostui myös sukupuolen merkitys. Naiset käsittelivät teksteissään omaa asemaansa työmarkkinoilla ja tällöin korostui muun muassa kotiäitiyden suhde ansiotyöhön ja naisten alavalinnat. Yleisessä ansiotyön käsittelyssä nousi esille muun muassa erilaiset työpaikat ja vaihteleva suhtautuminen työhön. Suomalainen työelämä oli muutoksessa 1950-luvun loppupuolella. Saija-Leena Nevala ja Kirsi-Maria Hytönen käsittelevät artikkelissaan erilaisia tulkintoja sodan vaikutuksesta naisten työelämään astumiseen. Muutostulkinnan mukaan sota paransi naisten asemaa työmarkkinoilla ja avasi uusia mahdollisuuksia ja jatkuvuustulkinnan mukaan kehitys oli alkanut jo aiemmin ja sota ei ollut siinä niin merkittävässä roolissa. Viimeisen tulkinnan mukaan yhteiskunnalliset vastakkainasettelut ja sukupuolierot korostuivat sodan vuoksi.²⁵⁸ Toisaalta aikakaudella painotettiin kotiäidin asemaa. Lisäksi rakennemuutoksen kautta palvelualojen asema korostui.

Tilastollisesti tarkasteltuna 1950-luvulla noin 40 prosenttia naisista työskenteli ansiotyössä kodin ulkopuolella. Palkkatyö oli yleisempää kaupungeissa kuin maaseudulla. Vuosikymmenen puolessa välissä Suomessa oli noin 500 000 kotirouvaa. Tähän lukemaan on laskettu kaupungeissa asuvat kotirouvat ja maatalon emännät, jotka tekivät raskasta työtä maataloilla.²⁵⁹ Nevala ja Hytönen tuovat artikkelissaan esille maalaistalonemännän työtehtävät. Emännän työpäivä jakaantui niin, että 56 prosenttia ajasta kului kotitalous- ja 42 prosenttia maataloustöissä. Miehet työskentelivät useimmiten maataloustöiden ohella metsätöissä.²⁶⁰ Tilastollisten tarkasteluiden ohella työelämäkysymyksiin vaikutti asenneilmapiiri.

²⁵⁸ Hytönen & Nevala 2015, 156.

²⁵⁹ Koskinen-Koivisto & Marander-Eklund 2013, 170.

²⁶⁰ Nevala & Hytönen 2015, 158

6.1 Eikä minun tarvitse enää painia edes ansioaitiprobleeman kanssa

”Olin onnistunut siinä, mitä toivoin s.t.s luomaan harmonisen kodin , jossa niin lapset kuin aviomies viihtyivät, että läsnäoloni on heille välttämätöntä ja kotiin tuloani matkalta odotetaan ilolla.”²⁶¹

Ehkä onni onkin vain elämän filosofiaa korostaa kirjoituksessaan omaa aktiivista toimijuuttaan kodin tunnelman ja toimivuuden luojana. Hänen päätavoite elämässä oli luoda onnellinen koti. Hän kokee onnistuneensa, vaikka se on vaatinut kovaa työtä. Kirjoittaja määrittelee kirjoituksessaan omaa asemaansa epäitsekkääksi puurtajaksi, jonka läsnäolo on välttämätöntä. Toimillaan hän johdattelee perhettään, vaikka perheenpää onkin hänen aviomiehensä.²⁶² Kirjoittaja on ylpeä asemastaan perheen huolenpitäjänä ja kotirouvana. Kirjoittajan lähtökohta kotirouvauteen on aktiivinen, hän on ylpeä tekemisistään ja tuntee, ettei perhe tulisi toimeen ilman häntä. Kaikissa perheissä kotirouvan asema ei ollut samanlainen, ja myös kotiäitiyden yhteiskunnallinen muutos alkoi näkyä 1950-luvulla. Kirjoittajat pohtivat teksteissään kotiäitiyden ja ansiotyön suhdetta sekä omien ratkaisujensa oikeellisuutta.

1950-luku oli ristiriitaista aikaa naisten ansiotyön kannalta. Sota-aikana naiset olivat siirtyneet suurella joukolla työelämään korvaamaan sotaan lähteneiden miesten työpanosta, mutta sotien päätyttyä miehet palasivat työpaikoille, ja osa naisista palasi kotiäideiksi. Koettiin, että naisen päätehtävä oli kotiäitiys miehen toimiessa perheen elättäjänä. Suomessa naisten ansiotyö oli yleisempää kuin muualla Euroopassa. Myönteisemmin ansioaitiuteen suhtauduttiin toimistotöissä, kun taas kauppaliikkeissä työskenteleviin äiteihin suhtauduttiin kielteisimmin.²⁶³ Kaikilla naisilla ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta siirtyä takaisin kotiin sotien jälkeen. Tällaisessa tilanteessa olivat muun muassa sotalesket tai sotainvalidien puoliset.²⁶⁴ Esimerkiksi *Mirkku* kirjoittaa, että hänen puolisonsa kuoli rintamalla, ja hän joutui evakkotaipaleelle. Elättääkseen itsensä *Mirkku* päätti ryhtyä ompelijaksi, koska hän oli ennen sotaa toiminut ompelijan apulaisena. *Mirkku* ei kokenut olevansa tyytyväinen ammattiinsa,

²⁶¹ Ehkä onni onkin vain elämän filosofiaa, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁶² Ehkä onni onkin vain elämän filosofiaa, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁶³ Lähteenmäki 1994, 69.

²⁶⁴ Koskinen-Koivisto & Marander-Eklund 2013, 163.

vaikka olikin menestynyt siinä suhteellisen hyvin.²⁶⁵ Mirkun tilanne kuvaa hyvin sotien jälkeistä aikaa, jolloin leskien oli elätettävä itsensä ja perheensä.

Kyllikki kirjoittaa vastauksessaan olleensa tyytyväinen, kun hänen ei tarvinnut painia niin sanotun ansioäitiprobleeman kanssa. Kyllikin mukaan perheen elintaso on niin hyvä, että hän pystyi olemaan kotona hoitamassa lapsia ja kotia.²⁶⁶ *Kyllikin* tavoin nimimerkki *Krapu* käsittelee kirjoituksessaan ansiotyön ja kotiäitiyden suhdetta. *Krapu* kertoo, että he ovat valinneet hänelle kotirouvan aseman. Kotirouvana kirjoittaja kokee perhe-elämän olevan ehyttä, vanhanaikaista elämää, joka on lapsille parempaa.²⁶⁷ *Krapun* ajattelutapa 1950-luvun kotiäitiydestä vastaa hyvin ajanjaksolla vallinnutta näkemystä, jossa kotiäitiyttä pidettiin naisen päätehtävänä. Lisäksi esimerkiksi nimimerkki *Suopursu* kirjoittaa tekstissään, että onneksi hän on voinut olla kotiäitinä²⁶⁸. Kotiäitiys ja sen tuoma taloudellinen tilanne toivat kuitenkin useita haasteita perheille. Esimerkiksi *Krapu* käsittelee tekstissään myös kotiäitiyden tuomia ongelmia ja hänen ratkaisuaan ongelmaan seuraavalla tavalla:

"Tämä taas on omiaan asettamaan elämällemme monet rajoitukset ja kieltäytymykset jossa yhden virkamiehen palkka nykyaikana tulisi riittää ja revetä joka paikkaan ja jota se ei valitettavasti tee. Helpottaakseni miestäni olen ottanut konekirjoitustyötä kotiin, että saisin edes sillä tavalla helpotusta pikkumenoihimme saamalla kuitenkin olla kotona." ²⁶⁹

Krapun perhe on valinnut kotiäitiyden, vaikka perhe kärsiikin kirjoittajan mukaan rahanpuutteesta. Kirjoittaja kokee, että valinta on lasten kannalta paras vaihtoehto, mutta toisaalta valinnan vuoksi perheen elintaso ei ole niin korkea kuin kirjoittaja haluaisi. *Krapun* tilanne kuvaa hyvin *Kyllikin* nimeämää ansioäitiprobleemaa. *Krapun* puolison virkamiehen palkka ei ole riittävä takamaan perheen elintasoa, mutta silti perhe kokee kotiäitiyden parhaana vaihtoehtona. 1950-luvulla kotiäitejä oli kaikissa yhteiskuntaluokissa. Esimerkiksi maaseudulla monet maatalonemännät olivat kotona samoin kuin työväestön rouvat. Maatalonemäntien asemassa pitää ottaa huomioon, että he tekivät raskasta työtä maatiloilla. Lapsiperheiden asemaa ja syntyvyyden kasvua pyrittiin lisäämään lainsäädännön avulla sotien jälkeen. Suomessa otettiin käyttöön lapsilisät vuonna 1948, ja äitiyspakkausta alettiin

²⁶⁵ Mirkku, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁶⁶ Kyllikki, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁶⁷ Krapu, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁶⁸ Suopursu, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁶⁹ Krapu, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

jakaa vuodesta 1949 lähtien kaikille perheille. Lisäksi vuonna 1944 Suomeen säädettiin neuvolalaki, joka velvoitti kuntia järjestämään neuvolapalvelut. Väestöliiton tavoitteena olikin lisätä Suomen väkilukua kuuteen miljoonaan, mikä olisi vaatinut, että perheet olisivat saaneet vähintään neljä lasta.²⁷⁰

Sari on puolestaan valinnut riittävän elintason turvaamiseksi kotiäitiyden sijasta ansiotyön. Valintaansa hän perustelee rahapulalla, joka vaivasi nuorta perhettä ensimmäisen lapsen syntymän jälkeen. *Sari* siirtyi lapsen syntymän jälkeen takaisin vanhaan työhönsä, ja lapsesta jäi pitämään huolta uskollinen apulainen. *Sinikka* taas kirjoittaa, että perheen molemmat vanhemmat voivat käydä toimesta, koska kirjoittajan äiti hoitaa lasta kotona²⁷¹. Kirsi-Maria Hytösen mukaan monissa perheissä äiti pääsi mukaan työelämään kotiapulaisen hoitaessa lapset. Hytönen tuo kuitenkin tutkimuksessaan esiin Kotilieden artikkeleita, joissa pohdittiin naisten ansiotyön kannattavuutta. Lehden mukaan kotiapulaisen palkan ja yhteisverotuksen vuoksi naisten ansiotyö ei ollut kannattavaa. Lisäksi lehdessä viitattiin siihen, että perheille ei välttämättä ollut rahan tarvetta, vaan he lähtivät turhaan mukaan elintasokilpailuun.²⁷²

Sari kuvailee ansiotyön tuottamia ongelmia ja omia ajatuksiansa siitä. Hän kirjoittaa olevansa ”ikään kuin kahtia repäisty” työn ja kodin välillä. Vaikka apulainen hoitaakin lasta hyvin ja kirjoittaja menestyy hyvin työelämässä, hän kokee mustasukkaisuutta apulaisen ja lapsen suhteesta. Kun tilanne on jatkunut pitkään, ja lapsi on jo saavuttanut kouluiän, *Sari* on huomannut, että hän on tehnyt väärän valinnan. Hänen mielestään lapsi tarvitsisi kotiäidin ja sisaruksia, joiden hankintaa on lykätty töiden vuoksi. *Sari* kuitenkin pohtii, kuinka miehen palkka riittäisi koko perheen elättämiseen ja miten hän sopeutuisi kotiäidin rooliin.²⁷³

Kotitalouskeskus teetti vuonna 1956 tutkimuksen perheenemännyydestä ja ansiotyöstä. Tutkimuksen päätarkoitus oli selvittää, miksi naimisissa olevat naiset olivat töissä, eli naisten oloa kotona pidettiin vallitsevana olotilana.²⁷⁴ Jallinojan esille tuoman tutkimuksen mukaan vuosina 1955–1954 syntyneiden lasten kaupunkilaisäideistä 63 prosenttia hoitivat lapsensa kotona kolmen ensimmäisen vuoden ajan. Vuosina 1950–1954 syntyneiden lasten äideissä

²⁷⁰Koskinen-Koivisto & Marander-Eklund 2013, 164; Wrede, 2003, 58.

²⁷¹ Sinikka, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁷² Sari, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.; Hytönen 2014, 192–193, 212.

²⁷³ Sari, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁷⁴ Koskinen-Koivisto & Marander-Eklund 2013, 164

sama osuus oli 70 prosenttia, ja neljän edellisen syntymävuoden aikana luku oli kolme prosenttia korkeampi.²⁷⁵ Kotiäitien lasten ensimmäisten ikävuosien aikana luku laski tarkkailuajanjaksolla kaupunkilaisäitien keskuudessa kymmenellä prosentilla. Tämä kuvastaa hyvin sitä, kuinka naisten osuus ansiotyössä lisääntyi lasten syntymän jälkeen. Hytönen tuo tutkimuksessaan esille, että vaikka 1950-lukua pidetään kotirouvien vuosikymmenenä, pelkkiä kotirouvia, joiden työtaakka oli kevyt, ei kyseisenä aikana ollut kovin paljon maaseutuvaltaisuuden vuoksi. Suurin osa niin sanotuista kotiäideistä oli maatalon emäntiä, joiden työtaakka oli raskas. Kaupungeissa kotirouvia oli vähän²⁷⁶. *Sari* kuvaa kotiaan kirjoituksessa epänormaalisti, koska on itse ansiotyössä: Kotitalouskeskuksen tutkimustulosten tavoin *Sarin* pitää kotiäitiyyttä vallitsevana olotilana, vaikka hän ei ole itse kotiäiti²⁷⁷.

Nimimerkit *Sari*, *Kyllikki* ja *Krapu* ovat kaikki joutuneet miettimään kotiäitiyyttä ja ansiotyötä. *Kyllikki* ja *Krapu* työskentelivät kotiäitinä, kun taas *Sari* valitsi ansiotyön paremman elintason takia. *Krapu* puolestaan teki konekirjoitustöitä kotona. Kaikki naiset olisivat halunneet olla kotona, mutta rahan vuoksi se ei onnistunut. Naisten toimijuuteen vaikutti perheen taloudellinen tilanne. Kaikki naiset olivat teksteissään aktiivisia toimijoita, joiden toimintaan vaikutti taloudellinen tilanne. Naiset kuitenkin kuvailivat, että he tekevät isot päätökset perheessä, ja esimerkiksi *Krapu* kirjoitti, että helpottaakseen miestä hän oli ottanut konekirjoitustyötä. Tällä tavalla *Krapu* korostaa omassa tekstissään aktiivista toimijuuttaan valinnassaan. Samoin *Sari* pohtii, voisiko hän ryhtyä kotiäidiksi. Päätöstään hän kuvailee omaksi päätökseksi ja miettii omia tuntemuksiaan. Kirsi-Maria Hytönen kirjoittaa teoksessaan, että päätökset naisten ansiotyöstä eivät hänen aineistojensa perusteella olleet ainoastaan naisten itsenäisesti päätettävissä. Heidän päätöksiinsä vaikutti perhe ja aviomies.²⁷⁸

Hytönen on tutkinut väitöskirjassaan naistenlehdissä käytyä keskustelua koti- ja ansioäitiyden ristiriidoista sodan jälkeisenä aikana. Hytösen mukaan julkisessa keskustelussa esille nousee kotiäitiyden tukeminen. Kirjoittajat kokivat, että pääosin ainoa syy ansioäitiyteen oli rahan puute. Ansioäitiyden vuoksi naisten kannettavaksi lankesi raskas

²⁷⁵ Jallinoja 1984, 82.

²⁷⁶ Hytönen 2014, 208.

²⁷⁷ Sari, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁷⁸ Hytönen, 2014 209.

kaksoistaakka, koska ansiotyön lisäksi heidän täytyi pitää huolta kodista. Ratkaisuksi tähän taakkaan naistenlehdet tarjoavat ansiotyöstä luopumista ja keskittymistä kotiäitiyteen. Yhteiskunta pyrki helpottamaan tätä raskasta kaksoistaakka lainsäädännön avulla. Sotien jälkeisenä aikana ansioäitien tukemiseksi säädettiin muun muassa lait pakollisesta synnytyslomasta ja siitä, ettei työntekijää saanut erottaa raskauden vuoksi²⁷⁹. Hytösen mukaan tämänkaltaisen julkinen keskustelu loi ansioäideille paineita ja syyllisyyttä, koska keskusteluissa keskityttiin ansioäitiyden arvosteluun ja perheenemännyyden korostamiseen.²⁸⁰ Kotiäitiyttä käsittelevissä vastauskirjoituksissa heijastuu taustalta naisten syyllisyys siitä, että he ovat ansiotyössä, minkä vuoksi kodinhoito jäi pienemmälle huomiolle. Samoin kirjoituksista voi huomata sen, että kotiäitiyttä pidettiin oikeana, vaikka kirjoittaja olisikin ollut ansiotyössä.

Myös *Paletti* käsittelee tekstissään kotirouvan aseman valitsemista toiminnankohteena olon kautta. *Sari*, *Kyllikki* ja *Krapu olivat* aktiivisia toimijoita asemaansa valitessaan, vaikka perheiden taloudellinen asema oli vaikuttanut heidän valintoihinsa. *Paletin* asema oli erilainen. Hän kertoo, kuinka hän 17-vuotiaana valitsi koulunkäynnin panostaakseen ammattitanssijan uraan. Tulevan miehensä tavatessaan kirjoittaja olisi halunnut jatkaa tanssijan uraa, mutta mies oli eri mieltä. Mies torjui haaveet ja valitsi *Paletille* kotirouvan uran.²⁸¹ Kotirouvan asemastaan nimimerkki *Paletti* kirjoittaa seuraavalla tavalla:

En voi niinkään sanoa, että olisin elämässäni epäonnistunut ja hairahtanut lopettaessani opiskeluni ja mennessäni naimisiin. Sillä onhan minulla kiinnekohtaa koti ja perhe. Mieheni on hyvässä asemassa yhteiskunnassa, on uskollinen ja rakastaa minua ja minäkin rakastan häntä.²⁸²

Kirjoittaja haaveilee kuitenkin vielä kirjoituksen lopussa tanssijan urasta ja jännittävämmästä elämästä. *Paletin* nuoruuden haaveet liittyivät uraan, joka kariutui avioliittoon. Ammattitanssijan uran valitsemista ammatiksi voidaan pitää myös omalla tavallaan nuoruuden haaveena, joka ei ehkä olisi toteutunut, mutta toisaalta miehen määräävä asema päätöksenteossa kuvastaa myös sen ajan perhehierarkiaa. Miestä pidettiin perheen päänä ja

²⁷⁹ Lähteenmäki 1994, 72–73

²⁸⁰ Hytönen, 2014 192–198

²⁸¹ Paletti, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁸² Paletti, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

elättäjänä. Naisen paikka oli kotona. Nimimerkki *Paletti* mainitseekin tekstissään, että mies on hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa, ja tämän vuoksi kotirouvana olo on mahdollista.

Myös kirjoituskilpailun voittajakirjoituksessa käsitellään kotiäidin asemaa ja sen tuomaa työtaakkaa. 1950-luvulla kotiäidin odotettiin toimivan mahdollisimman tehokkaasti ja järjestelmällisesti, koska koti miellettiin kotiäidin työpaikaksi.²⁸³ *Leija* kirjoittaa, että vaikka hän rakastaa lapsiaan ja aviomiestään, hän tuntee välillä, että hänen kätensä ovat ”elävät pölyrievut ja selkäranka on harjanvarren korvike”. *Leija* kirjoittaa kärjistetysti, että aivojaan hänen tarvitsee käyttää ainoastaan silloin, kun hän päättää viikon ruokalistan.²⁸⁴ Leijan haaveena olisi saada omaa aikaa jatkuvien kotiaskareiden keskellä. Työelämän ja kotirouvan aseman suhdetta kirjoittaja tuo esille kertomalla keskustelusta, jossa hänen naimaton tätinsä oli todennut kirjoittajalle, että hänellä on helppoa, kun hän vain elää nukkekodissa ja ompelee tytöille rimpsuja hameisiin. Tati puolestaan joutuu istumaan virastossa poudalla ja sateella²⁸⁵. Kirjoittaja tuokin nokkelalla tavalla tekstissä esiin, kuinka hän tuntee, etteivät kaikki ymmärrä kotirouvan työpanosta ja pitävät hänen työtään ikään kuin pienenä kotileikkinä.

6.2 Minulla on työ joka täyttää täysin toiveeni

Koti- ja ansioäitiyden problematiikan ohella kirjoituksissa tuodaan myös esille erilaisia työpaikkoja ja -tehtäviä. Miesten työtehtävistä mainittaessa korostetaan yleisemmin virkamiehen ammattia. Kirjoittajat määrittelevät kirjoituksissaan perheidensä elintason miehensä virkamiehen ammatin kautta. Esimerkiksi *Hakopää* kirjoittaa tekstissään, että hänen miehensä virkamiehen tulot riittävät ainoastaan vaatimattomaan ja yksitoikkoiseen elämään²⁸⁶. Teksteistä kuvastuu myös sukupuolen vaikutus työelämässä. Kirjoittajat nimittäin kuvaavat aikakaudelle tyypillisesti miehiä perheen pääelättäjiksi.

Naiset käsittelevät teksteissään omaa ansiotyötään kolmella eri tavalla, joita ovat ammatin mainitseminen, työhön liittyvien yleisten asioiden kuvailu sekä haaveammattien kuvailu. Teksteissä mainittuja ammatteja ovat opettajan, sairaanhoitajan, lastenhoitajan, kotiapulaisen, virkanaisen, satamatyöntekijän, tehdastyöläisen sekä leipomotyöntekijän

²⁸³ Hytönen, 2014 163–164.

²⁸⁴ Leija, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁸⁵ Leija, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁸⁶ Hakopää, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

ammattit. Historiantutkija Marjatta Rahikainen tuo artikkelissaan "Kaupunkilaisnuorten töitä 1950–1970-luvulla" esille, kuinka nuorten naisten työmarkkinat laajenivat 1950-luvulla koti- ja myymäläapulaisesta myös muihin ammatteihin. Aiemmin monen nuoren tytön ensimmäisen ammatti oli ollut kotiapulainen. Kotiapulaisen pestiä käytettiin eräänlaisena ponnahduslautana tulevaisuutta varten.²⁸⁷ Myös kirjoituskilpailun vastauskirjoituksissa monet kirjoittajat käsittelevät lapsuuttaan, jossa he nuorina tyttöinä aloittivat ensimmäisen pestinsä kouluttamattomina kotiapulaisina. Esimerkiksi *Toivorikas* aloitti kotiapulaisen uransa 12-vuotiaana. Köyhän kodin kasvattina *Toivorikas* joutui jo nuorella iällä kotiapulaiseksi. Hän kuvaa päivää, jolloin sai tiedon uudesta paikasta, yhdeksi elämänsä onnellisimmaksi päiväksi, koska uudessa työssään hän ei joutunut näkemään nälkää.

Ita puolestaan kuvailee tekstissään kotiapulaisen ammattiaan ruotsalaisessa perheessä²⁸⁸. Kirjoittaja kirjoittaa katkeran tilityksen siitä, miten hänen toimijuuttaan on aina rajoittanut se, että hän asuu toisten ihmisten nurkissa ja on joutunut työskentelemään vieraille. *Itan* mielestä isäntäperhe pitää häntä tyhmänä, koska he toistavat aina samoja asioita, ja omia aivoja ei tarvitse käyttää ollenkaan. Lisäksi kirjoittaja ajattelee, että suomalainen rouva ei tarvitsisi kotiapulaista, mutta ruotsalaiset rouvat yrittävät teettää kotiapulaisella kaikki työt siivoamisesta pyykkäämiseen, jotka eivät *Itan* mielestä ole kotiapulaiselle kuuluvia töitä.²⁸⁹

Ita määrittelee tekstissään kotiapulaisen työtehtäviä ja elämää mielenkiintoisesti, vaikka tekstistä kuultaa selvästi lävitse kyllästyminen työtä kohtaan. Vapaata on vähän, ja vaikka puhutaan vapaapäivistä, vapaa alkaa vasta puoliltapäivin. Lisäksi työtehtävät ovat raskaita, ja hänen mielestään kotirouvat eivät tiedä kotiapulaisen toimenkuvaa. Koti- sekä myymäläapulaisista oli Suomessa pulaa 50-luvulla kasvavan elintason ja kaupungistumisen johdosta²⁹⁰. Ammatinvalinnanohjaajat eivät suositelleetkaan kotiapulaisen uraa ammatiksi vaikka vapaita työpaikkoja oli tarjolla. Kotiapulaisen ei ollut mahdollista edetä uralle, eikä työ opettanut ammattitaitoa.²⁹¹

²⁸⁷ Rahikainen 1999, 344–346.

²⁸⁸ Vastaus on lähetetty Tukholmasta ja tekstissä *Ita* kertoo olevansa kotiapulaisena ulkomailla (*Ita*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.).

²⁸⁹ *Ita*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁹⁰ Rahikainen, 1999, 342.

²⁹¹ Selin, 2013, 88–89.

Ita tavoin nimimerkki *Nuori äiti* käsittelee tekstissään ansiotyön tekemistä Ruotsissa.²⁹² Heidän ratkaisunsa lähteä Ruotsiin ansiotyöhön ei ollut aikakaudelle mitenkään erikoinen, vaikka Ruotsiin muutto kiihtyi huippuvauhtiin vasta 1960-luvun loppupuolella. Vuosina 1950–1963 Suomesta muutti Ruotsiin 10 000 asukasta, kun taas esimerkiksi vuonna 1970 melkein prosenttia Suomen väestöstä muutti Ruotsiin. Useat suomalaiset lähtivät Nuoren äidin tavoin vain lyhyisiin työtehtäviin Ruotsiin ja palasivat takaisin Suomeen.²⁹³

1950-luvulla naiset muuttivat miehiä enemmän ansiotyöhön Ruotsiin. Ruotsissa siirtolaisia houkuttelivat korkeampien palkkojen ja elintason lisäksi maastamuuton tuoma vapaus. Pientilallisten lapset olivat perinteisesti jatkaneet vanhempiensa jalanjäljissä talon, peltojen ja metsien hoitoa, kun taas Ruotsiin muutto tarjosi aivan uudenlaisen tulevaisuuden ja vapauden tästä kaikesta. Lisäksi kaikille lapsille ei riittänyt omaa tilaa hoidettavaksi. Sotien jälkeen Ruotsiin lähdettiin eniten ruotsinkieliseltä Pohjanmaalta ja Pohjois-Suomesta. Pohjois-Suomesta lähdettiin eniten Ruotsiin myös muuton huippuvuosina 1969–1970. Pohjois-Suomen suuria muuttolukuja selittää muun muassa se, että sota-aikaan Pohjois-Suomesta oli lähetetty paljon lapsia Ruotsiin, ja tällä tavalla Ruotsi oli tullut tutuksi. Lisäksi saman paikkakunnan korkeita muuttolukuja selittää niin sanottu ketjumuutto, jossa Ruotsiin lähdettiin jonkun tutun perässä. Suomalaiset tekivät Ruotsissa perinteisesti raskaita ja likaisia töitä, joihin ei tarvittu kielitaitoa. Lisäksi naiset työskentelivät kotiapulaisina perheissä.²⁹⁴

Kirjoituskilpailun ajankohtana Ruotsiin muutto ei ollut vielä saavuttanut huippulukemiansa, mikä näkyy myös siinä, että Ruotsiin muuttoa käsitellään ainoastaan kolmessa tekstissä. Lisäksi suomalaisessa lehdessä järjestetty kirjoituskilpailu ei todennäköisesti tavoittanut ulkomailla asuvia. *Ita*, *Nuori äiti* ja *53 vuotias irtonumeron lukija* tuovat teksteissään esille Ruotsiin muuton eri puolia. *Nuori äiti* käsittelee muuton lyhyt aikaisuutta, *Ita* pohtii tekstissään Tukholman asuntopulaa ja mahdollisuutta omaan asuntoon. *53 vuotias irtonumeron lukija* puolestaan myöntää, että perheellä on parempi toimeentulo, mutta hän kaipaa äitiään, joka asuu Suomessa.²⁹⁵

Rahikaisen mukaan nuorten naisten yleisiä ammatteja 1950-luvulla olivat koti- ja myymäläapulaisen ohella muun muassa sairaanhoitajan, leipomotyöntekijän,

²⁹² Jaana, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁹³ Snellman, 2010, 85–86.

²⁹⁴ Snellman, 2010, 84–89.

²⁹⁵ Nuori äiti, Ita & 53 vuotias irtonumeron lukija, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

keittiöapulaisen, tarjoilijan, kampaajan ja yleiskonttoristin ammatit²⁹⁶. Historiantutkija Sinikka Selin puolestaan käsittelee artikkelissaan nuorten naisten toiveammatteja pitkällä 50-luvulla. Toiveammatteja olivat kauppa- ja konttoriala, lastenhoitajan, kättilön sekä sairaanhoitajan ammatit. Siivoojan ja pyykkäriin ammatteja puolestaan pidettiin epämieluisina.²⁹⁷ Selinin ja Rahikaisen esille tuomat nuorten toiveammatit ja työpaikat vastaavat myös hyvin kirjoittajien käsittelemiä ammatteja. Vastauskirjoituksissa naisten ammatit voidaan jakaa kahteen kategoriaan: nuoruuden väliaikainen työ ja aikuisuuden ammatti, jossa kirjoittaja on toiminut tai työskentelee edelleen. *Yksi monista* kirjoittaa, kuinka hän 16-vuotiaana vanhempiansa kuoltua sai työpaikan leipomosta. Kirjoittaja kuvailee, miten hän luuli leipomotyön olevan hänen koko elämänsä ammatti, kunnes hän tapasi 20-vuotiaana miehensä ja luopui ansiotyöstä.²⁹⁸

Yksi monista kuvailee tekstissään, miten hän vanhempiansa kuoltua joutui hankkimaan ansiotyön. *Hanna* puolestaan käsittelee tekstissään, kuinka hän köyhän perheen kasvattina työskenteli kesäisin. Hanna kirjoittaa vastauksessaan, että vaikka perhe oli köyhä, hän jatkoi muiden sisaruksiensa tavoin koulunkäyntiä. Kirjoittaja kuvailee elämäntilannettaan opiskeluaikoina:

”Kesät tein työtä satamassa, talvet näin nälkää ja opiskelin. Vuosikausiin en silloin noussut kylläisenä pöydästä. Samoin oli toistenkin laita. Valmistuin sitten aikanaan ja sain viran silloin tuntuivat rahahuolet loppuvan ja olisivathan ne loppuneet jos olisin tuloni yksin käyttänyt.”²⁹⁹

Hanna kuvailee tekstissään sitä, kuinka hän työskenteli kesäaikoina satamassa. Myös *Pikku-Annu* muistelee kirjoituksessaan sitä, kuinka hän muutaman muun opiskelijan tavoin työskenteli kesäisin paikkakunnan tehdaslaitoksella saadakseen hankittua koulurahoja.³⁰⁰ Opiskelijoiden työskentely kesäloma aikana olikin suhteellisen yleistä 1950-luvulla. Yli puolet tytöistä ja kaksi kolmas osaa pojista työskenteli 1950-luvulla oppikoulujen kesälomilla.³⁰¹

²⁹⁶ Rahikainen 1999, 345.

²⁹⁷ Selin, 2013 92–96.

²⁹⁸ *Yksi monista*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

²⁹⁹ *Hanna*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

³⁰⁰ *Pikku-Annu*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

³⁰¹ Selin 2013,88.

Nuorista 15–19-vuotiaista naisista vuonna 1950 ammatissa toimi 53,4 %. Vastaava luku 14-vuotiaiden kohdalla oli 5,7 %.³⁰²

Kirjoittajat nostavat niin sanotuista aikuisiän töistä esille opettajan, lastenhoitajan, karjakon ja sairaanhoitajan työt. Sosiologi Harriet Bradley kuvailee teoksessaan "Men's work, women's work" kuinka teollisuusmaissa esiintyi sodan jälkeisenä aikana samantyyppinen jako miesten ja naisten ammatteihin ja töihin. Naisten ammatteja olivat muun muassa sairaanhoitajan ja opettajan ammatit. Esimerkiksi vuonna 1960 Suomen lääkäreistä 23,4 % oli naisia.³⁰³ Sodan jälkeisenä aikana naisten mahdollisuudet ansiotyöhän kasvoivat kaikissa teollisuusmaissa muun muassa sen vuoksi, että sosiaalialalle ja valtion hallintoon alkoi syntyä uusia työpaikkoja³⁰⁴. *Sairaanhoitaja soria*³⁰⁵ kuvailee tekstissään kuinka hän onnistui saamaan hyvän työpaikan ja tienasi töistä yhtä paljon kuin hänen miehensä ja aikuinen poikansa. Kirjoittaja *Pellervonkitkijä* puolestaan kuvailee tekstissään kuinka hänen toiveidensa täyttymys oli saada oma työ sairaala-apulaisena. Lapsuutensa kirjoittaja kasvoi maalaiskodissa ja kuvailee itseään maalaiskodin tyttäreksi, joka on ollut suurimman osan elämästään ilman ammattia.³⁰⁶ Lisäksi *Mirkku* kuvailee sitä, kuinka hän työskentelee kruunullisessa sairaalassa.³⁰⁷ Sairaalassa työskentelevät naiset puhuvat työstään ylpeydellä. *Sairaanhoitaja Soria* kertoo siitä, kuinka hän tienasi saman verran kuin miehet. Koska hän oli jo kirjoitushetkellä luopunut ammatistaan, hän tuntee olevansa tarpeeton, koska hän on vain kotona. *Pellervonkitkijä* puolestaan korostaa työssään sitä, että se on hänen ensimmäinen niin sanottu oikea työnsä maalaiskodin töiden jälkeen.

Lisäksi opettajat ja lastenhoitajat kertovat kirjoituksissaan lasten kanssa työskentelystä. Huomattavaa onkin, kuinka opettajat yleisimmin merkkasivat nimensä alkuun ammattinsa samalla tavoin kuin muut merkitsivät nimensä alkuun siviilisäätynsä. *Kevätkaipuu* kirjoittaa vastauksessaan opettajan lauantaista työpäivästä, jolloin oppilaat askartelevat luokassa. Kirjoittaja toteaaakin kirjoituksessaan työskentelevänsä ammatissa, josta hän nauttii.³⁰⁸

³⁰² Rahikainen 1999, 339.

³⁰³ Bradley 1989, 17–18.

³⁰⁴ Braybon & Summerfield 1987, 261.

³⁰⁵ Kirjoittaja ei erittele tekstissään tarkemmin ammattiansa, mutta nimimerkin perusteella voi päätellä, että hän on sairaanhoitaja (*Sairaanhoitaja soria*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.)

³⁰⁶ *Pellervonkitkijä*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

³⁰⁷ *Mirkku*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

³⁰⁸ *Kevätkaipuu*, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

Tarkan ammatin nimeämisen ohella kirjoittajat tuovat kirjoituksissaan esille ansiotyöhön liittyviä asioita. Tällaisia asioita ovat muun muassa oman toimeentulon turvaaminen³⁰⁹, työpaikka-asunto, työttömyys, töihin paluu ja omalla uralla eteneminen. *Varjoja vain* kuvailee tekstissään, kuinka hänen on vaikea saada työtä ikänsä johdosta. Keski-ikäinen kirjoittaja kertoo, kuinka hän haluaisi tehdä töitä, mutta hän saa kieltävän vastauksen työpaikoilta ikänsä johdosta.³¹⁰

Paidaton puolestaan kuvailee tekstissään ansiotyötään työksi, joka täyttää täysin hänen toiveensa. *Krapu* kertoo tekstissään etenemisestään työssä. Hänen mukaansa työssä oli kahdenlaisia työtehtäviä: vaikeampia ja helpompia. Tekstissään hän tuo esille, kuinka hän eteni urallaan vaikeampiin työtehtäviin, mutta tämän jälkeen hänet alennettiin taas helpompiin työtehtäviin. Lisäksi hän käsittelee tekstissään työpaikkaromanssiaan.³¹¹ *Rva optimisti* käsittelee tekstissään töihin paluuta kotirouvana olemisen jälkeen. Hän kuvailee paluutaan seuraavalla tavalla:

”Minulle tuli valtava päästä taas työhön, saada ansaita rahaa, toiveeni tietenkin toteutui. Elämäni muuttuu äkkiä hyvin kiehtovaksi ja siihen liittyi jotakin uutta ja kiinnostavaa. Olin pidetty työpaikassani. Sain tunnustusta työssäni ja olin onnellinen.”³¹²

Kirjoittajat käsittelevät teksteissään haluaan palata töihin kotirouvana olon jälkeen. Erilaisissa työpaikkoihin liittyvissä kuvauksissa korostuivat toimeentulo, työssä viihtyminen sekä työn luomat haasteet. Kirjoittajat eivät nimenneet tarkasti ammattejaan, vaan kuvailivat työn vaikutusta yleisellä tasolla. Tällainen työn mainitseminen ilman tarkempaa nimeämistä kuvastaa hyvin myös kotonaolon ja työssäkäynnin eroavuutta. Asia korostuu varsinkin niissä kirjoituksissa, joissa painotetaan omaa toimeentuloa ja sitä, miten kirjoittajalla on oma työ ja pieni asunto. Kirjoituksissa korostui sukupuolittuneesti niin sanotut naisten ammatit. Lisäksi naiset toivat kirjoituksissaan esille työpaikan luomaa itsenäisyyttä, joka kertoo omalla tavallaan naisten aseman muutoksesta. Kuitenkin huomattavaa on se, etteivät naiset korosta töihin liittyvissä kirjoituksissaan maataloustöitä. Voidaan olettaa, että kirjoittajat kokivat

³⁰⁹ Esimerkiksi nimimerkki Toiveesta totta kuvailee kirjoituksessaan, kuinka hän on täysi-ikäinen ja ansaitsee oman toimeentulonsa (Toiveesta totta, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.).

³¹⁰ Varjoja vain, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

³¹¹ Krapu, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

³¹² Rva optimisti, Eeva, kirjoituskilpailu, K-per.

maaseudulla tehtävät työt enemmän perheenemännän rooliin liittyväksi, eivätkä niin sanottuihin ansiotöihin. Ansiotöihin laskettiin ainoastaan työskentely perheen ulkopuolella.

7. Päättäntö

1950-luvun loppupuolella järjestetyssä kilpikirjoituksessa kirjoittajat pohtivat onnestaan puuttuvia tekijöitä. Kirjoittajat kuvailivat teksteissään elämäänsä ja sitä, miten se voisi olla onnellisempi, mutta myös tekijöitä, jotka tekevät kirjoittajat onnelliseksi. Tutkimuksellisesti mielenkiintoista olikin se, kuinka sodan jälkeinen aika vaikutti kirjoittajien kirjoituksiin. Kuinka kirjoittajat kuvailivat muun muassa sota- ja jälleenrakennusaikaa, perhe-elämää sekä perheen ongelmia. Kilpakeruun aihe, ajankuva ja naiskirjoittajien kirjoitustyyli loivat kirjoitusten välille mielenkiintoisen kehyksen, jossa 247 naista käsittelee omasta näkökulmastaan elämäänsä. Kilpakeruun aihe ja tutkimuskysymykset loivat pohjan analyysilleni. Analyysissä piti ottaa huomioon kilpakeruun aiheen tuomat painotukset. Esimerkiksi perhe korostui teksteissä sen vuoksi, että kilpakeruun aiheessa painotettiin onnellisuutta. Kilpakeruun aihe loi suuntaviivat kirjoituksella, ja tämän vuoksi kirjoitustyyli voi olla aivan erilainen kuin esimerkiksi silloin, jos aiheena olisi ollut kertoa sotamuistoista ja sodanjälkeisestä ajasta. Koska kilpakeruun aihe oli abstrakti, tämä on voinut vaikuttaa siihen, mitä kirjoittaja toivat esille teksteissä. Onnellisuudelle ei ole tarkkaa määritelmää, ja tämän vuoksi kirjoittajille ei ollut tarkkaa rajausta kirjoitusaiheesta. Lisäksi oman vaikutuksensa vastauskirjoituksiin toi kilpakeruun järjestäminen Eeva-lehdessä ja se, että kyseessä oli kilpikirjoitus: kirjoittajat mahdollisesti kokivat, että kirjoitusten pitäisi olla tietäytyylisiä.

Kirjoitusten keskiöön nousi kirjoittajien omaan elämään liittyvät asiat. Näitä asioita olivat muun muassa perhe, rakkaus ja lapset. Kirjoittajat määrittelivät tekstissään perhemallejaan ja toiveitaan suhteessa perheeseen. Tällöin keskiöön nousi ydinperheajatus ja lapsien korostettu asema. Lisäksi yksinäiset naiset kuvasivat perhetoiveitaan ja muiden suhtautumista heidän asemaansa. Toisaalta he toivat teksteissään esille sitä, miten he eivät voi myöntää olevansa onnellisia, koska heiltä puuttuu perhe. Myös Eeva-lehden toimitus korosti kirjoituskilpailun yhteenvedossa naisten perheellistä asemaa kuvailemalla sitä, kuinka naiset haaveilivat luonteelleen tyypillisesti miehestä, perheestä ja omasta kodista. Tämä kuvastaa aikakauden ajattelutapaa ja ajatusta naisen asemasta.

Perheeseen liittyvien asioiden lisäksi kirjoituksissa korostui uskonto eri näkökulmista käsiteltynä. Uskonnon merkitys korostui erityisesti ongelmia ja hätää käsittelevissä aiheissa, mutta kirjoittajat liittivät uskonnon myös yleisluonteisesti muihin kirjoituksiin. Tällöin uskontoa tuotiin esille nopeiden viittausten kautta. Tällaiset erilaiset viittaukset tuovat esille uskonnon tärkeyttä kirjoittajille. Vaikka uskontoa ei käsitelty pääaiheena, niin se tuotiin eri tavoin esiin.

Vastauskirjoituksista heijastui sodan ja pitkän 50-luvun ajankuva monella eri tavalla. Ensinnäkin vastauksissa korostui perheen ja lasten merkitys. Sodan jälkeen Suomessa syntyi enemmän lapsia kuin koskaan aikaisemmin ja tämän vuoksi 50-lukua nimitettiin myös lasten vuosikymmeneksi. Kirjoittajat kuvailivat teksteissään lapsiaan ja perheitään aikakaudelle tyypillisesti. Toiseksi kirjoituksissa kuvattiin sodan ajankuvaa. Sota-ajan vaikutukset heijastuivat myös sodan jälkeiseen aikaan muun muassa jälleenrakennuksen kautta. Lisäksi kirjoittajat toivat esille ajankuvaa monien eri asioiden kautta. Vaikkakin kertomukset olisivat sopineet myös muille lähivuosikymmenille. Sairauksien käsittelyssä korostui tuberkuloosin merkitys. Kirjoituksista pystyi kuitenkin huomaamaan, että tuberkuloosin huippuaika oli mennyt jo ohitse. Yksinäisyyttä käsittelevissä kirjoituksissa käsiteltiin pääosin puolison kaipuuta. Kirjoituksista heijastui se, kuinka avioliittoa pidettiin vallitsevana olotilana. Tämä kuvaus olisi sopinut muillekin vuosikymmenille, vaikkakin naisten asema oli muuttumassa.

Suomen maaseutu kohtasi rakennemuutoksen vuoksi suuren muutoksen 1960-luvulla, mutta muutos alkoi näkyä jo edellisellä vuosikymmenellä. Vastauskirjoituksissa maaseudun ja kaupungin suhdetta käsiteltiin puolustamalla maaseudun arvoja, kuvailemalla maaseudun luontoa ja vertailemalla puolueellisesti maaseutua ja kaupunkia maalaisten näkökulmasta. Teksteissä korostui maaseudun puolustaminen ja toisaalta suomalaisen maalaismaisemasta kirjoittaminen. Kirjoituskilpailun vastauksien joukossa oli kirjoituksia, jotka oli kokonaan rakennettu maaseudun puolustamiseksi. Toisaalta useissa kirjoituksissa maaseutua kuvailtiin lapsuusmaiseman kautta. Tällainen maaseudun puolustelu kuvastaa maaseudulla käynnissä ollutta muutosta, minkä vuoksi kirjoittajat kokivat maaseudun aseman alemmaksi kuin kaupungin. Maaseudun ja kaupunkien suhdetta käsittelevissä kappaleissa 50-luvun ajankuva välittyi maaseudun muutoksen kautta. Maaseudulla asuvat kirjoittajat puolustelivat asuinalueensa asemaa. Tällainen puolustelu heijasti kaupunkien kasvavaa suosiota ja toisaalta myös maaseudun alemmuusasemaa. Jos kirjoituskilpailu olisi järjestetty kymmenen vuotta

myöhemmin niin rakennemuutosta ja sen ilmiöitä käsitteleviä tekstejä olisi ollut todennäköisesti enemmän

Ansiotyötä käsittelevissä teksteissä kirjoittajat olivat ylpeitä työpaikoistaan, ja varsinkin nuoret kirjoittajat korostivat työn tuomaa itsenäisyyttä. Toisaalta kirjoittajat kuvailivat teksteissään myös nuoruuden väliaikaisia töitä, joissa oli tarkoitus olla naimisiinmenoon asti tai tehdä töitä opiskelun ohella. Naisten astuminen työelämään helpotti yksinäisten naisten asemaa ja toimeentuloa, koska tällöin naisten riippuvuus miehistä väheni. Tämä korosti naisten asemaa aktiivisina toimijoina, jolloin he pystyivät vaikuttamaan enemmän itseään koskeviin asioihin. Kirjoittajat korostavat työpaikkojen luomaa aktiivista toimijuutta mutta toisaalta myös toiminnan kohteena oloa, jos varallisuus pakotti kirjoittajat menemään töihin.

Käytin sukupuolta kirjoituskilpailun kategoriana eli aineistorajaus tapahtui sukupuolen kautta. Käsittelin tutkielmassani ainoastaan naisten kirjoituksia. Sukupuolen vaikutus näkyi vastauksien analysoinnissa muun muassa ansiotyötä ja kotiäitiyttä käsittelevissä kappaleissa. Myös vähäinen sota-ajasta kertominen kuvastaa hyvin sukupuolen vaikutusta kirjoituksiin. Alkoholinkäyttöä käsittelevässä kappaleessa esille nousee sukupuolesta johtuva muistitiedon subjektiivisuus, koska kirjoituksissa naiset käsittelevät miesten alkoholinkäyttöä. Analysoinnissa ei ole aineistorajauksen vuoksi otettu huomioon miesten alkoholinkäyttöön liittyviä muistoja vaan miesten toiminnan kuvailu perustuu naisten muistoihin.

Kirjoittajien toimijuus vaihteli kirjoituksissa aihepiirien mukaan mutta toisaalta myös kirjoitusten sisällä. Lisäksi kirjoittajat kuvailivat saman aihealueen asioita eri tavalla suhteessa omaan toimijuuteensa. Alkoholista ja sairauksista käsittelevissä kappaleissa kirjoittajat useimmiten kuvailivat itsensä toiminnan kohteen äärimuodon eli uhrin asemaan, mutta toisaalta vaikeudet nostivat joissain tapauksissa toimijuuden aktiiviseksi. Esimerkiksi nimimerkki Jaana kuvaili tekstissään, miten hän laati juonen miehensä liiallista alkoholinkäytön vähentämiseksi, jolloin hänen toimijuutensa muuttui uhrin asemasta aktiiviseksi toimijaksi. Uhrin asema korostui myös uskonnollisissa viittauksissa, joissa kirjoittajat kokivat asemansa epätoivoisiksi ja hakivat uskonnosta tukea.

Sota-aikaa käsittelevissä kuvauksissa korostui kirjoittajien toiminnan kohteena olo. Kirjoittajat käsitelivät painotetusti teksteissään evakkokokemuksiaan ja sitä, miten heidän

elämänsä muuttui niiden vuoksi. Kirjoittajat sijoittivat itsensä autettavan asemaan, jolloin he muun muassa odottivat maanhankintalain toimeenpanoa. Toisaalta teksteissä käsiteltiin suhteellisen vähän sota-aikoja, vaikka jokainen kirjoittaja oli elänyt nämä ajat. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että kirjoitukset olivat naisten kirjoittamia, jolloin he eivät kokeneet omia sotakokemuksiaan niin merkittäviksi. Samalla tavoin jälleenrakennusajan monet symbolit jäivät kirjoituksissa pienempään osaan, vaikka toisaalta kirjoittajat toivat teksteissään esille omakotitalossa asumistaan. Kirjoituksissa eivät korostuneet asumispulaan ja ahtauteen liittyvät asiat. Toisaalta kirjoittajat kuitenkin haaveilivat omakotitaloissa asumisesta, jonka pidettiin olevan paras asumismuoto lapsille.

Kirjoitusprosessin aikana pohdin usein sitä, minkälaisen ajankuvan samanaiheinen kirjoituskilpailu loisi nykyajasta. Usein päädyin siihen, että perheen asema nousisi vieläkin keskiöön, mutta toisaalta uskonnon merkitys pienenesi samoin kuin maaseudun aseman puolustelu. Myös työelämään liittyvät paineet olisivat todennäköisesti nykyaikana korkeammalla. Toisaalta 1950-luvun vastauskirjoituksissa ei käsitelty yhtä mainintaa lukuun ottamatta maailmanpoliittista tilannetta. Nykypäivänä tämän merkitys todennäköisesti korostuisi. Sodan jälkeinen aika 1950-luvun loppupuolelle saakka on mielenkiintoinen tutkimusajankohta, koska tähän ajanjaksoon yhdistyy jälleenrakennusajasta luotu yhteisöllinen ihmiskuva ja rakennemuutoksen alun tuoma muutos. Tuolloin muutoksen alla olivat niin työmarkkinat kuin perhekäsitykset. Tähän ajankohtaan ajoitettu kirjoituskilpailu nosti esille monella tavalla ajankuvaa ja suomalaisten onnellisuuden käsityksiä.

8. Lähteet ja kirjallisuus

I ARKISTOLÄHTEET

Kansanperinteen arkisto, Tampereen yliopisto

Eeva-lehden järjestämän ”Mitä onnestani puuttuu?”-kirjoituskilpailun vastauskirjoitukset

II PAINETUT LÄHTEET

Eeva-lehti, 1957

III KIRJALLISUUS

Abrams, Lynn, Oral history theory. Routledge, New York 2010.

Alasuutari, Pertti, Toinen tasavalta, Suomi 1946-1994. Vastapaino, Jyväskylä 1996.

Auvinen, Riitta, Asuntoja perheellisille. Teoksessa Taskinen, Ritva (toim.), Perheen puolesta, väestöliitto 1941-1991. Otava, Keuruu 1991. 177-205.

Bradley, Harriet, Men's work, Women's work, A sociological history of the Sexual Division of Labour in Employment. Polity Press, Cambridge 1989.

Braybon, Gail & Summerfield, Penny, Out of the cage, Women's experiences in two world wars. Routledge & Kegan Paul Inc., London 1987.

De Beauvoir, Simone, Toinen sukupuoli. Tammi, Jyväskylä 1949.

Dolan, Paul, Happiness by design: Finding pleasure and purpose in everyday life, Penquin, Lontoo 2014.

Gordon, Tuula, Single women. Macmillan, London 1994.

Gubrium, Jaber & Holstein, James, What is family. Mayfield Publishing Company, California 1990.

Eskola, Jari, 'Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat – Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta'. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-Kustannus: Jyväskylä 2001, 133-157.

Feldman, Fred, What us this thing called happiness. Oxford university press, Oxford 2010.

Haapala, Pertti, Sosiaalishistoria, johdatus tutkimukseen. Suomen Historiallinen Seura, 1989 Helsinki.

Haapala, Pertti, Väki vähenee – maatalousyhteiskunnan hidas häviö 1950-2000. Teoksessa Markkola Pirjo (toim.) Suurten muutosten aika, Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen, Suomen maatalouden historia. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2004. 233-251.

Harjula, Minna, Terveiden jäljillä, Suomalainen terveystalitiikka 1900-luvulla, Tampereen yliopistopaino Oy, Juvenes Print, Tampere 2007.

Hautamäki, Tiina, Tuberkuloosin ja aidsin kulttuuriset merkitykset. Tampereen yliopistopaino Oy, Juvenes Print, Tampere 2002.

Heino, Harri, Mihin Suomi tänään uskoo. WSOY, Helsinki 2002.

Helen, Ilpo & Jauho, Mikko, Kansalaisuus ja kansanterveys. Gaudeamus kirja, Tampere 2003.

Holmila, Antero & Mikkonen, Simo, Suomi sodan jälkeen, Pelon katkeruuden ja toivon vuodet 1944-1949. Atena, Jyväskylä 2015.

Hytönen, Kirsi-Maria, Ei elämäni lomia mahtunut – Naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana. Kultaneito XVII, Vantaa 2014.

Häggman, Kai, Perheen vuosisata, Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki, 1994.

Häikiö, Martti, Alko – Alkon historia. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 2007.

Jallinoja, Riitta, Perhekäsityksistä perhettä koskeviin ratkaisuihin. Teoksessa Haavio-Mannila, Elina, Jallinoja, Riitta & Strandell, Harriet, Perhe, työ ja tunteet, ristiriitoja ja ratkaisuja. WSOY, Helsinki 1984.

Jallinoja, Riitta Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo (toim.), Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus, Helsinki 2014.

Jallinoja, Riitta, Perheen aika. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 2000.

Juntto, Anneli, Asuntokysymys Suomessa Topeliuksesta tulopolitiikkaan. Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990.

Järvelä, Simo, keuhkotuberkuloosiparantolan genealogia, tiedon tuotannon ja hoidon menetelmät suomalaisessa keuhkotuberkuloosiparantolassa 1932-1960, 4/2005, Sosiologia

Kalela, Jorma, Aika, historia ja yleisö, kirjoituksia historiantutkimuksen lähtökohdista.

Kalela, Jorma, historian tutkimusprosessi, metodinen opas oman ajan historiaa tutkiville. Oy Gaudeamus Ab, Jyväskylä 1976.

Kalela, Jorma, Muistitiedon näkökulmia historiaan. Teoksessa Fingerroos, Haanpää, Heimo & Peltonen, Muistitietotutkimus, Metodologisia kysymyksiä. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2006.

Karisto, Antti; Takala, Pentti & Haapola, Ilkka, Matkalla nykyaikaan – Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. Werner Söderström Oy, Porvoo 2006.

Karisto, Antti (toim.) Suuret ikäluokat, Vastapaino, Tampere 2005.

Kemppainen, Ilona, Kuolema, Isänmaa ja kansalainen toisen maailmansodan aikaisessa Suomessa. Teoksessa Kinnunen Tiina & Kivimäki Ville (toim.), Ihminen Sodassa, Suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta. Minerva kustannus oy, Jyväskylä 2006. 229-243.

Kirves, Jenni, Elämä omiin käsiin. Traumoista selviytymiseen. Teoksessa Kivimäki, Ville & Hytönen, Kirsi-Maria (toim.), Rauhaton rauha, Suomalaiset ja sodan päättyminen 1944-1950. Vastapaino, Tampere 2015. 257-285.

Kivimäki, Ville, Murtuneet mielet, taistelu Suomalaissotilaiden hermoista 1939-1945. WSOY, 2013, Helsinki.

Kivimäki, Ville, Uusi Suomi. Sotasukupolvi ja sodanjälkeinen aika. Teoksessa Kivimäki, Ville & Hytönen, Kirsi-Maria (toim.), Rauhaton rauha, Suomalaiset ja sodan päättyminen 1944-1950. Vastapaino, Tampere 2015. 285-323.

Koskinen-Koivisto, Eerika, Her own worth, Negotions of subjectivity in the life narrative of a female labourer. Finnish Literature Society, 2014 Helsinki.

Koskinen-Koivisto, Eerika & Marander-Eklund, Lena, Kotirouva – rankka ja vastuullinen ammatti. Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen Keijo (toim.), Onnen aika? – Valoja ja varjoja 1950-luvulla. Atena, Jyväskylä 2013. 163-173.

Kuusi, Hanna, Tuberkuloosin torjunta ja moderni kansalainen. Teoksessa Helen, Ilpo & Jauho, Mikko (toim.), Kansalaisuus ja kansanterveys. Gaudeamus, Helsinki 2003.

Kuusi, Hanna, Viinistä vapautta – Alkoholi, hallinta ja identiteetti 1960-luvun Suomessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2004.

Lähteenmäki, Maria, Ansioäidit arvossaan. Teoksessa Raimo Parikka (toim.), Kirjapaino Like, Helsinki 1994, 66-84.

Malinen, Antti, Kodittomuutta ja kotien rauhaa. Kaupunkilaisten asuinolot. Teoksessa Kivimäki, Ville & Hytönen, Kirsi-Maria (toim.), Rauhaton rauha, Suomalaiset ja sodan päättyminen 1944-1950. Vastapaino, Tampere 2015. 127-151.

Malinen, Antti, Ei tilaa edes leikkiä. Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen Keijo (toim.), Onnen aika? – Valoja ja varjoja 1950-luvulla. Atena, Jyväskylä 2013. 31-43.

Miettinen, Anneli, Miksi syntyvyys laskee, Suomalaisten lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. Hansaprint Oy, Helsinki 2015.

Miettunen, Katja-Maria, Menneisyys ja historiakuva, Suomalainen kuusikymmentäluku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2009 Helsinki.

Mäkinen, Arja, oikeesti aikuiset, Puheenvuoroja yksineläjänaisen normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta. Kotimaa- Yhtiöt Oy, Tampere 2008.

Mäkinen, Arja, Vanhojapiikoja ja vapaita naisia. Kirjapaja, Helsinki 2008.

Nevala, Seija-Leena & Hytönen, Kirsi-Maria, Toimet, työt ja taakat. Perhe-elämä maaseudulla sodan jälkeen. Teoksessa Kivimäki, Ville & Hytönen, Kirsi-Maria (toim.), Rauhaton rauha, Suomalaiset ja sodan päättyminen 1944-1950. Vastapaino, Tampere 2015.

Nevala-Nurmi, Seija, Traktoreita ja lypsykoneita. Teoksessa Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen Keijo (toim.), Onnen aika? – Valoja ja varjoja 1950-luvulla. Atena, Jyväskylä 2013. 199-211.

Numminen, Juha, Tarina A-lehtitalosta. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu 2003.

Ojanen, Markku, Kaikki on hyvin juuri nyt, 100 paradoksia onnesta. Minerva kustannus Oy, Porvoo 2015.

Peltonen, Matti; Kilpiö, Kaariina & Kuusi, Hanna, Alkoholin vuosisata, Suomalaisten alkoholiolojen käännteitä 1900-luvulla. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2006.

Peltonen, Matti, Remua ja ryhtiä – Alkoholiolot ja tapakasvatus 1950-luvun Suomessa. Tammer-Paino, Tampere 2002.

Peltoniemi, Teuvo & Voipio, Martti, Alkoholi ja yhteiskunta. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 1983.

Perttula, Juha, Olenko onnellinen, Psykologista tunnustelua suomalaisen aikuisen onnellisuudesta. PS-kustannus, Jyväskylä 2001.

Pöysä, Jyrki, Jätjän synty, Tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 1997.

Pöysä, Jyrki, Lähiluvun tieto – Näkökulmia muistelukerronnan tutkimukseen. Kultaneito XVII, Vantaa 2015.

Pöysä, Jyrki, Jätjän synty, tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1997.

Pöysä, Jyrki, Kilpakirjoitukset muistitietotutkimuksessa. . Teoksessa Fingerroos, Haanpää, Heimo & Peltonen, Muistitietotutkimus, Metodologisia kysymyksiä. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2006.

Pöysä, Jyrki, Positiointiteoria ja positiointianalyysi – Uusia näkökulmia narratiivisen toimijuuden tarkasteluun. Teoksessa Hägg; Lehtimäki; Steinby, Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen. Hansaprint direct Oy, Vantaa 2009.

Rahikainen, Marjatta, Kaupunkilaisnuorten töitä. Teoksessa Parikka (toim.) Suomalaisen työn historiaa, Korvesta konttoriin. Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna 1999, 335-371.

Rahikainen, Marjatta & Räisänen Tarja, ”Työllä ei oo kukkaan rikastunna”, Naisten töitä ja toimeentulokeinoja 1800- ja 1900-luvulla. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2001.

Roiko-Jokela, Heikki, Asutustoiminnalla sodasta arkeen. Teoksessa Markkola Pirjo (toim.) Suurten muutosten aika, Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen, Suomen maatalouden historia. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2004. 27-91.

Saarikangas, Kirsi, Rakennetun ympäristön muutos ja asumisen mullistus. Häggman, Kuisma, Markkola, Pulma, Kuosmanen & Forslund (toim.), Suomalaisen arjen historiaa – Hyvinvoinnin Suomi. WSOY, Helsinki 2008. 102-128.

Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.), Käsikirja sukupuoleen. Vastapaino, Jyväskylä 2012.

Selin, Sinikka, Autonasentajaksi vai metallialalle, myymälään vai konttoriin. Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen Keijo (toim.), Onnen aika? – Valoja ja varjoja 1950-luvulla. Atena, Jyväskylä 2013.

Snellman, Hanna, Suuri muutto Ruotsin lähiöihin. Häggman, Kuisma, Markkola, Pulma, Kuosmanen & Forslund (toim.), Suomalaisen arjen historiaa – Hyvinvoinnin Suomi. WSOY, Helsinki 2008. 84-102.

Sulkunen, Pekka, Alkoholien kulutus ja elinolojen muutos toisen maailmansodan jälkeen. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 1980.

Tikka, Marko, Taskinen, Ilari & Nevala-Nurmi Seija-Leena, Kirjeitä sodasta, kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina. Tammerprint Oy, Tampere 2015.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 2009.

Turunen, Arja, Hame, housut, hamehousut! Vai mikä on tulevaisuutemme? Naisten päällyshousujen käyttöä koskevat pukeutumisohjeet ja niissä rakentuvat naiseuden ihanteet suomalaisissa naistenlehdissä 1889–1945. Kansantieteellinen arkisto 53, Helsinki 2011.

Ukkonen, Taina, Menneisyyden tulkinta kertomalla, muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2000.

Uljas, Päivi, "Terve maalaiskodin tyttö saa paikan". Teoksessa Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen Keijo (toim.), Onnen aika? – Valoja ja varjoja 1950-luvulla. Atena, Jyväskylä 2013. 211-225.

Uino, Malmberg, Leino-Kaukiainen & Kallio, Aikakauslehistön historia – Yleisaikakauslehdet. Gummerus Kirjapaino Oy, 1991 Jyväskylä.

Vihinen, Hilkka, Maatilatalouden rakennemuutos. Teoksessa Markkola Pirjo (toim.) Suurten muutosten aika, Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen, Suomen maatalouden historia. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2004. 255-286.

Vuori, Jaana, Äitiys sukupuolikysymyksenä. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.), Käsikirja sukupuoleen. Vastapaino, Jyväskylä 2012.

IV INTERNETLÄHTEET

Findikaattori, itsemurhatilastot

[<http://www.findikaattori.fi/fi/10>]. Luettu 11.10.2016

Kivipelto, Arja, Tutkimus: Suomalaiset ovat yhtä masentuneita kuin kongolaiset

[<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1383884538802>]. Luettu 10.10.2016

Kivinen, Anne, Suomessa tehdään lähes kaksi ja puoli itsemurhaa päivässä

[<http://www.ksml.fi/kotimaa/Suomessa-tehdään-lähes-kaksi-ja-puoli-itsemurhaa-päivässä/354467>]. Luettu 10.10.2016)

Lahtinen, Sole, YK-selvitys: Tanska, Norja ja Suomi maailman onnellisimmat maat

[<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305559227160>]. Luettu 10.10.2016

Suomalaisen kirjallisuuden seuran keruut

[<http://www.finlit.fi/fi/arkisto-ja-kirjastopalvelut/hankinta-ja-kokoelmapolitiikka/keruut#.VtVRHLRDJE4>]. Luettu 10.10.2016

Liitteet

Liite 1

”Mitä onnestani puuttuu?”-kirjoituskilpailun vastaajien nimimerkit ja kotipaikkakunnat

Nimimerkki	Kotipaikkakunta
Fatalisti	Kiukainen
Anna anteeksi	Oulu
Orvokki	Loimaa
Salatoive	Pieksämäki
Emela	Turku
Eräs-leski äiti	Joroinen
Elämältä paljon saanut	Rautalampi
Sopu	Jyväskylä
Beth Tujulin	Kaustua
Sinivuokko	Lampin saari
Onnen onkija	Pori
Maria	Karjasilta
Itsensähillitsemätön	Turku
Marjut	Helsinki
”Ehkä onni onkin vain elämän filosofiaa”	Rauma
Elämäkipinä	Rovaniemi
Vain yksi monista	Tampere
Yksi monista	Aura
Koeteltu myyrä	Jyväskylä
Kaarina Kajander	Riihilahti
Gåva	Oulu
Onnetar	Lammi
Marita	Helsinki
Nuori äiti	Vuoksenniska
Elvi Pulkkinen	Hämeenlinna
Marika	Helsinki

Nimimerkki	Kotipaikkakunta
Tellervo	Tikkurila
Yksinäinen	Silvola
Paidaton	Salo
Potilas keuhkotautiparantolasta	
Pieni haaveilija	Isokyrö
Kaija Kynänen	Äänekoski
Salokylän orvokki	Outokumpu
Inga	Heinola
Kotitonttu	Nokia
Lempi Björn	Savonlinna
Enni	Jyväskylä
Tellervo	Vihtavuori
Suopursu	Ivalo
Siilinjärven Kaarina	Siilinjärvi
Katariina	Ylisimo
Etsivä	Lappajärvi
Kyllikki	Seinäjoki
Lepo ja rauha	Kaleva
Ehyttä onnea	Tampere
Leppoisa	Salo
Katti-neiti	Loimaa
Kyllikki	Turku
Sorella	Helsinki
Sarri	Nilsinä
Lapsi 312	Lounamaa, Ruotsi
Kaarina helle	Helsinki
A-A-A	
Kotiapulainen	Vaasa
Asteri	Vaasa
Satu sininen	Kittilä
Sulkaneula	Helsinki

Nimimerkki	Kotipaikkakunta
Varjorinteen kukka	Vaasa
Rouva Petander	Jyväskylä
Pijatte	Mikkeli
"Ei onnea ilman surua"	Helsinki
Onnen etsijä	Halikko
Riitta	Saarijärvi
Eva	Lahti
Kirjailija	Parkano
Kipsinainen	Metsämaa
"Nocse te ipsum"	Helsinki
"Oma koti"	
Aini	Kolvaa
L	Kuusankoski
Sofia	Hamina
Clematis	Helsinki
Marjatta	Loimaa
Johanna	Klaukkala
Yksinäinen	
Eräs monista	
Kroisos	
Hel-Le	
Maija X	Loimaa
Harmaalapsi	Lohja
Inkeri	Perttula
Mitä onnestani puuttuu	Joensuu
Kesän kukkia	Pori
Jaana	Loppila
"Yksi onneton"	Lahti
Äiti camillo	Mustiala
Elina	Kouvola
Johanna	

Nimimerkki	Kotipaikkakunta
Sylvi Sorjansalo	Kirvesjärvi
Vesimies	Ruovenniemi
Anna-Liisa	Salo
Toiveista totta	Ulvila
Ruma ankanpoikanen	Mustiala
Onnenkin löytänyt	Helsinki
Silvester	Tampere
S.K	Kuopio
Dagmar	Tampere
L.S	Helsinki
Uneksija	Hyvinkää
Koditon	Helsinki
Väärään paikkaan	Haapavesi
Onnellinen koti	Lahti
Mielikki	Jyväskylä
Karjalan-neito	Kangasala
Helena	Porvoo
Sairaanhoitaja Soria	Tampere
Tuula Vaara	Helsinki
Punatulkku	Koskenmäki
Aune karinlin	Mikkeli
Raija	Heinola
Realisti	Vuoksenniska
Pamelia	Huikko
Stella	Pori
Maalaistyttö	Soliskylä
Surullinen tarina	Ulvila
Epäsovusta kärsivä	Valli
Viliina	Kuopio
Varjoja vain	Pori
Onnen muruja	Kirkkonummi

Nimimerkki	Kotipaikkakunta
Vaatimaton kulkija eli onnensa punnitsija	Leppävaara
Kerran pettynyt	Helsinki
Malla	Kouvola
Suopursu	Pudasjärvi
Pennitön kulkija	Turku
Koditon	Helsinki
Virve	Harmaalahti
Taru-Jaana	Kotka
Virkavaimo	Sasi
Marjut Mesimäki	Helsinki
Sabrina 17	Laakselahti
Henna	Uotila
Marjaana nuori	Puistola
Anu	Savonlinna
Varjonen	Savonlinna
Kevätkaipuu	Kuhmo
Onni	Jylhä
Kirsikka	Oulu
Elma	Naantali
Sisko korpi	Kuhmo
Sirkka Seppälä	Helsinki
Mirkku	Riihimäki
Mimosa	Riihimäki
Vanamo	Ikaalinen
Krapu	Joensuu
Paikka auringossa	Helsinki
Vekaran äiti	Oulunkylä
Kirsti Pajunen	Parainen
Mino	Raahe
Kärsimyksistä kirkastunut	Vaasa
Sisar	Helsinki

Nimimerkki	Kotipaikkakunta
Onnellinen	Helsinki
Anna	Parainen
Hakopää	Tuuri
Romaanialainen pitoria	Sysmä
Yksi monista	Jyväskylä
15 ikä takaisin	
Irmeli	
53vuotis irtonumeron lukija	Itäranta
Elina	Helsinki
Pellervonkitkijä	Pikonlinna
Siipirikko	Kyrö As.
Pilvetär	Helsinki
Salokoski	Mikkeli
O N N I	Moikonen
Mörökölli	Varkaus
Dryas	Lanteala
Papin tytär	Jyskä
Sokkelossa	Juva
Rouva g	
Krapu	Helsinki
Pyörteitä	Kuusankoski
Leskelän emäntä	
Helena	Oulu
Päivien kimallus	Jyskä
Mirkku	Bromme, Ruotsi
Aida	Tukholma, Ruotsi
Pohjanmaalta	Seinäjoki
Fanny Kauppila	Haukipudas
Yksitotinen	Turku
50 vuotta toivonut	Turku
Sisko	Helsinki

Nimimerkki	Kotipaikkakunta
"Se"	Tampere
Onnea odottava	Tampere
Annastiina	Alavus
Taru	
Siipirikko	Oulu
Ailakki	Tampere
Pöllänen/Hilja	Pääskylahti
Pikku äiti	Multia
Onneton ja kuitenkin onnellinen	Turku
Marjukka	Kajaani
Kirjokudos	Helsinki
Operaatio	Forssa
Nuoruus	Isojoenranta
Fanny Ollila	
Sirpaleita	Aura
Marjatta	Oitti
Sulpicia	Imatrankoski
Sari	
Muti	Pori
Rhea	Vaasa
Kristallimalja	Sysmä
Lilja	Tampere
Lisbeth	
Tuula	Helsinki
Annastiina	Vahalahti
Hopeahuilu naukka	Reisjärvi
Annukka	Joensuu
Pondso	Hämeenlinna
Mari	Pori
Krokus	Lahti
Kitara	Pello

Nimimerkki	Kotipaikkakunta
Maritt	
Kate	Joensuu
Leodalie	Helsinki
Onnensa etsinyt	Lammi
Rva. Optimisti	Helsinki
Taru	Haukilahti
An-Lii	Tampere
Pieni säde	Helsinki
Kulkija	Antjärvi
Tyyneä	
Tasapainoton	
Konttoristi Porista	Pori
Onnen etsijä	Myllykoski
Eija	Rajakylä
Paletti	Jämijärvi
Eija Helminen	Iisalmi
Toivorikas	Helsinki
Pikku-Annu	Karkku
Johanna	Kiuruvesi
Tyhmeliini	Lampu
Tuulikki	Jämsä
Lisbet	Eura
Tietämättömyys tulevista oloista	
Eeva	Vaajakoski
Tella	Koivukuja
Jaana	Iisalmi
Ita	Tukholma, Ruotsi
Etsijä	Parantola, Muurula
Erakko	Helsinki
"Elämän onni"	Kerava
Leija	

Nimimerkki	Kotipaikkakunta
Träumerei	
M-a	
Sinikka	